

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ-ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Ο ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ Η ΛΕΚΤΙΚΗ ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΗ ΒΙΑ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΟ
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΕΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΣΟΦΙΑ – ΤΟΓΙΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ

ΑΜ: 12553

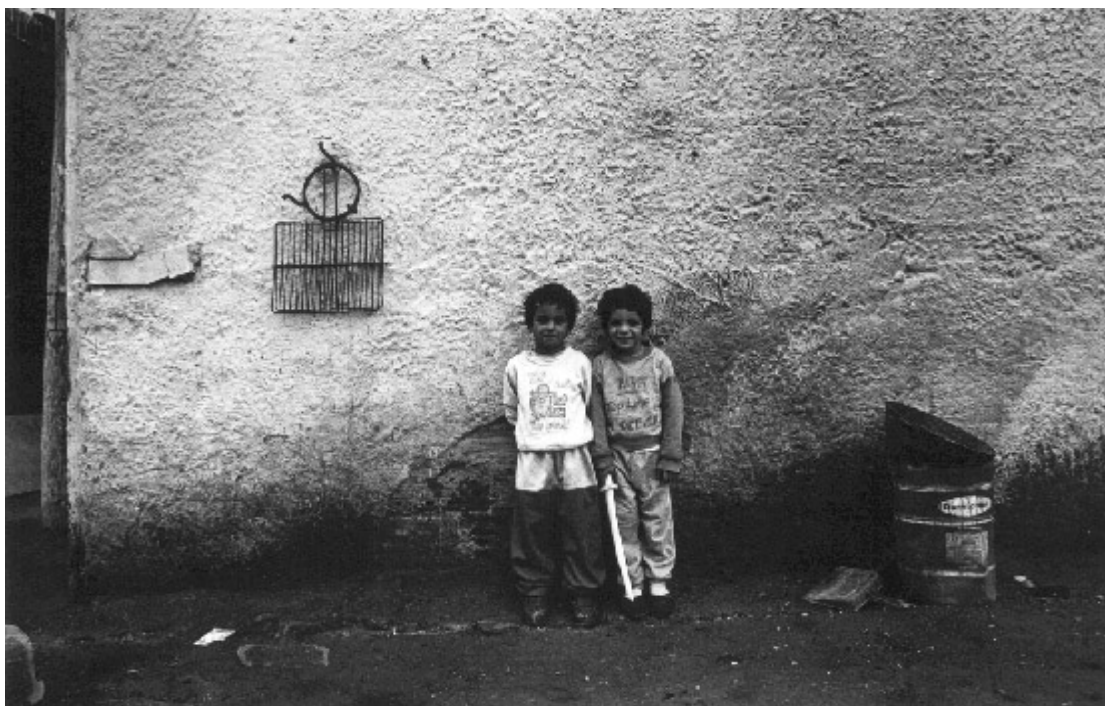
ΑΜ: 13048

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

Κος ΜΕΛΕΤΗ ΚΥΡΙΑΚΟΣ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 2012

...Η ίδια η πράξη της ονομασίας ενός αντικειμένου ή ενός ατόμου (ακόμη και του εαυτού μας) επιφέρει αποκλεισμό. Οι κατηγορίες επίσης κατασκευάζουν ένα στοιχειώδες σύνολο ανθρώπων ως «Άλλο»... του οποίου η εμπειρία καθορίζεται σε αντίθεση από αυτή του κυρίαρχου συνόλου και συχνά αντιμετωπίζεται ως παθολογική, και θεωρείται σαν «αποκλίνουσα» ή κατώτερη. Οι καταπιεστικές αυτές κατηγορίες χρειάζεται να αποδομηθούν εάν θέλουμε να δημιουργήσουμε μια διαφορετική «πραγματικότητα» η οποία θα επιτρέπει στα άτομα να σκέφτονται με διαφορετικούς και ποιο ελεύθερους τρόπους... (Bradley 1996)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	5
1. Κεφάλαιο - Στοιχεία του Ρατσισμού.....	8
1.1. Ιστορική αναδρομή.....	8
1.2. Ορισμός του Ρατσισμού.....	11
1.3. Προσέγγιση του φαινομένου.....	14
1.4. Αίτια – Συνέπειες του Ρατσισμού.....	26
1.4.1. Φαινόμενα του Ρατσισμού.....	44
2. Κεφάλαιο - Είδη του Ρατσισμού.....	46
2.1. Εισαγωγή στα είδη.....	46
2.2. Ανάλυση των ειδών.....	51
2.3. Καταπολέμηση του φαινομένου.....	69
3. Κεφάλαιο – Η Μετανάστευση στην Ελλάδα.....	76
3.1. Ανάγκες της οικονομίας που καλύπτουν οι Έλληνες.....	79
3.2. Μεταναστευτική πολιτική – Νομοθεσία στην Ελλάδα.....	81
Κατανομή του πληθυσμού των μεταναστών.....	83
Δομή του πληθυσμού ανά περιφέρεια.....	86
Μορφωτικό επίπεδο.....	87
Λόγοι εγκατάστασης.....	90
4. Κεφάλαιο – Τρόποι αντιμετώπισης του Ρατσισμού.....	93
4.1. Ανάλυση των τρόπων αντιμετώπισης.....	95
Το ENAR και η εθνική επιτροπή του.....	96
Ε.Ε. και αντιρατσισμός.....	100

5. Κεφάλαιο – Λεκτική Ρατσιστική βία σε παιδιά μεταναστών στο Δημοτικό Σχολείο.....	110
5.1 Γενική θεωρητική προσέγγιση.....	110
5.2 Ανάλυση της έννοιας ρατσισμός.....	112
5.3 Λεκτική ρατσιστική βία σε παιδική ηλικία.....	114
5.3.1. Παράγοντες που επηρεάζουν την αρνητική συμπεριφορά του παιδιού..	117
Οικογένεια.....	117
Κοινωνικές Ομάδες.....	118
ΜΜΕ.....	119
Διαδίκτυο.....	120
5.4. Μεθοδολογία της έρευνας.....	122
5.4.1. Αποτελέσματα.....	125
Στάση των συνεντευξιαζομένων απέναντι στους αλλοδαπούς μαθητές..	127
Στάση των συμμαθητών απέναντι στους αλλοδαπούς μαθητές.....	129
Προτάσεις – Θέσεις για την επίλυση ζητήματος.....	131
5.5 Εναλλακτικοί τρόποι δράσης.....	133
6. Συμπεράσματα.....	140
7. Βιβλιογραφία.....	142

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το φαινόμενο του ρατσισμού παρουσιάζεται στην καθημερινή μας ζωή με ποικίλες μορφές. Οι άνθρωποι συχνά θέλουν να αισθάνονται διαφορετικοί. Και το χειρότερο, σημαντικά ανώτεροι από τους άλλους. Έτσι προσπαθούν να βρουν τρόπο να εκδηλώσουν μια μορφή ανωτερότητας, πράγμα που θα οδηγήσει τους άλλους στην κατωτερότητα. Αυτή η ενδόμυχη μανία του ανθρώπου να φανεί, να ξεχωρίσει από κάποιους άλλους, να γίνει το περίοπτο κέντρο, το άξιο προσοχής, αποτελεί και την κύρια αιτία που οδηγεί στα φαινόμενα των διακρίσεων. Λέγοντας ρατσισμό εννοούμε κάθε μορφή διάκρισης και διαχωρισμού των ανθρώπων με βάση το φύλο, το χρώμα ή την καταγωγή. Είναι η θεωρία που δέχεται και υποστηρίζει την κοινωνική ανισότητα με βάση τις φυλετικές διακρίσεις. Αξιοσημείωτες μορφές του ρατσισμού είναι ο φυλετικός, που στηρίζεται στη διαφορά του χρώματος μεταξύ των φυλών, ο κοινωνικός με βάση τη θρησκεία, την οικονομική κατάσταση, την καταγωγή, το φύλο και την πολιτική τοποθέτηση και τέλος ο εθνικισμός. Το φαινόμενο του ρατσισμού έχει απασχολήσει κοινωνιολόγους και ψυχολόγους και τα πορίσματα των ερευνών αποδεικνύουν ότι κυρίαρχη αιτία δημιουργίας του είναι οι προκαταλήψεις. Οι άνθρωποι πολλές φορές σχηματίζουν απόψεις απέναντι σε ορισμένα πρόσωπα χωρίς να βασίζονται σε κριτικά ελεγμένη εμπειρία. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η υποτίμηση των χειρωνακτικών εργασιών.

Αξιοσημείωτο επίσης είναι το γεγονός ότι ο φασισμός καλλιεργεί ρατσιστικές τάσεις. Ο φανατικός άνθρωπος παραμένοντας προσκολλημένος στη δική του μόνο άποψη, που πολλές φορές είναι λανθασμένη, δεν έχει σφαιρική άποψη και έτσι απορρίπτει άκριτα τις θέσεις των άλλων.

Ο ρατσισμός είτε φυλετικός είτε κοινωνικός ανέκαθεν χρησίμευε ως άλλοθι για την οικονομική εκμετάλλευση διάφορων κοινωνικών ομάδων. Οι ομάδες αυτές προέρχονται

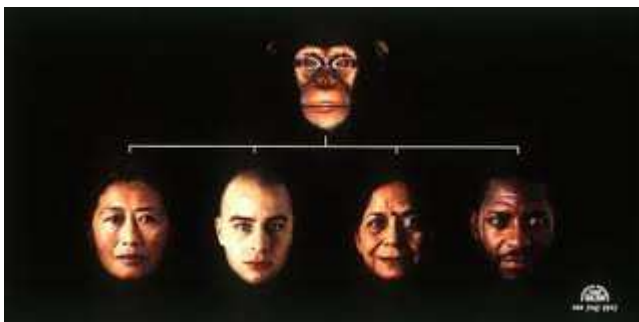
από τριτοκοσμικές χώρες, όπου οι ανάγκες είναι μεγάλες και οι οικονομικά ισχυρές χώρες τις εκμεταλλεύονται. Μ' αυτό τον τρόπο τα άτομα που ανήκουν σε ανίσχυρες χώρες προσφέρουν την εργασία τους έναντι ευτελών χρηματικών ποσών κάτω από αντίξοες συνθήκες συνεχούς ωραρίου, χωρίς να τους παρέχεται η δυνατότητα μόρφωσης. Είναι πέρα από κάθε αμφισβήτηση ότι υπέρτατη αξία στη σύγχρονη κοινωνία, καθώς και προσδοκία των ανθρώπων είναι η μεγαλύτερη δυνατή χρηματική απολαβή. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τη διάκριση των ανθρώπων σε φτωχούς και πλούσιους. Οι φτωχοί γίνονται θύματα της πλεονεξίας των εύπορων τάξεων, αντικείμενα εκμετάλλευσης και υποβαθμίζονται κοινωνικά.

Έπειτα, παρατηρείται έντονα το γεγονός ότι ο "ξένος" προκαλεί μια ασυνείδητη απώθηση. Ο φόβος μας αυτός απέναντι σε καθετί το διαφορετικό, μας ωθεί στο να προσπαθούμε να το αποβάλουμε, να το απομονώσουμε και ασυνείδητα να το μετατρέψουμε σε εχθρό. Επίσης δε θα έπρεπε να παραλείψουμε να πούμε ότι συχνά φθονούμε άλλα άτομα ή σύνολα με αυξημένες ικανότητες και γι' αυτό ακριβώς το λόγο υποτιμούμε ή μειώνουμε τη δράση και το ρόλο τους προκειμένου να προβληθούμε οι ίδιοι σαν ανώτεροι. Εγωισμοί, πάθη, ανασφάλειες, συμπλέγματα ανωτερότητας ή κατωτερότητας, ατομικισμός, μας οδηγούν συχνά στο ρατσισμό. Λόγος όμως πρέπει να γίνει και για το σύμπλεγμα ανωτερότητας και προσωπικής υπεροχής. Αν αποφασίσουμε πως ορισμένα άτομα ή ορισμένες ομάδες ανθρώπων είναι "κατώτερες ποιοτικά" από εμάς, μπορούμε να επωφεληθούμε απ' αυτήν την κατάσταση, για να υποχρεώσουμε τις ομάδες αυτές να κάνουν πράξεις δουλικές που μας ωφελούν και που ανταποκρίνονται, δίκαια, στο "κατώτερο" επίπεδο της κατηγορίας αυτής των ατόμων. Εξίσου ένας σημαντικός λόγος που ευνοεί το ρατσισμό είναι ότι στη σύγχρονη κοινωνία παρουσιάζονται σε πολύ έντονο βαθμό στοιχεία βίας και εγκληματικότητας και αυτό έχει ως αποτέλεσμα την περιθωριοποίηση των ατόμων. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να τονίσουμε ότι τα Μ.Μ.Ε που τον τελευταίο καιρό

έχουν επηρεάσει υπερβολικά τον τρόπο και τη στάση ζωής μας, με τις εκπομπές που προβάλλουν δημιουργούν την εντύπωση στους τηλεθεατές, ειδικά σ' αυτούς που δεν έχουν ανεπτυγμένη κριτική ικανότητα, ότι κάποια άτομα είναι κατώτερα και αυτό μπορεί να υποδαυλίσει τα εχθρικά ένστικτά μας και να μας κάνει να αντιμετωπίζουμε με αδιαφορία ή ακόμα και απέχθεια τα άτομα αυτά. Δεν θα έπρεπε να παραλειφθεί ότι υπεύθυνοι για την έξαρση του φαινομένου είναι οι φορείς κοινωνικοποίησης και ιδιαίτερα το σχολείο, που προσφέρει τυποποιημένη παιδεία και με αυτό τον τρόπο δημιουργεί ανθρώπους με μονοδιάστατη σκέψη και λανθασμένη κρίση. Στην παρούσα πτυχιακή εκτός από τα αίτια που προκαλούν το ρατσισμό αναλύονται χαρακτηριστικά φαινόμενά του, η μετανάστευση στην Ελλάδα, οι ανάγκες της οικονομίας που καλύπτουν οι μετανάστες και οι τρόποι αντιμετώπισης του φαινομένου καθώς και η λεκτική ρατσιστική βία σε παιδιά μεταναστών στα Δημοτικά σχολεία. **Σκοπός** αυτής της εργασίας είναι να γίνει αντιληπτό το φαινόμενο του ρατσισμού, να γίνει σαφές το τι οδηγεί σε ρατσιστικές αντιδράσεις, τι επίπτωση έχει ο ρατσισμός στο σύνολο και στον άνθρωπο και ποιος ο τρόπος να καταπολεμηθούν τα διάφορα φαινόμενα του ρατσισμού. Η πτυχιακή αυτή εργασία (**δομή**) αποτελείται από πέντε κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια ιστορική αναδρομή για την προσέγγιση του φαινομένου, έπειτα δίνεται ο ορισμός του ρατσισμού, τα αίτια και οι συνέπειες του. Στο δεύτερο κεφάλαιο, γίνεται ανάλυση των ειδών του ρατσισμού. Στο τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται αναλυτικά η μετανάστευση στην Ελλάδα, καθίσταται σαφές το ποιές ανάγκες της οικονομίας καλύπτουν οι μετανάστες. Ακόμα δίνονται πληροφορίες για τη δομή του πληθυσμού ανά περιφέρεια, το μορφωτικό επίπεδο των μεταναστών που ζουν στην Ελλάδα καθώς και οι λόγοι εγκατάστασής τους στη χώρα μας. Στο τέταρτο κεφάλαιο προτείνουμε κάποιους τρόπους αντιμετώπισης του ρατσισμού. Και στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο ανφερόμαστε στην έρευνα που διεξάγαμε για τη λεκτική ρατσιστική βία στα Δημοτικά σχολεία και τα αποτελέσματα της.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω καταλήγουμε στο **συμπέρασμα** ότι όλοι οι άνθρωποι είναι υπεύθυνοι για το ρατσισμό. Χρέος λοιπόν όλων των λαών και ιδιαίτερα των ηγετών είναι να συνεργαστούν και να περάσουν αντιρατσιστικά μηνύματα μέσα από τα σχολικά προγράμματα για να επιτευχθεί ένας αλληλοσεβασμός ανάμεσα στα έθνη , από τον οποίο θα επηρεάζονται ευεργετικά οι σχέσεις τους και θα επιλύονται ειρηνικά οι διαφορές τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ

1.1 Ιστορική αναδρομή

Ετυμολογικά, ο «ρατσισμός» προέρχεται από την ισπανική λέξη *raza* από την πορτογαλική *raça* που χρονολογούνται από το 13ο αιώνα. Και στις δύο αυτές γλώσσες η λέξη σχηματίστηκε από τα αραβικά, στα οποία *ras* σημαίνει **κεφάλι**.

Οι Άραβες παλιά ήταν νομάδες και χωρισμένοι σε διαφορετικές φυλές. Στο πλαίσιο της φυλής του, ο καθένας έδινε μεγάλη σημασία στη γνώση-επίγνωση της γενεαλογικής του καταγωγής βάση της οποία αποκτούσε και διατηρούσε προνόμια και υποχρεώσεις. Η καταγωγή, δηλαδή, προσδιόριζε την κοινωνική θέση του καθενός. Η γνώση όμως της

καταγωγής μεταβιβαζόταν προφορικά, από στόμα σε στόμα. Έτσι ο καθένας φρόντιζε να τη συγκρατεί στη μνήμη του, να την έχει μέσα στο «κεφάλι» του.

Με το αρχικό αυτό νόημα της φυλετικής και κοινωνικής καταγωγής, η λέξη «ράτσα» πέρασε και σε άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες.

Από το 16ο αιώνα χρησιμοποιούνται στα αγγλικά και τα γαλλικά για να σημάνει: προέλευση, καταγωγή και ταξινόμηση.

Περί τα τέλη του 18ου αιώνα αναπτύχθηκε η επιστήμη της φυσικής ανθρωπολογίας. Με περίπλοκες μετρήσεις, επιστήμονες της εποχής εκείνης προσπάθησαν να προσδιορίσουν την εξέλιξη του ανθρώπινου είδους και να το ομαδοποιήσουν με βάση ορισμένα βιολογικά χαρακτηριστικά (χρώμα δέρματος, μαλλιών, σωματότυποι, μορφολογικά χαρακτηριστικά, κλπ). Στα μέσα του 19ου αιώνα, η σοβαρή αυτή επιστημονική προσπάθεια παραφθάρθηκε από το έργο του Γάλλου βιολόγου Gobineau, ο οποίος πρότεινε το μύθο της «Άριας Φυλής-Ράτσας». Το «άρια» προέρχεται από τη σανσκριτική λέξη Aryan, που σήμαινε «ευγενής». Ο όρος αυτός χρησιμοποιούνταν ευρέως από τις αρχές του 19ου αιώνα στην επιστήμη της συγκριτικής γλωσσολογίας. Ο Gobineau όμως μετατόπισε τη χρήση του όρου από τη γλωσσολογία στη φυσιολογία. Έτσι, από την ταξινομική περιγραφή των «ευγενών» γλωσσών, η ανάλυση μετατοπίστηκε στο επίπεδο της φυλετικής ανωτερότητας, εγκαινιάζοντας ένα ρεύμα ιδεών που είναι γνωστό ως «κοινωνικός δαρβινισμός»: η εξέλιξη μέσω του ανταγωνισμού ανάμεσα στα διάφορα είδη, που για τον Δαρβίνο είχε καθαρά βιολογικό χαρακτήρα, στο έργο του Gobineau μετετράπη σε ανταγωνισμό εντός ενός είδους, του ανθρώπου. Υποτίθεται ότι η καλύτερη και καθαρότερη ανθρώπινη ράτσα θα επικρατήσει όλων των άλλων. Είναι σαφές ότι το πέρασμα από τη βιολογική σημασία στη μυθική σημασία της «ράτσας» γίνεται με την οικοδόμηση του ρατσισμού ως τρόπου σκέψης. Είναι, δηλαδή, ο ρατσισμός που ορίζει και επινοεί τη «ράτσα» και όχι το αντίστροφο.

Οι απαρχές του ρατσισμού βρίσκονται στο 16ο αιώνα, όταν ο Δυτικός κόσμος με τους κατακτητικούς ακοικιακούς πολέμους υποδούλωσε ή εξολόθρευσε τους αυτόχθονες, της Αμερικής, τους μαύρους της Αφρικής, τους Αραβικούς και Ασιατικούς πληθυσμούς νομιμοποιώντας με τον πρωτοεμφανιζόμενο ρατσισμό τη λευκή ή ευρωπαϊκή κυριαρχία στους έγχρωμους λαούς.

Κατά τα τέλη του 19ου αιώνα ο ρατσισμός έπαιρνε στην Ευρώπη μια ψευδοεπιστημονική βιολογική επίφαση που θα οδηγούσε αργότερα στη γενοκτονία των Εβραίων και των Τσιγγάνων. Στη διάρκεια του 20ου αιώνα οι εκρήξεις ρατσιστικής βίας σε Ευρώπη, ΗΠΑ και Ν. Αφρική ήταν αλληπάλληλες με πολλά θύματα. Ωστόσο η Ελλάδα, λόγω των ιστορικών συνθηκών, δε συμμετείχε σε αυτήν την ιστορική πορεία. Τώρα όμως, που και η ίδια αποτελεί χώρα υποδοχής μεταναστών, κάποιοι «επίδοξοι σωτήρες» του Ελληνικού έθνους που μέρα με τη μέρα αυξάνουν τη δράση τους και την επιρροή τους σε μικρό, ευτυχώς, κομμάτι της Ελληνικής κοινωνίας, ζήλησαν τα πρόσφατα «φαινόμενα» Λεπέν και Χαΐντερ.

Ένα από τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα βίαιης ρατσιστικής συμπεριφοράς αποτελεί η δράση της Κουκ Κλουξ Κλαν, μιας μυστικής, τρομοκρατικής αμερικανικής οργάνωσης που ιδρύθηκε το 1865 μετά τον εμφύλιο πόλεμο. Ήταν υπέρ των φυλετικών διακρίσεων. Τα μέλη της φορούσαν άσπρους μανδύες με κουκούλα στο κεφάλι. Μετά τον Α' παγκόσμιο πόλεμο η οργάνωση είχε 1.000.000 μέλη. Η δραστηριότητά της δεν περιοριζόταν μόνο κατά των μαύρων αλλά και εναντίον των Εβραίων, των καθολικών, των Ιαπώνων και των Κομμουνιστών. Η ιστορία της οργάνωσης είναι γεμάτη από πράξεις βίας και τρομοκρατίας.

Άρχισε ένα βράδυ, αρχές του καλοκαιριού του 1866, στο Πουλάσκι (Τέννεση) μέσα στην καρδιά του Νότου των Ηνωμένων Πολιτειών, που έξι μυστηριώδεις φιγούρες μαστιγώνουν ένα νέγρο, πρώην δούλο που απέκτησε την ελευθερία του ή τον ιδιοκτήτη ενός μικρού καταστήματος στο Πουλάσκι, έχοντας πλάι στην ταμπέλα του καταστήματός τους, την επιγραφή "Equal Rights".

Με την πάροδο του χρόνου έγινε μια από τις πιο ισχυρές και αιματοβαμμένες μυστικές οργανώσεις στην αμερικάνικη ιστορία, που δυστυχώς συνεχίζει τη «δράση» της έως και σήμερα. (Mondadori - Φυτράκης, "Τα φοβερά ντοκουμέντα", η Κου Κλουξ Κλαν", Εκδόσεις: Mondadori, Αθήνα 1973, σελ 12-16, 39-45, 84-88)

1.2. Ορισμός του ρατσισμού

Ρατσισμός σημαίνει να διακρίνεις και να μεταχειρίζεσαι δυσμενώς έναν άνθρωπο λόγω εθνικότητας ή φυλής ή θρησκευτικών πεποιθήσεων. Η δυσμενής μεταχείριση ξεκινά από την αδικαιολόγητη αφαίρεση δικαιωμάτων από έναν άνθρωπο και φτάνει ως την ωμή βία.

Υπό την έννοια αυτή το άρθρο 14 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, το άρθρο 2 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και το άρθρο 5 του Συντάγματος, απαγορεύουν με σαφή και κατηγορηματικό τρόπο στο κράτος να ασκεί ρατσιστικές πολιτικές, ή να συμπεριφέρονται με παρόμοιο τρόπο τα όργανά του.

Επισημαίνουμε επίσης ότι σε πολλές χώρες της Ευρώπης ο ρατσισμός δεν προκύπτει από τη συμπεριφορά του κράτους. Αντίθετα εκδηλώνεται με ιδιαίτερα βίαιο τρόπο από την πλευρά της κοινωνίας. Η μισαλλοδοξία και ο ρατσισμός εκκινούν από τον άνθρωπο και απευθύνονται σε άλλον άνθρωπο. Και υπό αυτή του την εκδοχή ο ρατσισμός ως συμπεριφορά αλλά και ως τρόπος σκέψης είναι πιο επικίνδυνος και περισσότερο δύσκολο να αντιμετωπισθεί. Τέτοια παραδείγματα ρατσισμού είναι η βία, τα στερεοτυπικά ανέκδοτα, η μή παροχή εργασίας σε κάποιον λόγω της κοινωνικής του ομάδας. Πολλές ρατσιστικές συμπεριφορές, όπως τα ανέκδοτα, περνάνε απαρατήρητα και πολλές φορές δεν θεωρείται καν ότι περιέχουν ρατσιστικά στοιχεία . Ο ρατσισμός αρχικά μπορεί να λειτουργήσει σε **ατομικό** επίπεδο όπου ένα άτομο ως μονάδα, αναπτύσσει στερεότυπες αντιλήψεις για τα μέλη μιας κοινωνικής ομάδας μόνο και μόνο γιατί ανήκουν στην ομάδα αυτή, έχει βίαιη

συμπεριφορά απέναντι σε αυτές τις ομάδες, θεωρεί τη φυλή ή και το έθνος του ανώτερο από τα υπόλοιπα έθνη ή και φυλές ή αποκαλεί κάποιον με προσβλητικά παρατσούκλια που έχουν σχέση με την ομάδα του (π.χ. αράπη). Ο ρατσισμός όμως λειτουργεί και σε **ομαδικό** επίπεδο θεσμοθετημένων ή μη ομάδων, όπως η κυβέρνηση, μια επιχείρηση ή μια παρέα, όταν η ομάδα αυτή λειτουργεί ως σύνολο εναντίον κάποιων ατόμων λόγω της εθνικότητας, της φυλής ή του χρώματός τους. Οι πρακτικές που μπορεί να χαρακτηριστούν ως ρατσιστικές είναι η ύπαρξη δύο μέτρων και σταθμών για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μειονοτικών ομάδων, η τακτική απολύσεων ή μη εργοδότησης ατόμων επειδή ανήκουν σε κάποιο συγκεκριμένο έθνος ή φυλή.

Το τρίτο επίπεδο ρατσισμού είναι το **πολιτιστικό** όπου τα πιστεύω και οι αξίες μιας κοινωνίας στρέφονται εναντίον ή δημιουργούν πρόβλημα στην καθημερινότητα ατόμων που ανήκουν σε μειονοτικές ομάδες. (Λαγωνίκα - Δημοπούλου Μαρία, "Κοινωνική Εργασία", Σ.Κ.Λ.Ε, τεύχος 67, Τριμηνιαία Έκδοση, Αθήνα 2002, σελ.145-154, 175-178.)

Στις παρυφές του φαινομένου του ρατσισμού κινείται η ξενοφοβία. Ο φόβος για τον ξένο σαφώς και δεν είναι ρατσισμός, σαφώς και δεν εκδηλώνεται με βία, σαφώς και δεν είναι ιδιαίτερα επικίνδυνος. Ο φόβος για τον ξένο αποτελεί συνήθως μια εσωτερική αρνητική αντιμετώπιση του άλλου όταν αυτός μεταναστεύει, είναι φτωχός, ανήκει σε άλλη εθνικότητα ή φυλή ή πιστεύει σε άλλη θρησκεία. Η ξενοφοβία είναι παθητική. Αποτελεί αποκλειστικά κοινωνική αντίδραση δεν μπορεί να αποτελέσει κρατική πρακτική. Τέλος, δεν αποτελεί το αίτιο για βίαιες συμπεριφορές. Με άλλα λόγια, φοβάμαι τον άλλον, σημαίνει επιφυλάσσομαι, κοιτώ καχύποπτα, αποδοκιμάζω με μορφασμό, ενοχλούμαι, αποστρέφω το βλέμμα μου, και προσπερνώ, υποτιμώ με λόγια ή χωρίς λόγια., κλείνω, ενδεχομένως την πόρτα κατάμουτρα, σιγοψιθυρίζω υποτιμητικές εκφράσεις κ.ο.κ. Ενώ αντίθετα ρατσισμός σημαίνει βία της έντασης της Κου Κλουξ Κλαν, η ξυλοδαρμός ξένων στις γειτονιές. Ρατσισμός σημαίνει γκέτο, απαγόρευση άσκησης δικαιωμάτων, κ.ο.κ. Η ξενοφοβία λοιπόν ως μη ιδιαίτερος επικίνδυνος δεν πρέπει να μας τρομάζει όταν την

διαπιστώνουμε. Ωστόσο η έλλειψη αντιμετώπισης των αιτιών που την προκαλούν και η παντελής υποτίμησή της μπορεί να επιφέρουν απροσδόκητα αρνητικά αποτελέσματα, καθώς η **ξενοφοβία** θα μπορούσε να αποτελέσει προϋπόθεση και ίσως προστάδιο του ρατσισμού. (Ο πολίτης που φοβάται τον ξένο που κατοικεί δίπλα ή απέναντί του, και που ενοχλείται από τις προσπάθειες του αλλοδαπού αυτού να γίνει μέρος, της κάθε φορά συγκεκριμένης κοινωνίας, δεν είναι δύσκολο να αποδεχτεί τον ρατσισμό, είτε με παθητικό, είτε με ενεργητικό τρόπο.

Με αυτές τις σκέψεις είναι ανησυχητική η έκθεση του Ευρωβαρόμετρου για το 2000 που δημοσιεύτηκε στα ΝΕΑ: Το 21% των Ελλήνων που ενοχλούνται από την παρουσία ανθρώπων άλλου θρησκειύματος, το 24% που ενοχλούνται από την παρουσία ανθρώπων άλλης φυλής, και το απροσδόκητο 38% των Ελλήνων που ενοχλούνται από την παρουσία ανθρώπων άλλων εθνικοτήτων στη χώρα μας, συνθέτουν ένα ιδιαίτερος ανησυχητικό φαινόμενο. Όσο και αν επιφυλασσόμαστε, ως προς το απολύτως ορθόν των στοιχείων μιας δημοσκόπησης (π.χ. η έρευνα μπορεί να πραγματοποιείται στο περιβάλλον που έχει διαμορφώσει ένα έγκλημα ή μια αρνητική συμπεριφορά ενός αλλοδαπού) πρέπει ωστόσο να ανησυχούμε και να αντιδράσουμε έγκαιρα. Με πολιτική και κοινωνική σύνεση και χωρίς δημαγωγίες. Να ανατρέψουμε με επικοινωνιακό τρόπο την κοινή γνώμη, τα ψευδοσυμπεράσματα των δημαγωγών, των υστερικών. Και από την άλλη να ενισχύσουμε τις πολιτικές αφομοιώσεις εκείνων των αλλοδαπών που τιμούν την Ελλάδα, ως χώρα εργασίας και αποδέχονται το ενδεχόμενο της Ελλάδας ως δεύτερης πατρίδας. Και η υπέρβαση αυτή πρέπει να αποτελέσει στόχο όλων των πλευρών του πολιτικού συστήματος. Οι ενδείξεις πως κάτι τέτοιο είναι εφικτό υπάρχουν και είναι πολλές. Από την άλλη όμως, πολλοί είναι και οι κίνδυνοι, αφού η ξενοφοβία έχει διεισδύσει με έντονο μάλιστα τρόπο στο εσωτερικό όλων των πολιτικών κομμάτων.

1.3. Προσέγγιση του φαινομένου της προκατάληψης

Προκατάληψη είναι μια γνώμη ή άποψη η οποία έχει σχηματιστεί κατά έναν μη αντικειμενικό/επιστημονικό τρόπο. Συχνά σχηματίζεται σαν αποτέλεσμα έλλειψης πληροφόρησης ή μειωμένης αντίληψης. Προκαταλήψεις είναι για παράδειγμα διάφορες στέρεες πεποιθήσεις που έχει ο άνθρωπος, όχι μέσα από τη γνώση (δηλ. από την αλήθεια), αλλά από διάφορες κατά καιρούς δεισιδαιμονίες, δοξασίες, μυστικισμούς, θρησκοληψίες, εσχατολογίες, μεταφυσικές πεποιθήσεις, ρατσισμούς, εθνικισμούς, κ.λ.π. Προκατάληψη εμφανίζεται σε μια κρίση για ένα θέμα πριν να γίνει γνωστό, όπου η υπεροχή των στοιχείων στην πραγματικότητα βρίσκεται σε ψέματα, ή διαμορφώνοντας μια κρίση χωρίς άμεση εμπειρία. Έχοντας μια πολιτικά μη δημοφιλή άποψη δεν είναι ακριβώς προκατάληψη, και οι πολιτικά δημοφιλείς απόψεις δεν είναι απαραίτητως χωρίς προκατάληψη. Όταν εφαρμόζεται στις κοινωνικές ομάδες, η προκατάληψη αναφέρεται γενικά στις υπάρχουσες προκαταλήψεις προς τα μέλη τέτοιων ομάδων, συχνά βασισμένες σε κοινωνικά στερεότυπα και στο πιο ακραίο του, τα αποτελέσματα κατά ομάδες που αμφισβητούνται τα οφέλη και τα δικαιώματα άδικα ή, αντιθέτως, άδικα παρουσιάζοντας αδικαιολόγητη εύνοια προς άλλα. Αυτό είναι διαφορετικό από τις απόψεις που συσσωρεύονται από τις άμεσες εμπειρίες της ζωής, οι οποίες δεν προκαταλαμβάνονται, ρυθμισμένες ή απαραίτητως ενστικτώδης: δεν είναι πρόωρη κρίση αλλά μετέπειτα κρίση . Μερικοί φιλονικούν ότι όλες οι πολιτικά-βασισμένες απόψεις προέρχονται από μια έλλειψη ικανοποιημένης εμπειρίας της ζωής αυτό, εντούτοις, προκαλεί το θέμα πόση εμπειρίας της ζωής απαιτείται πριν από μια άποψη δεν θεωρείται πλέον ως προκατάληψη. Εάν κανένα ποσό εμπειρίας δεν εξουσιοδοτεί ένα πρόσωπο σε μια άποψη – εάν το κάθε είναι προκατειλημμένο - έπειτα δεν μπορεί να υπάρξει καμία αντικειμενικότητα. Οι κρίσεις βασισμένες στην εμπειρία μπορούν, εντούτοις, να χρωματιστούν από την προκατάληψη. Κάποιος ίσως να φαντάζεται ότι μια συνέχεια από «προκαταλήψεις» «βασισμένες στην

εμπειρία» με πολλές, εάν όχι περισσότερες, απόψεις που έρχονται κάπου μεταξύ των δύο άκρων. Η εσφαλμένη επέκταση μιας αρνητικής προηγούμενης εμπειρίας κάποιου στη γενική περίπτωση μπορεί να είναι επιβλαβής, μπορεί να κληθεί προκατάληψη, ή περισσότεροι colloquially, «συσσώρευση». Εάν ένα πρόσωπο έχει αναπτύξει την έννοια ότι τα μέλη μιας ομάδας έχουν ορισμένα χαρακτηριστικά λόγω μιας άσχημης προηγούμενης εξοικείωσης με ένα μέλος εκείνης της ομάδας, το άτομο αυτό μπορεί να θεωρήσει ότι όλα τα μέλη της ομάδας έχουν τέτοια χαρακτηριστικά, υιοθετώντας κατά συνέπεια την προκατάληψη γνωστή όπως sexism. Αυτό είναι χαρακτηριστικό όλης της προκατάληψης: ρατσισμός, linguicism, ageism, θρησκευτικός, αδιαλλαξία, heterosexism, προκατάληψη βασισμένη στο να διαφέρει σε πολιτικές θέσεις, και classism ή ελιτισμός με βάση την κοινωνικοοικονομική θέση αυτών. Υπάρχουν προκαταλήψεις προς εκείνους με ανικανότητες, επειδή είναι «ανάπηροι» ή με ειδικές ανάγκες άτομα, μπορεί να εμφανίζουν διαφορές από όλους τους άλλους ή να είναι ανίκανοι να ζήσουν με τον τρόπο που οι «ικανοί» άνθρωποι μπορούν. Σε άλλες περιπτώσεις, μπορεί να είναι ένα θέμα πρόωρης εκπαίδευσης: οι άνθρωποι που διδάσκουν ότι ορισμένες τοποθετήσεις είναι «σωστές» μπορούν να διαμορφώσουν τις απόψεις χωρίς ζύγισμα των στοιχείων και στις δύο πλευρές μιας δεδομένης ερώτησης χωρίς την κακοβουλία που προορίζεται στο μέρος του παιδιού. Η προκατειλημμένη ενήλικη δύναμη μπορεί ακόμη και να συγκλονιστεί όταν ακούσει ότι γύρισαν οι φυλετικές δυσφημίσεις και οι κακοφτιαγμένες απόψεις τους σχετικά με τις διάφορες ομάδες αντηχώντας πίσω σε αυτούς από τα παιδιά τους. Οι διαφορετικές απόψεις σχετικά με αυτό που αποτελεί την προκατάληψη μπορούν να μας προτρέψουν για να επανεξετάσουμε τις απόψεις μας, με μια έμφαση στην αυτοκατανόηση. Πως, παραδείγματος χάριν, γίνεται η κριτική ενός άλλου προσώπου σαν να είναι προκατειλημμένος και σε αυτό να περιλαμβάνει μερικές φορές την πρόωρη κρίση του ίδιου του προσώπου το οποίο επικρίνεται; Ένα άλλο ενδιαφέρον διανοητικό αίνιγμα είναι να εξεταστεί εάν οι βαθιά-κρατημένες πνευματικές ή θρησκευτικές απόψεις προδιατίθενται

επίσης, δεδομένου ότι δεν είναι απαραίτητως βασισμένες στην άμεση εμπειρία. Υπάρχει κάποια σύγχυση μεταξύ των κοινών και νομικών χρήσεων προκατάληψη του όρου «προκατάληψη». Στο νόμο, η φράση «με την προκατάληψη» υπονοεί μια κρίση που έχει γίνει μετά από την παρουσίαση των στοιχείων δεν υπονοεί οποιαδήποτε μορφή προκατάληψης. Στις δυτικές χώρες όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, Καναδάς και Μεγάλη Βρετανία, η προκατάληψη έχει γίνει κοινωνικά απαράδεκτη στους περισσότερους ανθρώπους δεδομένου ότι παραβιάζουν τα μεμονωμένα δικαιώματα και μπορούν να παρεμποδίσουν την ισότητα των κοινωνικών ομάδων σε μια δημοκρατική χώρα.

Προκατάληψη-Θεσμοί

Ας προσπαθήσουμε να αντιληφθούμε πως οι υπάρχοντες θεσμοί συμβάλλουν στη παγίωση της προκατάληψης. Καταρχήν, υπάρχει μία διαδικασία δημιουργίας των θεσμών που χαρακτηρίζεται από την συνεχή αποκρυστάλλωση των διαφόρων τύπων κανόνων, οργανώσεων και πλαισίων ρύθμισης των διαδικασιών τους, πράγμα που από ένα σημείο και μετά δημιουργεί αντιστάσεις για την όποια αλλαγή τους. Δεύτερον, οι θεσμοί εμπεριέχουν την ρύθμιση της συμπεριφοράς των ατόμων που τους απαρτίζουν σύμφωνα με ορισμένα, συνεχή και οργανωμένα πρότυπα, τα οποία με την σειρά τους εμπεριέχουν μια καθορισμένη κανονιστική διάταξη. Επομένως γίνεται αντιληπτό, ότι η ρύθμιση βασίζεται σε κανόνες και σε επικυρώσεις οι οποίες νομιμοποιούνται από αυτούς τους κανόνες. Πρόκειται, δηλαδή, για ένα σύστημα κυκλικά ανατροφοδοτούμενο, το οποίο ρυθμίζει και οργανώνει, με τον σύντομο τρόπο που παρουσιάσαμε, πρότυπα συμπεριφορών για τα άτομα ή για τις ομάδες των ατόμων που το απαρτίζουν. Οι διαδικασίες βάσει των οποίων τα άτομα ευαισθητοποιούνται ως προς τα σύμβολα, τους κανόνες και τους στόχους του θεσμού του οποίου αποτελούν μέρος, σχετίζονται σε ένα μεγάλο ποσοστό με τον τρόπο με

τον οποίο μπορούν να εσωτερικεύσουν και να συντηρήσουν τους κανόνες και τα κριτήρια αξιολόγησής των κανόνων αυτών. Και τούτο, διότι οι στάσεις των ατόμων και τα συναισθήματά τους απέναντι στον θεσμό, καθώς και η όποια αλληλοεπίδραση μεταξύ τους, αποτελούν τον βασικό παράγοντα αναπαραγωγής όλου του συστήματος των συμβολικών, φαντασιακών αναπαραστάσεων των επί μέρους ατόμων. Αυτό το πλέγμα των συμβολικών φαντασιακών αναπαραστάσεων σε συλλογική πλέον μορφή αντιστέκεται στην όποια αλλαγή του θεσμού, είτε σε τυπικό είτε σε άτυπο πλαίσιο. Οι αναπαραστάσεις αυτές μας συνδέουν αμέσως με το θεωρητικό, πλαίσιο της προκατάληψης. Η ψυχοδυναμική προσέγγιση της προκατάληψης, καθώς και στοιχεία της γνωστικής προσέγγισης, θεωρεί την προκατάληψη ως αποτέλεσμα των μηχανισμών άμυνας, όπως η προβολή και η μετάθεση, που ενεργοποιούνται για την επίλυση μιας ενδοψυχικής σύγκρουσης και το στερεότυπο ως γνωστική δομή που περιέχει τις γνώσεις, τις πεποιθήσεις και τις προσδοκίες που έχει ένα άτομο για μια ομάδα. Η προκατάληψη συνεπάγεται μία συγκεκριμένη στάση υπέρ ή κατά, μία αντίστοιχη θετική ή αρνητική αξία καθώς και την συνοδεύουσα συγκινησιακή κατάσταση. Ταυτόχρονα, τόσο το άτομο που είναι φορέας προκαταλήψεων όσο και το άτομο που υφίσταται τις προκαταλήψεις, είναι έτοιμα να εκφραστούν μέσω δράσης. Υπάρχει, δηλαδή, εγγενές και το στοιχείο της ετοιμότητας προς δράση, που αποτελεί τη συμπεριφορική άποψη της προκατάληψης. Τόσο ο φορέας όσο και το υποκείμενο στην προκατάληψη άτομο αντιδρούν σε όλα όσα νομίζουν ή αισθάνονται, συμπεριφέρονται, δηλαδή, με τρόπο που αντανακλά την αποδοχή ή την απόρριψη από τους άλλους. Οι απότοκες δράσεις της προκατάληψης αποτελούν διαφόρων βαθμών εκφάνσεις της διάκρισης, όρου που συνδέεται στενά με την προκατάληψη και το στερεότυπο. Οι έρευνες, που για πάρα πολλά χρόνια γινόντουσαν ώστε να καταλάβουν οι κοινωνικοί επιστήμονες αυτό το τόσο πολύπλοκο φαινόμενο που είναι η προκατάληψη, οδήγησαν στην έννοια του εθνοκεντρισμού, μια έννοια που χρησιμοποιήθηκε για να περιγράψει μία γενική διάθεση που καταδεικνυε ότι το άτομο το επικεντρωμένο «εθνικά»

αποδέχεται με άκαμπτο τρόπο αυτούς που είναι «όμοιοι» με αυτό ως προς την κουλτούρα και απορρίπτει τα «ανόμοια» προς αυτόν άτομα, περιλαμβανομένων και ατόμων ή ομάδων της δικής του κουλτούρας, που, όμως, παρεκκλίνουν από αυτήν. Αποδεικνύεται κατ' αυτόν τον τρόπο ότι στην προκατάληψη υπάρχει μια γενική εθνοκεντρική στάση, μεροληπτική, που δημιουργεί ένα σύνδρομο στάσεων συμπεριλαμβανομένου και του φαινομένου του αποδιοπομπαίου τράγου. Η ερευνητική ομάδα του Ινστιτούτου της Κοινωνικής Έρευνας στην Γερμανία, πριν από τον πόλεμο, προσπάθησε με μία σειρά συνεντεύξεων ψυχαναλυτικού τύπου να ερμηνεύσει το «σύνδρομο των στάσεων» και να παρουσιάσει μία θεωρία της προσωπικότητας που θα εξηγούσε το φαινόμενο αυτό και που συνδέεται με την εκπαίδευση του ατόμου σε οικογένεια με αυταρχικούς, τυραννικούς, γονείς, πράγμα που δημιουργεί στο άτομο μικτά, αλληλοσυγκρουόμενα συναισθήματα. Τα όποια αρνητικά συναισθήματα απέναντί τους παραμένουν απωθημένα και κατά την ενήλικη ηλικία. Η θεώρηση αυτή συναντά την υπόθεση του Φρόυντ για την απώθηση της επιθυμίας. Δημιουργείται, λοιπόν, μία σχάση στο πνεύμα του ανθρώπου με προκατάληψη: τα αμφιθυμικά αυτά συναισθήματα προς τους γονείς χωρίζονται σε θετικά και αρνητικά. Τα θετικά αποδίδονται στους γονείς αλλά τα αρνητικά συναισθήματα, τα εχθρικά, στρέφονται προς άλλους στόχους, όπως τα μέλη άλλων εθνικών ομάδων ή προς αυτούς για τους οποίους πιστεύει κανείς ότι παραβαίνουν την κρατούσα τάξη και τους νόμους. Αυτή η γνωστική θεμελιακή κατάσταση θεωρήθηκε ότι εξαρτιόταν από τον ψυχικό μηχανισμό της καταστολής. Όλες οι επιθυμίες για τις οποίες το άτομο ντρέπεται και τις αρνείται μετατίθενται σε άλλα άτομα. Ο κόσμος που κατασκευάζει το άτομο με προκαταλήψεις αποτελεί ένα σύμπαν που του επιτρέπει να μπορεί να εκφραστεί για όλα εκείνα που αλλιώς θα ήταν γι' αυτό απαγορευμένα. Ο άλλος, ο διαφορετικός, γίνεται εύκολα ο «αποδιοπομπαίος τράγος», υποδεχόμενος τα συναισθήματα που γεννιούνται στα άτομα με προκαταλήψεις. Αυτά αποφορτίζουν την δική τους ενοχή δημιουργώντας αυτούς τους αποδιοπομπαίους τράγους, δηλαδή μεταθέτοντας ψυχολογικά τις δικές τους αμαρτίες σε

άλλους ανθρώπους. Αυτή η ιδέα του εξαγνισμού, που συνδέεται αναπόσπαστα με το φαινόμενο του αποδιοπομπαίου τράγου, έχει ιδιαίτερα αναπτυχθεί από τους νεώτερους μελετητές και θεωρείται ένας σημαντικός μηχανισμός αυτοδικαίωσης της μετατιθέμενης επιθετικότητας που συνοδεύει την προκατάληψη. Η επιθετική δράση, (η οποία σε πολλές περιπτώσεις φθάνει έως την εγκληματικότητα) και την οποία αναλαμβάνει το άτομο με προκαταλήψεις εναντίον του υποκειμένου των προκαταλήψεων αυτών, δηλαδή του αποδιοπομπαίου τράγου, έχει εξαγνιστικό χαρακτήρα διότι κατ' αυτόν τον τρόπο δικαιώνει ο δράστης την πράξη του και δικαιώνεται μέσα από αυτήν. Η οργάνωση κάθε θεσμού εμφανίζει σε επίπεδο δομής δύο σημαντικές παραμέτρους: την τυπική και άτυπη οργάνωση. Με τον όρο τυπική οργάνωση αναφερόμαστε, συνήθως, στην οργάνωση όπως αυτή μπορεί να αποτυπωθεί σ' ένα οργανόγραμμα και αφορά την διαδικαστική λειτουργία. Πρόκειται για τον επίσημο τρόπο λειτουργίας ενός οργανισμού, τους κανόνες, την ιεραρχία. Αποτέλεσμα του είδους τυπικής οργάνωσης που έχει επιλεγεί είναι και η γραφειοκρατία. Η γραφειοκρατία επιβάλλει μια βίαιη μορφή τάξης στον οργανισμό, συχνά εις βάρος των ίδιων των ατόμων αλλά και των χρηστών των υπηρεσιών που προσφέρονται από τον οργανισμό. Ας μην ξεχνάμε ότι η τυπική οργάνωση είναι αυτή που ορίζει ποια είναι τα καθήκοντα, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του κάθε εργαζομένου στον οργανισμό. Η άτυπη οργάνωση που αποτελεί όπως και η τυπική οργάνωση αναπόσπαστο στοιχείο της λειτουργίας ενός οργανισμού, αναφέρεται στις σχέσεις μεταξύ των ατόμων και στις ανεπίσημες μεθόδους που αυτοί επιστρατεύουν για να παρακάμψουν τις τυπικές, γραφειοκρατικές διαδικασίες. Μορφές άτυπης οργάνωσης της λειτουργίας αποτελούν τα άτυπα δίκτυα επικοινωνίας των ατόμων, τα κουτσομπολιά, η δημιουργία μικρών ομάδων με κοινό τρόπο ή σκοπό λειτουργίας. Σε κανονικές συνθήκες, η άτυπη οργάνωση εξυπηρετεί την ευελιξία του οργανισμού και είναι θεμιτή. Αν η τυπική οργάνωση, η γραφειοκρατία, επιτρέπει να δημιουργείται η εντύπωση ότι ένας θεσμός λειτουργεί όπως πρέπει, όπως ορίζουν δηλαδή οι νόμοι και ο επίσημος κανονισμός του Οργανισμού, η άτυπη οργάνωση επιτρέπει στους

εργαζομένους να λειτουργούν όπως αυτοί θέλουν. Ενώ σ' επίσημο επίπεδο μπορεί να είναι πολύ δύσκολο κάποιος εξωτερικός παρατηρητής (άτομο από την κοινότητα ή ερευνητής/ αξιολογητής) να αντλήσει πληροφορίες για τον θεσμό, στο εσωτερικό του, μία πληροφορία (απόφαση, φήμη, κουτσομπολιό) κυκλοφορεί αμέσως, μπορεί να παρουσιαστεί με τον τρόπο που κάθε άτομο ή ομάδα ατόμων επιθυμεί και να χρησιμοποιηθεί ανάλογα με τα προσωπικά συμφέροντα του καθενός. Το μέγεθος της γραφειοκρατικής αγκύλωσης του οργανισμού είναι αυτό που, συχνά, καθιστά απαραίτητο, το κάθε άτομο να ακολουθήσει μία σειρά ανεπίσημων, άτυπων διαδικασιών, ώστε να αντεπεξέλθει στα καθήκοντά του. Στο πλαίσιο ενός θεσμού, όμως, όπου κυριαρχεί μία εικόνα ακινησίας, η άτυπη οργάνωση μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέσο κάλυψης της ακινησίας αυτής. Η άτυπη οργάνωση καθιερώνει ένα παγιωμένο τρόπο αντίληψης των σχέσεων μεταξύ των ατόμων που απαρτίζουν τον θεσμό και ένα συγκεκριμένο τρόπο λειτουργίας. Η διατάραξη αυτού του συντεχνιακού τρόπου λειτουργίας οδηγεί στην δημιουργία εντάσεων, που υποκρύπτονται πίσω από φαινομενική ηρεμία και, τελικά, σε μία σειρά από συγκρούσεις και συμπεριφορές ετεροκαταστροφικότητας, αλλά και σε αυτοκαταστροφικού τύπου αποσύρσεις. Οι αλλαγές που μπορεί να προτείνει και να προωθή η Διοίκηση ταρασσουν την στασιμότητα που η γραφειοκρατική αλλά και η άτυπη οργάνωση των ατόμων έχουν επιφέρει σε μία περίοδο πολλών ετών. Το αποτέλεσμα είναι οι διαδικασίες αλλαγής να αντιμετωπίζονται με συνεχή καχυποψία και να γίνονται προσπάθειες ακύρωσης της όλης παρουσίας του φορέα της αλλαγής. (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, Τόμος πεντηκοστός πρώτος, 1992-1996,σελ.301.)

Ένα τελευταίο χαρακτηριστικό στοιχείο που εμφανίζεται στον χώρο της διοίκησης, εφόσον αυτή είναι ο φορέας της όποιας αλλαγής, είναι οι συνεχείς διχοτομήσεις και διαχωρισμοί σε

ομάδες. Μπορεί κάποιος να κάνει λόγο για ομάδες, ή ακόμα και για αντίπαλα «στρατόπεδα» μεταξύ:

- καταρχήν της διοίκησης, ως ενιαίου συνόλου, και των ατόμων που απαρτίζουν ένα θεσμό,
- εντός της διοίκησης, του διοικητή απέναντι στους διοικητικούς υπαλλήλους, που με την σειρά τους διαχωρίζονται σε
- αυτούς που στηρίζουν την αλλαγή και σε αυτούς που αντιτίθενται σ' αυτήν,
- και τέλος, μεταξύ του συνόλου των ατόμων και του εξωτερικού περιβάλλοντος του θεσμού (κοινότητα).

Ο λόγος για τον οποίο έχει νόημα η σε βάθος εξέταση των τυπικών και άτυπων σχέσεων μεταξύ των ατόμων που καταλαμβάνουν τον χώρο του θεσμού και την πιθανότητα ύπαρξης φαινομένων προκατάληψης, είναι γιατί πιστεύουμε ότι είναι ένα επίπεδο στο οποίο μπορεί και πρέπει να παρέμβει κανείς ώστε να επιφέρει βελτιώσεις, να δημιουργηθεί ένα κλίμα, ένα πλαίσιο που θα επιτρέψει στις προσπάθειες αλλαγής να ευοδωθούν και μάλιστα προς όφελος όλων. Οι αρνητικές στάσεις και προκαταλήψεις, προϊόν μάθησης και κατασκευής, φαίνεται ότι μπορούν να αλλάξουν μέσω διαφόρων στρατηγικών που καθορίζονται από την ιδιοτυπία του κάθε θεσμού.

Όλα αυτά μας δίνουν τη δυνατότητα να σχολιάσουμε ορισμένες όψεις αυτής της θεσμικής πραγματικότητας, πέραν των όλων όσων μέχρι τώρα αναφέρθηκαν, και υπό το πρίσμα της ψυχικής οδύνης. Η ψυχική οδύνη καθορίζει ένα χώρο συνάντησης, ένα χώρο που επιτρέπει

την συνομιλία μεταξύ των ανθρώπων εφόσον συμβαίνει στον χώρο του βιώματος. Η συνάντηση είναι εφικτή γιατί η ψυχική οδύνη συνιστά έναν κοινό τόπο βιωμένης εμπειρίας, στον οποίο οι άνθρωποι συναντώνται για να συνδιαλλαγούν, είτε έχουν συνείδηση του γεγονότος είτε όχι.

Είναι βασικό να κατανοήσουμε, την έκταση και την ποιότητα της ψυχικής οδύνης μέσα στον θεσμό, ως προϊόντος διαρκούς αλληλεπίδρασης μεταξύ ατομικής οδύνης, οδύνης του ίδιου του θεσμού και της κοινωνικής πραγματικότητας που σχετίζεται με τον συγκεκριμένο θεσμό (κοινωνικές αναπαραστάσεις, στιγματισμός, προκαταλήψεις απέναντί του), πράγμα το οποίο μας ανάγει στο επίπεδο της ατομικής έναντι της συλλογικής «ψυχοπαθολογίας».

Μπορούμε να διακρίνουμε τρεις πηγές οδύνης στον θεσμό, παρά το γεγονός ότι φαίνονται αλληλοεξαρτώμενες με το παράπονο και τον προσδιορισμό των αιτιών αυτών των παραπόνων. Η μία πηγή είναι αναπόσπαστα δεμένη με το καθ' αυτό γεγονός της ύπαρξης του θεσμού· η άλλη πηγή είναι η ξεχωριστή και ιδιαίτερη περίπτωση κάθε θεσμού, με την κοινωνική και ασυνείδητη ιδιαίτερη δομή του· η τρίτη πηγή είναι η ψυχική δομή και λειτουργία του κάθε ατόμου εντός του θεσμού. Μπορούμε να διακρίνουμε ακόμη την οδύνη που συνδέεται με την ίδια την ζωή: αυτή είναι συνέπεια των περιορισμών, των αντιστάσεων, των απογοητεύσεων που συνοδεύουν κάθε ανθρώπινο ον, σχετίζονται, δηλαδή, με την απόσταση που χωρίζει το αντικείμενο από την επιθυμία, το άγχος, την σχέση του ατόμου με την αλήθεια.

Ορισμένες πτυχές αυτής της οδύνης αρθρώνονται με την κοινή ζωή του θεσμού, αλλά πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι ο θεσμικός χώρος είναι επίσης, ο χώρος της ψυχικής οδύνης των ιδίων των ατόμων με την ιδιαίτερη ιστορία και ψυχοπαθολογία τους. Ο θεσμός είναι ένα κοινό ψυχικό αντικείμενο· αν θέλουμε να είμαστε ακριβείς, ο θεσμός δεν υποφέρει. Υποφέρουν τα άτομα στην σχέση τους με τον θεσμό, υποφέρουν μέσα σε αυτή τη σχέση

τους με τον θεσμό.

Οι θεσμοί διαθέτουν τέτοιου τύπου μηχανισμούς άμυνας, ώστε να ενισχύσουν τις υφιστάμενες άμυνες του ατόμου και να κρατούν σε απόσταση το υποκείμενο από τα διάφορα επώδυνα βιώματα που παράγονται μέσα στην ζωή του θεσμού. Αυτές οι διεργασίες «εγκύστωσης» της οδύνης του ατόμου μέσα στον θεσμό έχουν σαν αποτέλεσμα μεταξύ άλλων την μη εγγραφή των επώδυνων εμπειριών στην ψυχική λειτουργία των ατόμων και την βαθμιαία ήττα της ευχαρίστησης του σκέπτεσθαι, ιδιαίτερα συλλογικά. Προβάλλουμε με αυτόν τον τρόπο αυτό που είναι και βιώνεται ως οδύνη στα άτομα που ζουν και συγκροτούν τον θεσμό: είναι ο εν εαυτώ θεσμός, αυτό που αναπαρίσταται μέσα μας σαν θεσμός που υποφέρει.

Η ψυχική οδύνη στον θεσμό πηγάζει, επίσης, από το γεγονός της μη κατανόησης της αιτίας, του αντικειμένου, των μηχανισμών άμυνας που τίθενται σε κίνηση, του νοήματος και του περιεχομένου της ίδιας της οδύνης που αισθανόμαστε.

Το αδιαφοροποίητο, η ισομορφία και η συνέπεια της μη διάκρισης μεταξύ σώματος και χώρου, των ορίων του εγώ και του άλλου, δημιουργεί μία ατμόσφαιρα σύγχυσης, ανομίας και διάχυτου απροσδιόριστου άγχους. Η οδύνη πηγάζει και συγκρατείται έτσι στην προκειμένη περίπτωση, από τους αδιαφοροποίητους πυρήνες που έχουμε όλοι μέσα μας, από το καλά φυλαγμένο ψυχωτικό κομμάτι μας, που αναπαριστά για μας έναν ανομολόγητο κίνδυνο και απειλή ενάντια στην ψυχική ακεραιότητα μας. Το αδιαφοροποίητο αυτό «μάγμα» αποτελεί σε τελευταία ανάλυση φόβο για την ίδια την ταυτότητα μας, παραπέμπει σε μία μη ταυτότητα, στο επώδυνο κενό των ψυχωτικών βιωμάτων.

Συχνά, τα μέλη του ίδιου του θεσμού απωθούν -μέσω μιας σύμβασης απάρνησης- την διαφορετικότητα, την βία, την εγκατάλειψη, τις διαιρέσεις και τις αγεφύρωτες έριδες μεταξύ

των ατόμων: η σύμβαση της απάρνησης μετασχηματίζεται στην πράξη σε μια συμφωνία σιωπής και λήθης όλων εκείνων των στοιχείων που δομούν την ιστορία του θεσμού. Στην πράξη πρόκειται για μια σύμβαση, οι όροι της οποίας δεν μπορούν ποτέ να διατυπωθούν και να εκφραστούν δημόσια.

Η αρχιτεκτονική και το ψυχικό υλικό του θεσμού, αποτελούνται από τον πρωταρχικό μύθο του, που προσφέρει μια κοινή ταυτισιακή μήτρα και ένα κώδικα, προκειμένου τα μέλη που αποτελούν τον θεσμό να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν το άγνωστο, την αβεβαιότητα, την αλλαγή. Η απειλή ή η διατάραξη - για διάφορους εξωτερικούς και εσωτερικούς λόγους, - αυτής της μυθικής μήτρας, που περιέχει το παν, που οργανώνει κανονιστικά την ομοιοστασία του θεσμού και την ψυχική οικονομία του κάθε μέλους του, μπορεί να προκαλέσει καταστροφικές αντιδράσεις και άμυνες. Όταν ο θεσμός δεν υποστηρίζει πλέον τα υποκείμενα που τον αποτελούν, ο ίδιος ο θεσμός γίνεται αντικείμενο επιθετικότητας και της τάσης για καταστροφή του συνόλου των λειτουργιών του.

Είναι, επίσης, ενδιαφέρον να σημειώσουμε ότι σε αυτό το έδαφος της κρίσης και της συλλογικής αβεβαιότητας, η ψυχική οδύνη των ατόμων βρίσκει καταφύγιο σε έντονες ψυχοσωματικές αντιδράσεις (που σε ορισμένα άτομα αγγίζουν τις ψυχοσωματικές αποδιοργανώσεις), σε σοβαρές αντιδραστικές καταθλίψεις και χρόνια δυσθυμική κατάσταση και σε εκρηκτικές χαρακτηρισιολογικές αντιδράσεις.

Όταν και αυτού του τύπου οι προσπάθειες παθολογικής «διευθέτησης» των ψυχικών συγκρούσεων δεν ευοδωθούν, παρατηρείται, συχνά, η εμφάνιση πολιτικών και ιδεολογικών δράσεων, που έχουν περισσότερο τον χαρακτήρα εκδραμάτισης, παρά στοιχείων πολιτικής και ιδεολογικής ανάλυσης.

Η ουσιαστική απειλή προέρχεται από τον φόβο της αδυναμίας αντίδρασης με τους κανόνες

που έχουν ήδη θεσπιστεί και ο φόβος της συνάντησης με μια διαφορετική «κοινωνικότητα» που θέτει σε αμφισβήτηση την προηγούμενη ταυτότητα του ατόμου και του θεσμού. Η διαδικασία διαμόρφωσης μιας νέας συλλογικής ταυτότητας, σε αντιπαράθεση με την παλιά, προκαλεί φαινόμενα παρανοϊκών αντιδράσεων, παλινδρομήσεων ή εκλογικευτικών αντιστάσεων μέσω τεράστιων και ανυπέρβλητων γραφειοκρατικών και διοικητικών εμποδίων.

Ίσως, μετά από όλη αυτή την ανάλυση να γίνεται καλύτερα κατανοητό ότι όλα αυτά τα στοιχεία συγκροτούν μια ισχυρή ύφανση προκαταλήψεων, ανομολόγητων και ανεπεξέργαστων, τόσο ψυχικά όσο και νοητικά, που δημιουργούν φαντασιώσεις καταστροφικότητας και αφανισμού του θεσμού και των μελών του. Η τάση να αποσυνδέονται σχέσεις, δεσμοί, συναισθήματα, να ακυρώνεται κάθε ευχαρίστηση του κατανοείν, του σκέπτεσθαι και του πράττειν, αυξάνει την εντροπία του συστήματος, την ανομία, την σύγχυση, την αποδιοργάνωση και επιφέρει -αν δεν επιβάλλει- μία διαδικασία παγώματος, μία διαδικασία ψυχικού θανάτου.

Οι θεσμοί, ως συστήματα και σχηματισμοί, πολιτισμικοί, συμβολικοί, φανταστικοί και κοινωνικοί, λειτουργούν ως εμπειρέχοντα σύνολα, με αποτέλεσμα να εντυπώνουν το διακριτικό στίγμα τους στο σώμα, στην σκέψη και στην ψυχή σε κάθε ένα από τα μέλη τους. Οι θεσμοί συγκροτούνται, επίσης, μέσα από ασυνείδητους οργανωτές και μέσα από μεικτούς σχηματισμούς που διασφαλίζουν, για τα υποκείμενα, για τους δεσμούς, τις διαδικασίες επένδυσης που έχουν ανάγκη, τις ικανοποιήσεις των επιθυμιών των μελών τους και τις αναγκαίες άμυνες, τα ανάλογα στηρίγματα στην ψυχική, νοητική και κοινωνική λειτουργία των ατόμων.

Η υπάρχουσα οδύνη των μελών του θεσμού μπορεί να υπερχειλίζει τόσο σε ορισμένες περιπτώσεις, ώστε να ωθεί τα μέλη του να νομιμοποιούνται για να μη επιτελούν αυτό που είναι η πραγματική αποστολή τους.

1.4. Αίτια – Συνέπειες του ρατσισμού

- Αύξηση της ανεργίας
- Έλλειμμα κοινής λογικής και κρίση αξιών
- Διαφθορά και αναποτελεσματικότητα της πολιτικής ηγεσίας
- Έλλειψη ιστορικής γνώσης της νεολαίας
- Οικονομικοί λόγοι
- Έλλειψη παιδείας
- Οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα
- Επιθυμία των λαών για απόκτηση δύναμης και εξουσίας
- Βαθμός επιρροής των θρησκευτικών δοξασιών
- Ηθική εξαχρείωση
- Κοινωνική διαστρωμάτωση
- Προκαταλήψεις
- Εθνικιστικά αίτια

Περαιτέρω ανάλυση των αιτιών του ρατσισμού:

Οικονομική κατάσταση, ανεργία, ρατσισμός

Παρόλο που αυξήθηκαν οι θέσεις εργασίας κατά τη δεκαετία του '80, ολοένα και περισσότεροι άνθρωποι διαπιστώνουν συνεχώς ότι δεν μπορούν να βρουν δουλειά. Οι οικονομικές αναταραχές που προκλήθηκαν από την επανασυγκρότηση της βιομηχανίας σε ευρωπαϊκή κλίμακα, άφησαν πολλούς με λίγες ελπίδες για να βρουν εργασία στο μέλλον.

Έτσι, η ανεργία, ως επακόλουθο της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης και κρίσης, η οποία επιβάλλει κλείσιμο επιχειρήσεων, νέες μορφές απασχόλησης, υποκατάσταση εργασίας από μηχανές, δεν είναι δυνατόν να εξαληφθεί, χωρίς το ξεπέρασμα αυτής της κρίσης.

Η σημερινή οικονομική ύφεση, ιδιαίτερα, έχει τρομακτικές επιπτώσεις στις δυνάμεις της αγοράς. Μια διπλή αγορά εργασίας δημιουργείται. Η κοινωνία της Ευρώπης διαιρείται στην "ευημερούσα" πλειοψηφία, η οποία ακόμη διατηρεί την εργασία της, και σε μια μειοψηφία που συνεχώς περιθωριοποιείται. Οι κοινωνικές ομάδες που κινδυνεύουν περισσότερο είναι οι ανειδίκευτοι, οι νέοι, τα άτομα με ειδικές ανάγκες, οι γυναίκες, οι ηλικιωμένοι, και οι μειονότητες.

Η ανεργία γίνεται το υπ'αριθμόν πρώτο θέμα της κοινωνίας μας. 18 εκατομμύρια άνεργοι προβλέπονται για το 1993 και 1994 για το σύνολο της Κοινότητας, εκ των οποίων ένα μεγάλο μέρος νέων και γυναικών, οι οποίοι έχουν ήδη πληγεί. 400.000 άνεργοι στην Ελλάδα με αυξητικές τάσεις. Το 50% των ανέργων της ΕΟΚ είναι άνεργοι περισσότερο από δύο χρόνια. Την ίδια στιγμή οι προβλέψεις ανάπτυξης για το 1993 δίνουν ποσοστό 0,8%, ενώ για την σταθεροποίηση της ανεργίας απαιτείται ανάπτυξη της τάξης του 3%.

Ταυτόχρονα το πρόβλημα της απασχόλησης παίρνει μεγάλες διαστάσεις εξαιτίας και του μεγάλου αριθμού αλλοδαπών εργαζομένων. Όταν γύρω στο 1975, παρουσιάστηκε ελάττωση της οικονομικής ανάπτυξης, με συνέπεια την αύξηση της ανεργίας, εμφανίσθηκε στα περισσότερα κράτη-μέλη η τάση να περιορίσουν τη μετανάστευση διά μέσου νομοθετικών κανόνων, παρά την ύπαρξη των οποίων όμως δεν σημειώθηκε μείωση της νόμιμης μετανάστευσης, ούτε της παράνομης μετανάστευσης.

Έτσι, η παρατεινόμενη οικονομική κρίση, η ανεργία και η ανασφάλεια για το αύριο, δημιουργούν πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, απέναντι κύρια σε μετανάστες των χωρών του Τρίτου Κόσμου, οι οποίοι κηρύχθηκαν

ανεπιθύμητοι, ακόμα κι αφού έφθασαν στην 3η και 4η γενεά, σαν προέκταση του κύματος ανεργίας. Στη Γερμανία, για παράδειγμα, ζουν σήμερα γύρω στα 5,88 εκατ. αλλοδαποί. Περίπου το 60% των αλλοδαπών ζουν στη Γερμανία πάνω από 10 χρόνια, ενώ περισσότερα από τα 2/3 των αλλοδαπών παιδιών και νέων έχουν γεννηθεί εκεί. Σε έκθεση προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με θέμα: "Η άκρα δεξιά στην Ευρώπη και η άνοδος του Ρατσισμού και της Ξενοφοβίας" (Νέα, 1-4-93), τονίζεται ότι "το φάσμα της ανεργίας, η επιδείνωση των κοινωνικών προβλημάτων, η ύπαρξη αδικίας, η φτώχεια, η άγνοια και σε γενικές γραμμές η έλλειψη βεβαιότητας, δημιουργούν στο άτομο δυσπιστία. Όλοι αυτοί οι λόγοι αποτελούν ένα γόνιμο έδαφος για τη διάδοση του σπόρου της ξενοφοβίας και της ρατσιστικής προκατάληψης".

Βέβαια, το πρώτο επιχείρημα που μας προβάλλουν πάντα τα ρατσιστικά κινήματα, είναι ότι "οι ξένοι μας παίρνουν τις δουλειές". Η φοβία αυτή καλλιεργείται εξαιτίας της διεθνούς οικονομικής κρίσης, της αύξησης της ανεργίας, του άγχους των δυτικών κοινωνιών να διατηρήσουν τα κεκτημένα τους και, επιπλέον, εξαιτίας των κομμάτων της Αριστεράς που έχουν πάψει να εμπνέουν και να δίνουν όραμα.

Ωστόσο, "όσο διαδεδομένη είναι αυτή η αντίληψη-θεμέλιο της σύγχρονης ξενοφοβίας, άλλο τόσο είναι ανακριβής: Για τον πολύ απλό λόγο, ότι θεωρεί την αγορά εργασίας ως ενιαία, την ίδια στιγμή που αυτή η αγορά κατακερματίζεται σε τμήματα με ισχυρούς φραγμούς στην είσοδο".

Έλλειμμα κοινής λογικής και κρίση αξιών

Μέσα στην κοινωνία μας, υπάρχουν ομάδες που σκέφτονται και ενεργούν με διαφορετικές αντιλήψεις απέναντι στο θέμα «του διαφορετικού». Είναι αδύνατο να μη συγκρουστούν τα

μέλη μιας κοινωνίας, όταν το καθένα ενεργεί με βάση διαμετρικά αντίθετες κατευθυντήριες γραμμές και έχοντας διαφορετικό τρόπο αντιμετώπισης ως προς το διαφορετικό;

Η σύγχυση που έχει ο σημερινός άνθρωπος σχετικά με το παραδοσιακό και το μοντέρνο στοιχείο, το οικείο και το ξένο, η ανεργία, το οικονομικό χάος, το σφυροκόπημα των ξένων προτύπων συγκλονίζουν τα θεμέλια της ελληνικής κοινωνίας και όλων των θεσμών. Η καταναλωτική μανία, ο κορεσμός, η απληστία δημιουργούν τις ρωγμές του κοινωνικού ιστού. Οι αντιφατικές αντιλήψεις που συνυπάρχουν στο άμεσο περιβάλλον επιδεινώνουν το πρόβλημα του ρατσισμού. Οι εσωτερικές αντιφάσεις και συγκρούσεις αναπόφευκτα διοχετεύονται στη συναλλαγή μας με τους άλλους και δημιουργούν εμπλοκές στη κοινωνία. Οι ανθρώπινες σχέσεις έχουν σκληρύνει και ως εύκολη λύση ρίχνουμε τις ευθύνες στους μετανάστες, στις μειονότητες και στο «διαφορετικό» που αθρόα εισέβαλλαν στη κοινωνία και διατάραξαν τη συνοχή της. Επιτηδευμένα η κρίση των αξιών αποτελεί αφορμή για την εκμετάλλευση της οργής των πολιτών. Ακόμα με πάτημα την εξαχρείωση των ηθών, προβάλλονται πρότυπα ακραία και ρατσιστικά εναντίον μεταναστών αλλά και αποκλιόντων μειονοτήτων. Έτσι δημιουργείται ένα κλίμα έντασης τόσο στη κοινωνία όσο και μέσα στα ίδια τα άτομα. Οι συνεκτικοί δεσμοί που ενώνουν τις κοινωνίες καταλύονται και δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος ανακύκλωσης της βίας και των ρατσιστικών αντιδράσεων.

Έχοντας χάσει η κοινωνία και οι θεσμοί το ρόλο τους αδυνατούν να διαπαιδαγωγήσουν τους νέους και αυτό το γεγονός το εκμεταλλεύονται ρατσιστικά κινήματα, τα ΜΜΕ και οι πολιτικοί. Για παράδειγμα η οικογένεια δεν δικαιούται να διαπαιδαγωγήσει τα παιδιά της, όπως αυτή θέλει ή πιστεύει. Γίνονται έρμαιοι στις αντιφατικές αντιλήψεις της εποχής μας και παρασύρονται πιο εύκολα από ακραίες συμπεριφορές.

Έλλειψη παιδείας και ρατσισμός

Η δημοκρατία και η παιδεία αποτελούν έννοιες απαραίτητες για την αποφυγή των ρατσιστικών αντιδράσεων. Ο πεπαιδευμένος, ο άρτια μορφωμένος, ο πνευματικά καλλιεργημένος και ηθικά διαμορφωμένος πολίτης έχει την ικανότητα να κρίνει, να συγκρίνει να ιεραρχεί με ευθυκρισία, νηφαλιότητα και αντικειμενικότητα δεν χειραγωγείται από τη δημαγωγική συνθηματολογία που τον οδηγεί σε εκδήλωση ρατσιστικών φαινομένων, δεν ποδηγετείται από τον λαϊκισμό, κωφεύει στην υποσχισιολογία των πολιτικών και αποκλείει τον άκρατο φανατισμού ως τρόπο επίλυσης των προβλημάτων του. Το δέλεαρ της ευνοιοκρατίας, του νεποτισμού, των πελατειακών σχέσεων, των διαπλεκόμενων συμφερόντων και της ευθυνοφοβίας τον αφήνουν αδιάφορο. Ο μορφωμένος πολίτης γνωρίζει καλά ότι η πηγή των δυσχερειών που βιώνει δεν είναι οι μετανάστες οι διαφορετικές φυλές, οι ομοφυλόφιλοι, οι φορείς κάποιων ασθενειών δεν είναι υπεύθυνοι για αυτά τα δεινά και για αυτό το λόγο προσπαθούν να δώσουν λύσεις και όχι να προσάψουν ευθύνες. Ένας πολίτης ο οποίος είναι πεπαιδευμένος και δεν εννοούμε μόνο την κατάρτιση που τον κάνει αρκετά πιο παραγωγικό και αποτελεσματικό στη δουλειά του αλλά και την ανθρωπιστική παιδεία που έχει λάβει και διαθέτει ανεξάρτητο πνεύμα δεν ανέχεται τις ποικιλώνυμες νοθεύσεις και τις παντοειδείς παραχαράξεις που επιχειρούν στη κατάλυση της δημοκρατίας, επομένως είναι άκρως αντίθετος σε ότι αφορά στα ρατσιστικά κινήματα και στις ρατσιστικές συμπεριφορές.

Πολιτική ηγεσία και ρατσισμός

Λαϊκότητα και λαϊκισμός, δύο έννοιες που ως κέντρο αναφοράς τους έχουν το λαό. Σε τι όμως διαφέρουν; Το επίθετο «λαϊκός» αναφέρεται σε αυτόν που ανήκει στο λαό ή που προέρχεται από το λαό. Η «λαϊκότητα» αναφέρεται στον χώρο της πολιτικής, εκφράζει τη συμμετοχή, την παρουσία του λαού στην άσκηση της πολιτικής εξουσίας και την ανύψωσή του σε καθοριστικό παράγοντα της ιστορίας. Λαϊκισμός είναι κατ'επίφαση λαϊκότητα, δηλαδή αυτό που δείχνει να είναι λαϊκό, ενώ στην πραγματικότητα δεν είναι. Ο λαϊκισμός στηρίζεται στην εσκεμμένη ανειλικρίνεια (π.χ. στη διάδοση κάποιου θέματος που δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα), στην παραπλάνηση και τον εφησυχασμό του λαού, με στόχο την καθοδήγηση και ποδηγέτησή του. Ο λαϊκισμός στοχεύει στον πατερναλισμό. (Ο πατερναλισμός αφορά την τάση κάποιου να φέρεται προστατευτικά και κηδεμονικά σε κάποια πρόσωπα).

Ο λαϊκιστής ηγέτης θέτει σκοπίμως ψευτοδιλήμματα, όπως «εχθροί ή φίλοι», «ταραξίες ή φιλήσυχοι», «αλλογενείς ή γηγενείς», με απώτερο σκοπό την καλλιέργεια ανασφάλειας στο λαό, ώστε να αυτοπροβληθεί στη συνέχεια ο ίδιος σαν προστάτης και σωτήρας. Στο σημείο αυτό έγκειται και η πιο επικίνδυνη συνέπεια του λαϊκισμού που μπορεί να μετασχηματίσει την διαφορετικότητα σε εχθρότητα και να παρωθήσει έτσι στην ξеноφοβία και σε κάθε μορφής ρατσισμό. Ο λαϊκισμός απαντάται τόσο στο κοινωνικό όσο και στο πολιτικό επίπεδο. Στο κοινωνικό επίπεδο φαινόμενα λαϊκισμού συναντάμε στη γλώσσα, την τέχνη, την επιστήμη κ.τ.λ. Ειδικότερα, ο λαϊκισμός στην τέχνη έχει να κάνει με τη μαζική κουλτούρα, τον εκχυδαϊσμό και την προβολή του εμπορικού και όχι του ποιοτικού θ για παράδειγμα, μερικά περιοδικά ποικίλης ύλης ή «εύπεπτα» τηλεοπτικά προϊόντα και θεάματα). Στο ποιοτικό επίπεδο, ο όρος έχει συνδεθεί με την εξαπάτηση του λαού, τη δημαγωγία, τη χειραγώγηση, την καλλιέργεια προσωπολατρίας. Μορφή λαϊκισμού αποτελεί

και η προπαγάνδα. Προπαγάνδα είναι η διάδοση πεποιθήσεων, αντιλήψεων με σκοπό να επηρεαστεί η κοινή γνώμη, ώστε οι πολίτες να υιοθετήσουν ορισμένη στάση και κατ' επέκταση να προβούν σε ορισμένες ενέργειες. Διαφέρει από την πειθώ που χρησιμοποιεί επιχειρήματα και τεκμήρια. Αντίθετα, η προπαγάνδα αποτελεί συνειδητή προσπάθεια να πεισθεί το άτομο να αποδεχθεί κάποια πεποίθηση άκριτα ή να κάνει κάποια επιλογή. Συνήθως, αυταρχικά καθεστώτα που δεν έχουν τη συναίνεση του λαού, καταφεύγουν σε αυτήν την τεχνική για να χειραγωγήσουν κοινή γνώμη προκειμένου να εξασφαλίσουν την παραμονή τους στην εξουσία. Τα μέσα (τεχνικές διάδοσης) που χρησιμοποιεί η προπαγάνδα για να εξυπηρετήσει τους σκοπούς της είναι ο προφορικός λόγος (συζήτηση, διαλέξεις, ημερίδες, συνέδρια, ειδησεογραφικά πρακτορεία, κυβερνητικές δηλώσεις κ.τ.λ.), ο γραπτός λόγος(προκηρύξεις, επιστολές, εφημερίδες, βιβλία κ.τ.λ.). Επίσης, η χρησιμοποίηση κάθε μορφής τέχνης του θεάτρου, του κινηματογράφου, της ζωγραφικής, της λογοτεχνίας κ.τ.λ. Μέσον διάδοσης προπαγάνδας στη σημερινή εποχή αποτελεί και το διαδίκτυο. Τόσο ο λαϊκισμός, όσο και η προπαγάνδα ευνοούνται από τους εξής παράγοντες:

- Την έλλειψη παιδείας και κριτικής ικανότητας, που καθιστούν έρμαιο στα χέρια των λαϊκιστών/προπαγανδιστών, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να διακρίνει το γνήσιο πολιτικό από το δημαγωγό.

Την πολιτική απάθεια. Η αδιαφορία του λαού για συμμετοχή στη δημόσια ζωή αφενός, και η υπερβολική φιλοδοξία ορισμένων πολιτικών αφετέρου, καθιστούν τον λαό εύκολο θήραμα των λαϊκιστικών/προπαγανδιστών. (Παπακωνσταντίνου Καλλιόπη, Πολιτική και Δίκαιο, Αθήνα 2008, σελ.91.)

Έλλειψη ιστορικής γνώσης της νεολαίας

Η έλλειψη ανθρωπιστικής παιδείας και ιστορικής γνώσης της νεολαίας βοηθούν στην υιοθέτηση ρατσιστικών αντιλήψεων μέσα στην οικογένεια και στο σχολικό περιβάλλον. Οι μετανάστες και τα παιδιά των μεταναστών γίνονται αντικείμενα χλευασμού και περιθωριοποιούνται. Έτσι δημιουργείται διαιώνιση μιας νοοτροπίας που αρνείται να αποδεχτεί το διαφορετικό. Ως αποτέλεσμα έχουμε την εκμετάλλευση αυτής της άγνοιας με στόχο τον υπερτονισμό και τη μεγιστοποίηση των διαφορών των μεταναστευτικών ομάδων. Η νεολαία χειραγωγείται λόγω της περιορισμένης γνώσης και της έλλειψης αξιόλογης κρίσης. Οι νέοι θεωρούν τους μετανάστες ως απειλή για την εθνική συνοχή του κράτους, αποκτούν παραβατική συμπεριφορά και γίνονται φανατισμένοι. Στα μάτια τους οι μετανάστες φέρονται ως υπεύθυνοι για τα φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας (βία, εγκληματικότητα).

Οικονομικά προβλήματα

Άλλη μια αιτία για την έξαρση των ρατσιστικών φαινομένων είναι η οικονομική κρίση και η δύσκολη εποχή η οποία διανύουμε. Οι μετανάστες φαίνεται ότι στερούν τις θέσεις εργασίας από το λαό που τους υποδέχεται και έτσι ανοίγει ένας φαύλος κύκλος διχόνοιας μεταξύ της τοπικής κοινωνίας και των μεταναστών. Επειδή στην εποχή μας δυστυχώς οι άνθρωποι κατηγοριοποιούνται από τα υλικά αγαθά τα οποία κατέχουν, άνθρωποι όπως οι μετανάστες οι οποίοι δεν έχουν καλή οικονομική κατάσταση εκμεταλλεύονται ως φθινό εργατικό δυναμικό και στο τέλος περιθωριοποιούνται. Ένα απτό παράδειγμα αυτής της λογικής είναι η εκμετάλλευση ανθρωπίνου δυναμικού από αναπτυσσόμενες χώρες για την διεξαγωγή των ολυμπιακών αγώνων στην Αθήνα το 2004 όπου το ημερομίσθιό τους μετά βίας ξεπερνούσε τα 10 ευρώ ανά άτομο. Ο ρατσισμός λοιπόν έχει γερά θεμέλια μέσα στην

κοινωνία μας αφού οι οικονομικές αμβλύσεις είναι το μεγαλύτερο πλεονέκτημα του συστήματός μας. Για παράδειγμα φαινόμενα ρατσισμού και ξеноφοβίας προκαλεί εκτός των άλλων η οικονομική κρίση που πλήττει όχι μόνο την Ελλάδα αλλά και την Αυστρία, όπου στην τελευταία σύμφωνα με τους Ευρωπαϊκούς οργανισμούς για την υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κυριαρχεί η άποψη η οποία υποστηρίζει ότι:

«Ανησυχούμε διότι βλέπουμε ότι η οικονομική κρίση που πλήττει τις κοινωνίες μας τροφοδοτεί τη ρατσιστική μισαλλοδοξία και την ξеноφοβία στην Ευρώπη», αναφέρουν σε κοινή ανακοίνωση τους οι οργανώσεις. «Έχουμε θορυβηθεί από τις εκθέσεις που καταγράφουν αύξηση των βιαιοπραγιών εναντίον μεταναστών, προσφύγων και αιτούντων άσυλο, καθώς επίσης και μειονοτήτων, όπως οι Ρομά ».

Με βάση αυτά τα αποτελέσματα, ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και αυτοί του Συμβουλίου της Ευρώπης και του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη καλούν τις κυβερνήσεις να ενισχύσουν τους μηχανισμούς καταπολέμησης των φαινομένων αυτών.

Οι τρεις οργανισμοί προειδοποιούν επίσης ότι κάθε σκέψη περικοπής προγραμμάτων κοινωνικής προστασίας και ένταξης θα έχει καταστροφικές συνέπειες ως προς την περιθωριοποίηση των μειονοτήτων και των μεταναστών.

Θρησκεία και ρατσισμός

Σύμφωνα με τη μετά-ανάλυση 55 ανεξάρτητων ερευνών, που πραγματοποιήθηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες και στις οποίες συμμετείχαν περισσότεροι από 20.000 χριστιανοί, τα μέλη των θρησκευτικών κοινοτήτων τείνουν να σχηματίζουν προκατειλημμένη άποψη για ανθρώπους από διαφορετικές φυλές.

Το γενικό συμπέρασμα της ανάλυσης ήταν πως, όσο πιο αφοσιωμένος είναι κάποιος στη θρησκευτική του κοινότητα τόσο περισσότερο ρατσιστής καταλήγει. Η ανάλυση διεξήχθη από ομάδα επιστημόνων με επικεφαλής την καθηγήτρια Wendy Wood, κοσμήτορα στο κολέγιο USC. Δημοσιεύεται στο τεύχος Φεβρουαρίου του Personality and Social Psychology Review.

«Οι θρησκευτικές ομάδες, διακρίνουν μεταξύ των οπαδών και των μη-οπαδών και μεταξύ ηθικών και ανήθικων ανθρώπων. Έτσι ίσως δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι στην έρευνά μας, οι έντονα θρησκευόμενοι άνθρωποι, που ήταν συνήθως λευκοί Χριστιανοί, έκαναν διακρίσεις εις βάρος άλλων που ήταν διαφορετικοί από αυτούς εννοώντας μαύρους και άλλες μειονότητες», δήλωσε επί του θέματος η κ. Woods.

Οι περισσότερες από τις μελέτες που αναλύθηκαν από την ομάδα των συντακτών επικεντρώνονταν στους χριστιανούς, επειδή ο χριστιανισμός είναι η πιο κοινή θρησκεία στις Ηνωμένες Πολιτείες. Η ανάλυσή των ερευνών κατέληξε στο συμπέρασμα πως υπάρχει σημαντικά μικρότερος ρατσισμός μεταξύ των ανθρώπων χωρίς ισχυρή θρησκευτική πίστη.

Η κ. Woods υποστηρίζει ότι οι ρατσιστικές τάσεις δεν θα πρέπει να περιορίζονται σε μια μόνο θρησκεία: «Όλες οι θρησκείες προσφέρουν μια ηθική ταυτότητα και οι ανά τον κόσμο θρησκείες – συμπεριλαμβανομένων των βουδισμού, ινδουισμού, μουσουλμανισμού, ιουδαϊσμού και χριστιανισμού- αναφέρονται και απευθύνονται κατά κύριο λόγο στους οπαδούς τους».

Παρά τη συμμετοχή των θρησκευόμενων στην εδραίωση των αστικών δικαιωμάτων και στις πιο πρόσφατες προσπάθειες για τη φυλετική ισότητα, οι συντάκτες βρήκαν έναν ισχυρό συσχετισμό μεταξύ της θρησκευτικής πίστης και του ρατσισμού, «μετρώντας» ουσιαστικά τη στάση των πιστών απέναντι στη θρησκεία και τις φυλετικές μειονότητες.

Οι μελέτες των ιδιαίτερα αφοσιωμένων ομάδων παρουσίασαν μέγιστο συσχετισμό μεταξύ της θρησκείας και του ρατσισμού. Η έρευνα «χτυπάει το καμπανάκι» στη χριστιανική εκκλησία για τη μικρή συμμετοχή της σε χώρες που δεν χαρακτηρίζονται από πολυπολιτισμικότητα.

Η ανάλυση της κ. Woods αποτελεί ουσιαστικά τη συνέχεια στην προ 40 ετών περίπου διάσημη «επιστολή από τη φυλακή του Μπέρμιγχαμ», με την οποία ο Martin Luther King Jr., οποία ασκούσε δριμύτατη κριτική στους θρησκευτικούς ηγέτες, οι οποίοι ασπάστηκαν σε γενικές γραμμές την άποψη πως όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι αλλά δεν προσπάθησαν να τη διδάξουν και να την εφαρμόσουν. (Wendy Woods κολλέγιο USC, τεύχος Φεβρουαρίου, Personality and Social Psychology Review, Information Clearing House)

Κοινωνική διαστρωμάτωση

- 1) Το άτομο καταλαμβάνει συγκεκριμένη **κοινωνική θέση** σε κάθε ομάδα που συμμετέχει και στην κοινωνία γενικότερα.
- 2) Ανάλογα με την κοινωνική του θέση κατέχει περισσότερη ή λιγότερη **εξουσία/δύναμη, υποχρεώσεις και δικαιώματα** σε σχέση με τους άλλους.
- 3) Οι κοινωνικές θέσεις αποδίδονται στα άτομα με βάση τα **κοινωνικά τους χαρακτηριστικά** (εκ γενετής και επίκτητα).
- 4) Τα **εκ γενετής** χαρακτηριστικά οδηγούν σε **δοτές** κοινωνικές θέσεις, λόγω των χαρακτηριστικών που έχουν τα άτομα από τη γέννησή τους.
- 5) Τα **επίκτητα** χαρακτηριστικά οδηγούν σε **κατακτημένες** κοινωνικές θέσεις, με βάση τα ατομικά προσόντα των ατόμων.

Κοινωνικά χαρακτηριστικά: τα χαρακτηριστικά που έχουμε με τη γέννησή μας (εκ γενετής) και αυτά που αποκτούμε στη διάρκεια της ζωής μας (επίκτητα).

α. Εκ γενετής χαρακτηριστικά: το φύλο, η ηλικία, η φυλετική, εθνική ή κοινωνική προέλευση, τα σωματικά χαρακτηριστικά.

β. Επίκτητα χαρακτηριστικά: η μόρφωση, το επάγγελμα, το κύρος, το εισόδημα, ο πλούτος, οι κοινωνικές σχέσεις.

Κοινωνικές θέσεις: αποδίδονται στα άτομα με βάση τα κοινωνικά τους χαρακτηριστικά. Κάθε άτομο καταλαμβάνει συγκεκριμένη κοινωνική θέση σε κάθε που συμμετέχει αλλά και στην κοινωνία ευρύτερα.

α. Δοτές κοινωνικές θέσεις: δίνονται στα άτομα λόγω των εκ γενετής χαρακτηριστικών τους, και όχι λόγω των προσωπικών τους ικανοτήτων (π.χ. η γυναίκα αναλαμβάνει το ρόλο της μητέρας λόγω της φυσικής ιδιότητας να φέρνει στον κόσμο το παιδί της, η θέση του μαθητή στο Δημοτικό δίνεται με κριτήριο την ηλικία).

β. Κατακτημένες κοινωνικές θέσεις: δίνονται στα άτομα λόγω των προσωπικών τους ικανοτήτων και των ατομικών τους προσόντων (π.χ. η πρόσληψη ενός γιατρού σε ένα νοσοκομείο πραγματοποιείται με βάση το πτυχίο ιατρικής, αντίστοιχα και του δικηγόρου που προσλαμβάνεται σε ένα δικηγορικό γραφείο). Υπάρχει όμως μια ρατσιστική αντιμετώπιση απέναντι σε συγκεκριμένες φυλές και συγκεκριμένες ομάδες οι οποίες θεωρούνται εσφαλμένα ότι δεν μπορούν να αναλάβουν ηγετικές θέσεις λόγω καταγωγής λόγω έλλειψης εκ γενετής χαρακτηριστικών. Έτσι αυτόματα αποκλείονται από ανώτερες κοινωνικές θέσεις και δεν τυγχάνουν ίσης μεταχείρισης.

Εθνικισμός και ρατσισμός

Ο Εθνικισμός σε αντίθεση με τον πατριωτισμό ο οποίος είναι απλώς συναίσθημα, αποτελεί βίωμα, το οποίο καθιστά βιωματική τη σχέση του εθνικιστή με το Έθνος. Το Έθνος αποτελεί για τον εθνικιστή καθημερινή ενασχόληση και έγνοια και η πρόοδος, υπεράσπιση και η ανάδειξη του μεγαλείου του αποτελούν τον πρώτιστο στόχο επί καθημερινής βάσεως. Ο Εθνικιστής δηλαδή δεν ασχολείται με το Έθνος ευκαιριακά ως παρόρμηση επί τη βάσει κάποιων εξάρσεων αλλά καθημερινά, ιεραρχώντας τον Εθνικό Αγώνα πάνω από τις καθημερινές βιοποριστικές του ανάγκες, πάνω ακόμα και από την προσωπική του ζωή και την οικογένεια. Εν κατακλείδι δηλαδή κάθε ενέργεια ακόμα και η πλέον απλή και καθημερινή είναι διαποτισμένη από την στοχευμένη επίτευξη ενός θετικού πρόσημου για Έθνος. Μια παραστατική απεικόνιση αυτής της κομματικής σχέσης του Εθνικιστή με το Έθνος είναι η αντίστοιχη απεικόνιση της σχέσης ενός πιστού προς τη θρησκεία. Αντίστοιχο του Εθνικιστή είναι ο ευσεβής και ζηλωτής πιστός, ο οποίος βιώνει καθημερινά τα μυστήρια της Εκκλησίας και παρακολουθεί αδιαλείπτως την καθημερινή λατρευτική δραστηριότητα και δεν περιορίζεται η συμμετοχή του στις μεγάλες γιορτές. Αντίθετα αντίστοιχο του απλού πατριώτη είναι ο συνήθης θρησκευόμενος, ο οποίος μολονότι πιστεύει στο Θεό και αποδέχεται τα δόγματα της θρησκείας περιορίζει τη συμμετοχή του στις μεγάλες γιορτές ή στο τυπικό άναμμα κεριού όταν δίδεται σ' αυτόν η ευκαιρία χωρίς διαρκή και μυστηριακή συμμετοχή στη ζωή της Εκκλησίας.

Μια δεύτερη διαφοροποίηση του Εθνικιστή από τον απλό πατριώτη είναι ότι για τον Εθνικισμό το Έθνος αποτελεί πρωτίστως βιολογική, δηλαδή φυλετική οντότητα, η οποία αποτελεί και το εποικοδόμημα επί του οποίου στηρίζονται τα λοιπά διακριτικά του Έθνους όπως η γλώσσα, η πολιτιστική δημιουργία και τα κοινά ήθη και έθιμα (ομότροπον). Ο Εθνικιστής δηλαδή είναι κατ' εξοχήν και κυρίως εθνοφυλετιστής.

Ο Ρατσισμός είναι το αντίστοιχο του Σωβινισμού στο πεδίο αναφοράς που λέγεται φυλή, με την έννοια του ανθρωπολογικού κλάδου αντί του Έθνους. Δηλαδή όπως ο Σωβινιστής τρέφει μία μισαλλόδοξη θεώρηση για το Έθνος έτσι και ο Ρατσιστής τρέφει μία μισαλλόδοξη θεώρηση για τη φυλή - ανθρωπολογικό κλάδο.

Κλασική είναι η σχηματοποιημένη έκφραση ότι «η Λευκή Φυλή» αποτελεί ανώτερη φυλή οι δε λοιπές φυλές αποτελούν φυλές υπανθρώπων που τελούν σε σχέση δούλου προς κυρίαρχο με την ανώτερη λευκή φυλή. Η αντίληψη αυτή πέραν του ότι παραβλέπει την επιστημονική πραγματικότητα, η οποία ορίζει ότι φυλές για την ακρίβεια, δηλαδή γενετικά διαφοροποιημένες οντότητες αποτελούν αυτό που σήμερα ορίζονται ως Έθνη – Γένη και όχι οι ευρύτεροι ανθρωπολογικοί κλάδοι (δηλ. λευκή, μαύρη, κίτρινη φυλή) έχει τις ίδιες παθογένειες που έχει και η σοβινιστική θεώρηση όσον αφορά τη συμμετοχή και τη προσφορά των άλλων γενετικά διαφοροποιημένων οντοτήτων (Εθνών – Φυλών) στο ιστορικοπολιτισμικό γίνεσθαι της ανθρωπότητας.

Θέματα σχετικά με το ρατσισμό είναι ο εθνικισμός, ο σωβινισμός/τοπικισμός και ο διεθνισμός. Για να γίνει αντιληπτή η σχέση μεταξύ αυτών πρέπει να αναλύσουμε τις παραπάνω έννοιες.

1. Ο εθνικισμός : Το πρόβλημα των σχέσεων του ανθρώπου με τους γύρω του ανθρώπους απασχόλησε και τη φιλόσοφο διάνοηση και τον κοινό νου από τ' αρχαία χρόνια ως τα σήμερα.

Πρώτος ο Αριστοτέλης διαπίστωσε ότι ο άνθρωπος είναι από τη φύση του «ζώον πολιτικόν», δηλαδή κοινωνικό και γι' αυτό αποστρέφεται το μονήρη και πλάνητα βίο κι επιθυμεί το συγχρωτισμό, την επικοινωνία, την κοινή μ' άλλους ανθρώπους διαβίωση. Από αυτή την έμφυτη ροπή για κοινωνία και την από λόγους αντικειμενικούς δημιουργούμενη

ανάγκη για συνεργασία, προέκυψε η ιδέα της εθνότητας, που εκφράζει ένα σύνολο ανθρώπων συνδεδεμένων μεταξύ τους με ισχυρούς συνεκτικούς δεσμούς.

Για να σφυρηλατηθεί το πνεύμα της ενότητας ανάμεσα στα μέλη μιας εθνότητας, είναι απαραίτητο αυτά να εμφορούνται από μια ιδεολογία. Την ιδεολογία αυτή ονομάζουμε εθνισμό ή εθνικισμό. Ο καλώς εννοούμενος εθνικισμός έχει σαν πρώτο βασικό γνώρισμα τη φιλοπατρία, δηλαδή την αγάπη προς τη γενέθλια γη και προς την εθνότητα. Από την αγάπη αυτή απορρέουν κι άλλα γνωρίσματα, όπως η επιδίωξη για αποκατάσταση εθνικών δικαιών, η επιδίωξη της εθνικής αυτοτέλειας και η άρνηση κάθε μορφής υποτέλειας, η πίστη και η προσήλωση στις ιστορικές παραδόσεις, ο σεβασμός των μνημείων και των παραδόσεων και η διαφύλαξη με θρησκευτική ευλάβεια όλων των εκδηλώσεων, στις οποίες το έθνος αποτύπωσε με τρόπο ανάγλυφο την ψυχή του. (Ευρωπαϊκό Φόρουμ Αριστερών Φεμινιστριών Ελληνικό Τμήμα, Εθνικισμός-Ρατσισμός-Κοινωνικό φύλο, Θεσσαλονίκη 1995, σελ.17-20)

2. Τοπικισμός - Σωβινισμός : Όπως όμως όλα τ' ανθρώπινα, έτσι και ο εθνικισμός πρέπει να υπόκειται στην αρχή του μέτρου. Η υπερβολή, σαν παρέκβαση του μέτρου, οδηγεί στον τοπικισμό, στο σωβινισμό και στο φυλετικό μίσος. Ο τοπικισμός είναι η μονομερής προσήλωση του ανθρώπου στα συμφέροντα της ιδιαίτερης πατρίδας. Είναι ένας τεμαχισμένος εθνισμός. Βλέπει το συμφέρον της πατρίδας μέσα σ' ένα φάσμα τοπικό και όχι εθνικό. Ο τοπικισμός περιορίζεται μέσα στα πλαίσια ενός κράτους κι αποτελεί αμάρτημα κατά κύριο λόγο ελληνικό. Αντίθετα ο σωβινισμός έχει ευρύτερο χαρακτήρα. Με τον όρο αυτό δηλώνουμε τον αλόγιστο, τον κοντόφθαλμο υπερπατριωτισμό, την περιφρόνηση για κάθε άλλο λαό, την έξαλλη υπερηφάνεια για καθετί εθνικό. Ο σωβινισμός, μολονότι συχνά ξεκινά από αγνά ελατήρια, συνήθως εκτρέπεται σε μια στενόκαρδη και

στενόμυαλη αντίληψη, που οδηγεί στον απομονωτισμό ή, στη χειρότερη περίπτωση, μεταβάλλεται σε πατριδοκαπηλία ή ζιγκοϊσμό. Με τον τελευταίο αυτό όρο νοείται η φιλοπόλεμη διάθεση, που απορρέει από τον υπέρμετρο εθνικισμό. Η εκδήλωση αυτή δημιούργησε τους μεγαλύτερους πολέμους της ιστορίας. Στους μετά το Μεσαίωνα χρόνους οι ανακαλύψεις των νέων χωρών, η αποικιακή εξάπλωση και η καταλήστευση των κατακτημένων εδαφών εξέθρεψαν νέες, φυλετικές θεωρίες. Σύμφωνα μ' αυτές ο κόσμος χωρίζεται σε προνομιούχες και κατώτερες φυλές. Χρέος των πρώτων είναι να επιβάλουν μια παγκόσμια αρχή και να κυβερνούν τους καθυστερημένους, σωματικά και πνευματικά, λαούς. Η κυριαρχία συνεπώς των λευκών πάνω στους εγχρώμους δεν είναι μόνο φυσικό φαινόμενο αλλά και φυσικό δικαίωμά τους.

Οι λευκοί σαν ισχυρότεροι έχουν το δικαίωμα ν' ασκούν ανεξέλεγκτη εξουσία, ν' αποφασίζουν αυτοί για την τύχη των εγχρώμων, να μη δέχονται καμιά αντίρρηση. Οι κατώτερες φυλές οφείλουν να δέχονται αδιαμαρτύρητα τις εντολές των προνομιούχων, να υπακούουν σ' αυτές, χωρίς δικαίωμα να εκφέρουν γνώμη και γενικά να πειθαρχούν στα όσα οι ανώτεροι λαοί αποφασίζουν, εφόσον μάλιστα αυτοί σαν σοφότεροι φροντίζουν για το καλό τους.

Από τις αντιλήψεις αυτές φθάσαμε σταδιακά στη θεωρία του υπεράνθρωπου, που αποκρυσταλλώθηκε σε δόγμα στο έργο του Νίτσε. Από τον υπεράνθρωπο του ασθενικού Γερμανού φιλοσόφου ξεπήδησε ο Ναζισμός, μια θεωρία που πρεσβεύει ότι οι Γερμανοί, σαν οι πιο καθαρόαιμοι απ' όλους τους λευκούς, έχουν περισσότερο από κάθε άλλο λαό το δικαίωμα να επιβάλουν μια νέα τάξη πραγμάτων. Η θεωρία αυτή, αφού εφαρμόστηκε στην πράξη κάτω από την καθοδήγηση ενός «μεγαλοφυούς σατανά», όπως ονόμασε τον Χίτλερ ο Τσώρτσιλ, παρά λίγο να επιβάλει στον κόσμο την τάξη και το νόμο του νεκροταφείου. Εξάλλου πενήντα εκατομμύρια νεκροί δεν είναι τίμημα μικρό για μια θεωρία.

3. Ο διεθνισμός : Προέκταση κι όχι άρνηση του εθνισμού είναι ο διεθνισμός. Στην πολιτική εμφανίζεται σαν μια τάση για την ανάπτυξη διεθνών σχέσεων σ' επιστημονικό, κοινωνικό, οικονομικό επίπεδο, παραμερίζοντας τυχόν εθνικιστικές προκαταλήψεις. Συναφής προς το διεθνισμό όρο είναι ο κοσμοπολιτισμός, αντίληψη που θεωρεί τον κόσμο σαν μια πολιτεία χωρίς διάκριση κρατών. Την ιδέα αυτή βρίσκουμε για πρώτη φορά διατυπωμένη στα έργα των Κυνικών και Στωικών, που πρώτοι αυτοί διακηρύξανε το περίφημο δόγμα : *«Όπου γῆ καί πατρίς»*. Βέβαια το κήρυγμά τους είχε σαν στόχο την ομόνοια και την πολιτειακή ένωση όλων των ελληνικών πόλεων. Αργότερα όμως ο Χριστιανισμός έδωσε στο νόημα του διεθνισμού οικουμενικότερο χαρακτήρα. Την αντίληψη του χριστιανισμού για μια παγκόσμια χριστιανική κοινωνία, χωρίς διακρίσεις φυλετικές ή εθνικές, εκφράζει ο θεσπέσιος λόγος του Παύλου : *«Οὐκ ἔνι ἄρα ἐλεύθερος ἢ δοῦλος, Ἑλλήν ἢ βάρβαρος»*.

Στα νεώτερα χρόνια, παρά την παροδική έξαρση των φυλετικών θεωριών και την όξυνση των εθνικιστικών αντιθέσεων, το κίνημα του διεθνισμού κέρδισε έδαφος και ο άνθρωπος άρχισε κάτω από την επιρροή της ανθρωπιστικής παιδείας, να αισθάνεται σαν μέλος μιας ευρύτερης κοινωνίας. Η πρόοδος μάλιστα της τεχνικής βοήθησε στην κατάρριψη τειχών, που ορθώνονταν ανάμεσα στους λαούς, στη μεταξύ τους γνωριμία και αλληλοκατανόηση. Έκφραση της επιθυμίας των λαών για τον απαρτισμό μιας παγκόσμιας κοινωνίας, που θα στηρίζεται στο δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των λαών και στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, υπήρξε παλαιότερα η Κ.Τ.Ε και στα μεταπολεμικά χρόνια ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.).

Στις μέρες μας περισσότερο από κάθε άλλη εποχή, ο άνθρωπος αισθάνεται όχι απλώς σαν μέλος ενός κράτους, αλλά σαν μέλος μιας παγκόσμιας κοινωνίας. Έτσι βρήκε πλήρη δικαίωση ο στίχος του ποιητή : *«Πλάτυν' η σκέψη τη ζωή τόσο πολύ, τόσο πολύ, πόκανε ο άνθρωπος τη γη κι όλο το σύμπαν : σπίτι»*. Κανένα γεγονός δεν είναι μακριά μας. Ότι απασχολεί ένα λαό στο άκρο της γης απασχολεί και μας τους ίδιους. Η κατάκτηση του

διαστήματος δεν είναι κάτι που ενδιαφέρει μόνο τους Αμερικανούς και τους Ρώσους αλλά και τον κόσμο ολόκληρο. Το χθεσινό δράμα του Βιετνάμ και σήμερα του Λιβάνου είναι και δικό μας δράμα. Όταν ο θάνατος κτυπά την πόρτα ενός λαού, αύριο θα κτυπήσει και τη δική μας. «Homo sum, humani nihil a me alienum puto», έλεγαν οι Λατίνοι. Του στίχου αυτού θαυμάσια υποτύπωση έδωσε ο Άγγλος ποιητής Τζων Ντόουν: *«Κανένας άνθρωπος δεν είναι νησί, αέρας, μοναχός τον, είναι ένα κομμάτι της στεργιάς ... Κάθε ανθρώπου ο θάνατος είναι και δικός σου θάνατος- γι αυτό μη στέλνεις ποτέ να ρωτήσεις για ποιον χτυπά η καμπάνα. Χτυπάει για σένα»*.

4. Ελληνισμός και διεθνισμός : Έτσι, όπως τον εξετάσαμε παραπάνω, ο διεθνισμός δεν αντιστρατεύεται τις εθνικές μας παραδόσεις. Ο Ελληνισμός αποστρέφεται τη μορφή εκείνη του διεθνισμού, πίσω από την οποία κρύβονται κυριαρχικές βλέψεις ισχυρών κρατών σε βάρος των ασθενέστερων. Ελληνισμός δεν σημαίνει στενόκαρδη αντίληψη, στείρα προγονοπληξία, περιφρόνηση προς την πολιτιστική παράδοση ή υποτίμηση του τρόπου ζωής των άλλων λαών. Δεν σημαίνει όμως και παθητική υποταγή σε ξένα πολιτιστικά στοιχεία ή επιβολή ξένων συρμών ή τρόπων ζωής. Σαν λαός είμαστε κληρονόμος ενός πολιτιστικού θησαυρού αιώνων και το θησαυρό αυτό δεν πρέπει ν' απεμπολήσουμε στ' όνομα μιας αμφίβολης για την αξία της προόδου. Οφείλουμε να γνωρίσουμε σε βάθος το δικό μας πολιτισμό, ν' αξιοποιήσουμε τα διδάγματά του και παράλληλα να μελετάμε την πολιτιστική δημιουργία άλλων λαών. Η μελέτη όμως και η εξοικείωσή μας με τα πολιτιστικά πρότυπα άλλων λαών είναι έργο δύσκολο. Δεν πρέπει να σταθούμε στην επιφάνεια. Η ξενομανία έβλαψε αφάνταστα τη νεοελληνική ζωή. Ο πιθηκισμός και ο ψιττακισμός είναι δύο μεγάλα αμαρτήματα των Νεοελλήνων. Νομίσσαμε ότι θα γίνουμε Ευρωπαίοι με την εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας, με τη ρηχή επανάληψη ξενότροπων καλλιτεχνικών ρευμάτων, με την αλόγιστη μίμηση και με την περιφρόνηση καθετί ελληνικού.

Ευρωπαίοι όμως και αληθινοί διεθνιστές θα γίνουμε, όσο περισσότερο Έλληνες είμαστε. Γιατί, αν γνωρίσουμε στο βάθος τον ευρωπαϊκό πολιτισμό, παντού θα βρούμε την Ελλάδα. Εκείνοι που διάβασαν πολύ, εκείνοι που γνώρισαν σε βάθος την ελληνική και την παγκόσμια σκέψη, είναι σε θέση να μας διαβεβαιώσουν ότι η άρνηση του εθνισμού μας είναι μια άρνηση της ψυχής μας. Αλλά ούτε κι ο κόσμος μπορεί ν' ανεχθεί την απουσία της Ελλάδας και σαν ιδέα και σαν χρώμα. Αν έλειπε η Ελλάδα θα έσβηγε ένα φως από τα φώτα του κόσμου. Εκείνοι που έζησαν πολύ τον κόσμο μπορεί να μας διαβεβαιώσουν πόση αλήθεια κρύβουν οι στίχοι του Σεφέρη : «Όπου και να ταξιδέψω η Ελλάδα με πληγώνει».

1.4.1. Φαινόμενα ρατσισμού είναι τα παρακάτω:

- 1) Μεροληπτική αντιμετώπισης έγχρωμων από τους λευκούς
- 2) Εθνικιστικές αντιλήψεις
- 3) Αναβίωση ναζιστικών θεωριών
- 4) Μη ισότιμη αντιμετώπιση της γυναίκας ή εκμετάλλευση των παιδιών
- 5) Ρατσιστική αντιμετώπιση μειονοτήτων ή παρεπιδημούντων (που μένουν προσωρινά σε έναν τόπο) ατόμων: Τσιγγάνοι, Αλβανοί, άτομα από τριτοκοσμικές χώρες.
- 6) Κοινωνικός αποκλεισμός ομάδων με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (ομοφυλόφιλοι, ναρκομανείς, άτομα με AIDS, άτομα με ειδικές ανάγκες).
- 7) Ρατσισμός που πηγάζει από την επαγγελματική θέση, την οικονομική κατάσταση, τη θρησκευτική πίστη, την καταγωγή των ατόμων, κλπ.

Αυτά τα φαινόμενα έχουν ως **συνέπειες**:

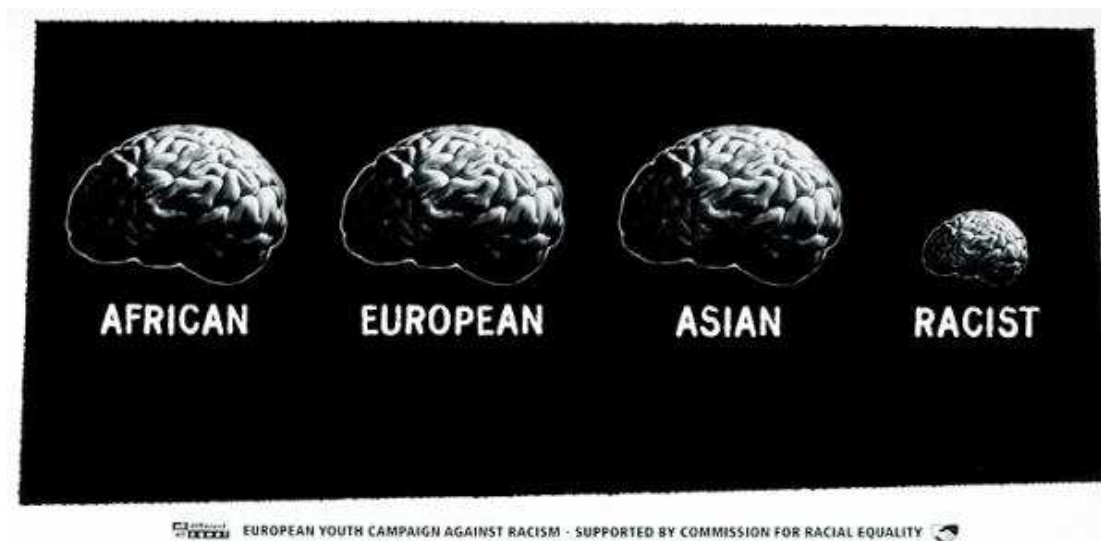
- Οικονομική εκμετάλλευση ατόμων και λαών
- Τις σκοταδικές αντιλήψεις, με αποτέλεσμα την παρακώλυση της κριτικής σκέψης του μέσου ατόμου και την πνευματική ανελευθερία.

- Την υπονόμευση της δημοκρατικής λειτουργίας των θεσμών από την κυριαρχία της αδικίας, αναξιοκρατίας, την περιφρόνηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- Την περιθωριοποίηση ατόμων και ομάδων, παρεμποδίζοντας τη δημιουργική τους συμμετοχή στην κοινωνία και την εξέλιξη τόσο των ίδιων όσο και της κοινωνίας.
- Την αύξηση του εθνικισμού που μπορεί να οδηγήσει σε βία ή και πολεμικές συγκρούσεις
- Τη στέρηση από τους λαούς-θύματα του ρατσισμού την ευκαιρία να αναπτύξουν πολιτισμό.

Την επικρότηση του φόβου ανάμεσα στους ανθρώπους, οπότε και δημιουργείται κοινωνική δυσλειτουργία, καθώς τα άτομα μιας κοινωνίας δεν συνεργάζονται μεταξύ τους αρμονικά.

(Λαγωνίκα - Δημοπούλου Μαρία, "Κοινωνική Εργασία", Σ.Κ.Λ.Ε, τεύχος 67, Τριμηνιαία Έκδοση, Αθήνα 2002, σελ 145-154, 175-178.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – ΕΙΔΗ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ

2.1 Εισαγωγή στα είδη

Καταρχήν ρατσισμός είναι η θεωρία που χωρίζει τους ανθρώπους σε φυλές προνομιούχες και μη, ανώτερες και κατώτερες, οι οποίες δεν πρέπει να αναμιγνύονται, για να μη "σκαρτέψουν" οι ανώτερες από τις κατώτερες. Έτσι δημιουργούνται τα "γκέτο", οι φυλετικές διακρίσεις, οι προνομιακές μεταχειρίσεις, τα φυλετικά μίσση και τα συνακόλουθα αυτών κακά. Γενικότερα όμως, ρατσισμός είναι η αντίληψη με βάση την οποία μια ομάδα ή ένας λαός θεωρεί τον εαυτό του βιολογικά και πνευματικά ανώτερο και αντιμετωπίζει υποτιμητικά όλους τους άλλους, ως κατώτερους. Πρέπει να παραδεχτούμε ότι το φαινόμενο του ρατσισμού δεν είναι καινούργιο, αλλά ανάγεται στην αρχαιότητα ακόμη. Πρέπει επίσης να κατανοήσουμε ότι το φαινόμενο αυτό εμφανίστηκε και εδραιώθηκε, ως η τάση των κοινωνικών ομάδων να διατηρήσουν την εσωτερική τους ενότητα, για να αντιμετωπίσουν τους εξωτερικούς εχθρούς. Σε αυτή τους λοιπόν την προσπάθεια, καλλιεργούν συνειδητά

τις φυλετικές, εθνικές, θρησκευτικές ή άλλες τους ιδιαιτερότητες, ώστε να αυτοπροσδιορίζονται και να διακρίνονται από τους άλλους.

Έτσι, οι αρχαίοι πρόγονοί μας έχοντας συνείδηση της πολιτιστικής τους ανωτερότητας, διατύπωσαν την πασίγνωστη φράση "πας μή Έλλην βάρβαρος", για να επιβεβαιώσουν αυτή τη συνείδηση της ανωτερότητας και να ενισχύσουν τη θέση τους απέναντι στους άλλους λαούς. Σήμερα η έννοια του ρατσισμού ταυτίζεται στη συνείδηση της πλειοψηφίας των ανθρώπων ως η ανωτερότητα της λευκής φυλής σε σχέση με τους νέγρους. Είναι μια αντίληψη, που δημιουργήθηκε σκόπιμα και και καλλιεργήθηκε για αιώνες, αρχίζοντας από την εποχή του δουλεμπορίου των μαύρων της Αφρικής. Πίσω της κρύβονται τα συμφέροντα της τότε κρατούσας τάξης στην Β. Αμερική. Συμφέροντα, που η πολιτική προπαγάνδα τα διατήρησε και τα καλλιέργησε, φτάνοντας στο σημείο να θεωρείται φυσιολογική η ανωτερότητα της λευκής φυλής σε βάρος της μαύρης.

Τον περασμένο αιώνα, όταν άρχισαν να δημιουργούνται τα σύγχρονα κράτη, εμφανίζεται μια νέα μορφή ρατσισμού : ο "εθνικός ρατσισμός", που στηρίχθηκε σε ιστορικούς λόγους, σε ιστορικές εχθρότητες και μίσση και στο σοβινισμό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, το μίσος μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων, ως αποτέλεσμα των ιστορικών συνθηκών και των σχέσεων των δύο λαών. Επίσης σήμερα, παρατηρείται μια συντηρητική εθνικιστική στροφή σε πολλούς λαούς, που εκδηλώνεται με την ανάλογη προπαγάνδα και τη δημιουργία ομάδων με έντονο εθνικιστικό χρωματισμό. Εδώ ακριβώς βρίσκεται ο κίνδυνος να

αναβιώσει το φασιστικό πρότυπο, που είναι η χειρότερη μορφή ρατσισμού. Ας μην ξεχνάμε την άνοδο τα τελευταία χρόνια, των ακροδεξιών κομμάτων σε αρκετές χώρες και μάλιστα και της Ευρώπης, καθώς και τη δράση διάφορων νεοναζιστικών οργανώσεων.

Μέσα στις κοινωνικές, πολιτικές και διεθνείς συνθήκες και στην αντιπαλότητα για κυριαρχία στον κόσμο, αναβιώνουν δυστυχώς στον 20ο αιώνα ποικιλώνυμες φασιστοειδείς θεωρίες περί φυλετικής καθαρότητας της Άριας φυλής, που οδήγησε όπως όλοι γνωρίζουν στον 2ο παγκόσμιο πόλεμο και στη γενοκτονία των Εβραίων από τους Γερμανούς.

Επίσης, οι αντιπαλότητες μεταξύ των διαφόρων θρησκευτικών δογμάτων παίρνουν μορφή ρατσιστικής προκατάληψης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα θρησκευτικού ρατσισμού είναι ο αντισημιτισμός, δηλ. η διάκριση σε βάρος της θρησκείας των Εβραίων, του Ιουδαϊσμού. Ένα άλλο σύγχρονο φαινόμενο ρατσισμού, είναι η προκατάληψη σε βάρος διαφόρων μειονοτήτων και προσφύγων.

Τέλος σήμερα, εξαιτίας του υλικού μας ευδαιμονισμού, έχουμε απορρίψει κάθε συναισθηματική συμπεριφορά και σχέση με τους συνανθρώπους μας. Έτσι διαμορφώνονται ρατσιστικές προκαταλήψεις σε βάρος κοινωνικών ομάδων που τις απομονώνουμε από τον κοινωνικό μας χώρο. Είναι ο λεγόμενος κοινωνικός ρατσισμός. Υπό αυτή την έννοια κοινωνικός ρατσισμός είναι η προκατάληψη για τους χρήστες ναρκωτικών, για τους φορείς του AIDS, για πρώην κατάδικους, η ανισότητα ανδρών και γυναικών, η περιφρόνηση των αναλφάβητων, η

προκατάληψη ή η κοροϊδία προς τους πνευματικά καθυστερημένους, η εκμετάλλευση των αναπήρων, η προκατάληψη για τους ομοφυλόφιλους.

Όταν ένα κοινωνικό σύνολο στην ευρύτερη διάστασή του συντηρεί και καλλιεργεί τέτοιες συνθήκες και αντιλήψεις, είναι φυσικό να οδηγηθεί και οδηγείται τελικά σε μια μόνιμη ένταση και κρίση. Οι υποχρεώσεις και τα δικαιώματα αποκτούν σχετική διάσταση και στην πραγματικότητα καταλύεται όχι μόνο η δημοκρατία και η ελευθερία αλλά και κάθε πνευματική και ηθική συνείδηση.

Η εποχή μας διαθέτει καταπληκτικά μέσα και δυνατότητες. Οι άνθρωποι σήμερα έχουν όλες τις προϋποθέσεις να είναι πνευματικά και ψυχικά καλλιεργημένοι. Η κοινωνική και κρατική οργάνωση εκφράζουν δημοκρατικές ευαισθησίες και υπεραμύνονται των δικαιωμάτων των πολιτών. Σήμερα η τεχνολογία κάνει το σύνολο των ανθρώπων κοινωνούς των επιστημονικών επιτευγμάτων. Τα Μ.Μ.Ε. ενημερώνουν όλους τους ανθρώπους για όλα τα πράγματα. Παρ' όλα αυτά τα θετικά δεδομένα της εποχής μας όμως, ο ρατσισμός υπάρχει, καλλιεργείται και αναπαράγεται. Εδώ λοιπόν φωλιάζει η κρίση του πολιτισμού μας, μια πνευματική και ηθική κρίση, που τελικά μόνο τον άνθρωπο βλάπτει.

Θα πρέπει λοιπόν, να αναθεωρήσουμε το πρότυπο της ζωής μας. Να καλλιεργηθούμε πνευματικά, ώστε να αναζητούμε στη ζωή όχι τον υλικό ευδαιμονισμό, αλλά τον ανθρωπισμό, που είναι ο μόνος που μπορεί να σώσει τον άνθρωπο αλλά και την ανθρωπότητα.

Τα θύματα του ρατσισμού είναι υπεράριθμα και μπορούν να κατηγοριοποιηθούν στις παρακάτω ομάδες:

- 1) Αποκλίνουσες μειονότητες (ομοφυλόφιλοι, σεξισμός, εθνοκεντρισμός)
- 2) Φυλετικός ρατσισμός
- 3) Εθνικός
- 4) Ταξικός ρατσισμός
- 5) Κοινωνικός
- 6) Σπησισμός (ανάμεσα στα διαφορετικά είδη)
- 7) Θρησκευτικός
- 8) Ρατσισμός απέναντι στους χρήστες ναρκωτικών
- 9) Ρατσισμός απέναντι στους φορείς AIDS
- 10) Ρατσισμός απέναντι στους πρώην κατάδικους
- 11) Ρατσισμός απέναντι στους αναλφάβητους
- 12) Ρατσισμός απέναντι στα Άτομα Με Ειδικές Ανάγκες
- 13) Βιολογικός ρατσισμός
- 14) Ρατσισμός απέναντι στους ψυχικά ασθενείς

2.2 Ανάλυση των ειδών

Αναλυτικότερα,

Η **Ομοφοβία** ή **Ομοερωτοφοβία** ορίζεται από το **Journal of Homosexuality** ως μια παθολογική έκφραση αρνητικών συναισθημάτων καθώς και συμπεριφορών κατά των ομοφυλόφιλων. Πολλές μελέτες έχουν αποδείξει ότι αυτό το φαινόμενο βασίζεται στην προκατάληψη που δημιουργείτε από την άγνοια και καταλήγει σε διάκριση ενάντια στους Ομοφυλόφιλους.

Το μίσος αυτό έχει ως βάση του το φόβο καθώς και την έλλειψη ανοχής προς τη διαφορετικότητα και είναι άμεσα συνδεδεμένο με το ρατσισμό και το σεξισμό.

Η Ομοφοβία μπορεί να εκφραστεί με πολλούς διαφορετικούς τρόπους όπως λεκτικές επιθέσεις, εξευτελισμό, διακρίσεις στο χώρο εργασίας, λογοκρισία στα Μ.Μ.Ε, ακόμη και με ακραίες μορφές βίας τα λεγόμενα εγκλήματα μίσους (εξαιτίας σεξουαλικού προσανατολισμού) που επιφέρουν ακόμα και το θάνατο. Τα άτομα που ενεργούν με τέτοιους τρόπους χαρακτηρίζονται ως ομοφοβικά.

Υποσυνείδητος σκοπός του ομοφοβικού ατόμου είναι μέσω των παραπάνω αρνητικών εκδηλώσεων απέναντι στον ομοφυλόφιλο να διαφοροποιήσει τη θέση του και να δείξει έμπρακτα ότι δεν ανήκει και δεν θέλει να ανήκει σε αυτή την κατηγορία ατόμων που θεωρεί ως μη φυσιολογικά.

Πολλές έρευνες έχουν δείξει ότι οι ομοφοβικές συμπεριφορές συνδέονται άμεσα με **χαμηλή αυτοεκτίμηση, ανασφαλή κοινωνική ταυτότητα** καθώς και με **καταπιεσμένα ομοερωτικά συναισθήματα**. Μόνο άτομα που είναι αμφιλεγόμενα ως προς τη δική τους ταυτότητα αντιλαμβάνονται την ομοφυλοφιλία ως απειλή και αντιδρούν με βία όταν έρχονται αντιμέτωποι με τη διαφορετικότητα η οποία τους προκαλεί μεγάλο ποσοστό άγχους (Simoni & Walters 2001)

Τύποι Ομοφοβίας :

Προσωπική Ομοφοβία : Η άποψη ότι οι ομοφυλόφιλοι είναι ανήθικοι, αμαρτωλοί, άρρωστη και κατώτεροι από τους ετεροφυλόφιλους. Όταν παρατηρείτε αυτό το φαινόμενο σε ομοφυλόφιλο άτομο ονομάζεται Εσωτερικευμένη Ομοφοβία.

Διαπροσωπική Ομοφοβία : Είναι ο φόβος και το μίσος απέναντι στους ομοφυλόφιλους που εκφράζεται με αρνητικές συμπεριφορές και επιθετικές τάσεις.

Ομοφοβία της Κουλτούρας : Αναφέρεται στις κοινωνικές δομές και τις άγραφες “νόρμες” που υποδεικνύουν πως το να είσαι ετεροφυλόφιλος είναι το μόνο φυσιολογικό και αποδεκτό από το κοινωνικό σύνολο.

Θεσμική Ομοφοβία : Το φαινόμενο όπου η κυβέρνηση, η εκκλησία ,η παιδεία καθώς και διάφορες επιχειρήσεις κάνουν διακρίσεις με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό.

Στην Ελλάδα τη χώρα που γέννησε τη δημοκρατία από πρόσφατη ερευνά αποδεικνύεται ότι παρόλο που το 17% του δήγματος αναφέρει ότι έχει φίλους ομοφυλόφιλους, το 84% διαφωνεί με το γάμο μεταξύ ομοφυλόφιλων και το

89% διαφωνεί με την υιοθεσία παιδιών από ζευγάρια του ίδιου φύλου (Ευρωβαρόμετρο 2006-2008).Αυτά τα ποσοστά είναι πολύ μεγαλύτερα συγκριτικά με την υπόλοιπη Ευρώπη με αποτέλεσμα η Ελλάδα να τοποθετείτε ανάμεσα στις πιο ομοφοβικές χώρες στην ευρωπαϊκή ένωση (Ραυλου,2009). (Κ. Χέρντον, Σεξ και Ρατσισμός, 1990, σελ.117-119)

Φυλετικός ρατσισμός: (ανωτερότητα της λευκής φυλής και ταυτόχρονα υποτίμηση του «άλλου», του «διαφορετικού»)

Στη σημερινή εποχή η φυλετική προκατάληψη στρέφεται σε μεγάλο βαθμό εναντίον των μεταναστών, των προσφύγων και των ξένων εργαζομένων που αντιμετωπίζονται σαν απειλή από τους γηγενείς όταν τα ποσοστά ανεργίας αυξάνονται.

Η φυλετική προκατάληψη απέναντι στο «διαφορετικό», στο «ξένο» μπορεί να εκδηλωθεί και με:

- προφορική επίθεση
- αποφυγή του άλλου ή (αυτό)περιορισμός του σε συνοικίες Ghetto
- διακρίσεις, όπως στέρηση των δικαιωμάτων
- σωματική επίθεση (λιντσάρισμα)
- γενοκτονία

Από τα χαρακτηριστικότερα παραδείγματα ρατσισμού αποτελούν οι πεποιθήσεις του Αδόλφου Χίτλερ, ο οποίος πίστευε ότι η ξανθή Άρεια Φυλή

(άνθρωποι που κατάγονται από τη φυλή των Αρείων) έχει δικαίωμα να κυριαρχεί στον πλανήτη, εις βάρος όλων των άλλων.

Παραδείγματα ατόμων κατά του ρατσισμού είναι ο Νέλσον Μαντέλα και ο Μάρτιν Λούθερ Κινγκ που έκαναν αγώνα κατά του ρατσισμού χωρίς την χρήση βίας.

Τέτοιες πεποιθήσεις έχουν αποδειχτεί λανθασμένες από επιστημονική και ανθρωπολογική έρευνα, η οποία αποδεικνύει πώς όλοι οι άνθρωποι έχουν τον ίδιο πρόγονο, με αποτέλεσμα να έχουν τις ίδιες νοητικές και φυσιολογικές ικανότητες.

Οι Έλληνες Ρομάνοι (τσιγγάνοι) αποτελούν μέλη της πολυπληθέστερης και της πιο αδικημένης ίσως διακρατικής μειονότητας στην Ευρώπη. Οι Roma είναι πληθυσμοί παραδοσιακά νομαδικοί που βρίσκονται πια κατά ένα μεγάλο ποσοστό στα όρια της ένταξης στις κοινωνίες όπου ζουν. Είναι τα παραδοσιακά θύματα ακραίων ρατσιστικών προκαταλήψεων σχετικά με τη φιλοσοφία, τον τρόπο ζωής και τις επιλογές των κοινοτήτων τους.

Τα θεμελιώδη δικαιώματά τους παραβιάζονται και εξακολουθούν να παραβιάζονται συστηματικά σε όλα τα κράτη. Οι Roma κατά την ιστορική εξέλιξη των κοινοτήτων τους έχουν υιοθετήσει τρόπους ζωής και παραδόσεις που διαφέρουν από τα ήθη της πλειοψηφίας, θεωρούνται όμως από τους ίδιους θεμελιώδη στοιχεία της συλλογικής τους ταυτότητας και πηγή υπερηφάνειας του λαού τους. Οι τσιγγάνοι ανήκουν σε διάφορες «φυλές», δεν αποτελούν δηλαδή μια απόλυτα ομοιογενή ομάδα όλοι όμως αντιμετωπίζουν τεράστια προβλήματα. Η πλειονότητα των ελλήνων Ρομά είναι Χριστιανοί Ορθόδοξοι που μιλούν τη γλώσσα «Βλάχουρα Ρόμα». Οι περισσότεροι Ρομά που ζουν στην Δ. Θράκη είναι Μουσουλμάνοι. Τα τελευταία χρόνια

παρατηρείται μια μεγάλη εισροή Ρομά αλβανικής καταγωγής από την Αλβανία, της περιοχής της τέως Γιουγκοσλαβίας κλπ., γεγονός που οξύνει το ήδη οξύτατο πρόβλημα των Ρομά στην Ελλάδα. Η θέση των Ρομά είναι σε γενικές γραμμές δυσμενέστατη εφόσον παραμένουν η πιο αδικημένη και περιθωριοποιημένη κοινωνική ομάδα στην Ελλάδα. Υπάρχει ωστόσο πολύ μεγάλη διαφορά οικονομικής και κοινωνικής κατάστασης μεταξύ των διαφόρων τσιγγάνικων ομάδων. Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει κάθε ομάδα είναι ως εκ τούτου διαφορετικής τάξης. Η πιο ενταγμένη ομάδα αντιμετωπίζει οξύ πρόβλημα ισότιμης αντιμετώπισης, από το ελληνικό κράτος και τους μη τσιγγάνους Έλληνες αφού είναι θύμα καθημερινών και αλλεπάλληλων ρατσιστικών διακρίσεων. Η πολυπληθέστερη ομάδα των σκηνιτών όμως παρουσιάζει επιπλέον οξύτατο πρόβλημα επιβίωσης. Οι τσιγγάνοι ζουν σε παράγκες, μέσα στα σκουπίδια, πολλές φορές χωρίς νερό, τουαλέτες, φως, στο έλεος των καιρικών φαινομένων και των επιδημιών. Ετσι οι τσιγγάνικοι καταυλισμοί αποτελούν εστίες μόλυνσης και παραβατικότητας, με αποτέλεσμα οι μη τσιγγάνοι δημότες να θεωρούν την παρουσία τσιγγάνων ντροπή και υποβάθμιση για την κοινότητά τους.

Η κατάσταση της υγεία τους, ιδίως των σκηνιτών είναι επισφαλής λόγω των κάκιστων συνθηκών διαβίωσής τους αλλά και της εξαπλούμενης χρήσης ναρκωτικών ουσιών. Σύμφωνα με έρευνα των Γιατρών του Κόσμου το 2002 σε κάποιες κοινότητες σκηνιτών μέχρι και το 99% ήταν προσβεβλημένο από τον ιό της ηπατίτιδας Α. Το 50% είχε επίσης εκτεθεί στον ιό της ηπατίτιδας Β. Η σχολική φοίτηση των τσιγγάνων εκτός του ότι είναι εκτός του παραδοσιακού κώδικα αξιών είναι εξαιρετικά ευάλωτη σε εξωτερικούς παράγοντες όπως η

μετακίνηση, η εργασία, η απόσταση από το σχολείο, η έλλειψη κατάλληλης και μόνιμης στέγης κ.τ.λ.

Είναι δηλαδή γεγονός ότι ο τρόπος με τον οποίο αναγκάζονται να επιβιώνουν οι τσιγγάνοι είναι άκρως ανταγωνιστικός προς το σχολείο γι' αυτό και το 60% περίπου του συνόλου είναι αναλφάβητο. Επίσης ο αποκλεισμός τους από την αγορά εργασίας έχει αλυσιδωτές επιδράσεις στη ζωή τους συνολικά, δεδομένου ότι δεν τους καταδικάζει μόνο η φτώχεια αλλά τους ωθεί ολοένα και περισσότερο στην παραβατικότητα και στη διακίνηση ναρκωτικών. Το αποτέλεσμα είναι η δραματική χειροτέρευση της υγείας τους αλλά και της σχέσης τους με τους υπόλοιπους Έλληνες και τις αρχές. Υπογραμμίζονται ότι οι γυναίκες Ρομά είναι σε ακόμη δυσμενέστερη μοίρα αφού απουσιάζουν εντελώς από την αγορά εργασίας.

Η ελληνική κοινωνία δυσανεκτική, όπου και όταν ανέχεται δεν αποδέχεται. Και αν κατανοεί, δεν συγχωρεί. Και αν εξουδετερώνει, αρνείται να εντάξει. Και όταν είναι υποχρεωμένη να εντάξει δεν εντάσσει, αφομοιώνει όπου μπορεί τις πολιτισμικές διαφορές. Είναι μια κοινωνία έντονα μονοπολιτισμική και εσωστρεφής στις ίδιες της ιστορικές της επιλογές.

Εθνικός Ρατσισμός: Ο Εθνικός Ρατσισμός αποτελεί ίσως την πιο συχνή μορφή ρατσισμού μετά τον φυλετικό. Ας αναλύσουμε την συμπεριφορά του μέσου Έλληνα. Ο κλασικός Έλληνας, "παλεύει" για την επικράτηση της ιδέας ότι η Ελλάδα είναι η χώρα που είναι κορυφή σε όλα και ολοι οι αλλοι είναι υποδεέστεροι. Σύγχρονο δείγμα ρατσιστικής συμπεριφοράς των Ελλήνων βρίσκεται σε πολλές εκφράσεις που χρησιμοποιούν οι Έλληνες για να δηλώσουν

απέχθεια, όπως π.χ “Μην κάνεις σαν Αλβανός”, όπου αυτό σημαίνει μην κάνεις σαν γύφτος. Μπορεί η Ελλάδα να κατέχει μεγάλη ιστορία σε επίπεδο πολιτισμού αλλά και σε στρατιωτικό επίπεδο αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι καταργούμε αυτόματα τις άλλες εθνικότητες και τις υποβιβάζουμε σε έθνη. Στους περισσότερους Έλληνες αυτός ο ρατσισμός εκδηλώνεται σχεδόν πάντοτε λεκτικά και μόνο, σε άσχετες στιγμές. Υπάρχουν όμως, και οι ομάδες των ανεγκέφαλων που εκδηλώνουν το απaráμιλλο μίσος όπως παραδείγματος χάριν, η ομάδα “Χρυσή Αυγή” που έχει εντοπιστεί σε διάφορα σημεία της Ελλάδος, να διαπράττει βία προς παντών και μη εξαιρετέων ξένων. Το επικοινωνείν αυτών των ομάδων είναι ισχυρό και πρεσβεύεται από διάφορους δημαγωγούς που περιφέρονται σαν τους νομάδες σε διάφορα κανάλια, εξυψώνοντας την Ελλάδα ως το λίκνο όλων πραγμάτων φτάνοντας μάλιστα και σε τρελές υπερβολές. Ορισμένες φορές, οι ιστορίες αυτών των δημαγωγών κατανάνε υπερβολικές, όπως όταν μιλάνε για την επιλογή των Ελλήνων ως εκλεκτούς και την προέλευση τους από τα αστρικά συστήματα.

Ταξικός Ρατσισμός: Περνάμε στο επόμενο είδος Ρατσισμού, τον Ταξικό ρατσισμό. Ο ταξικός ρατσισμός χαρακτηρίζεται από την αποφυγή αλλά και υποτίμηση των κατώτερων ή ανώτερων τάξεων μιας συγκεκριμένης κοινωνίας. Οι μεν φτωχοί κατηγορούν τους πλούσιους για φιλαργυρία και αδιαφορία για τον περίγυρο τους, ενώ οι δε πλούσιοι, κατηγορούν τους φτωχούς για έλλειψη ανάπτυξης και μερικές φορές, έλλειψη ουσιαστικής μόρφωσης. Το βασικό σε αυτό το είδος είναι ότι ο πλούσιος καμιά φορά δέχεται να “συμβιώσει” με τον φτωχό, επιτρέποντας του να κατοικήσει στο σπίτι του προσφέροντας υπηρεσίες

αλλα χωρίς να παραλαμβάνει ούτε ένα παραμικρό δείγμα σεβασμού και εκτίμησης από τον οικονομικά εύρωστο. Το τελευταίο όμως συμβαίνει μονάχα στην περίπτωση που υπερισχύει ο πλούσιος. Εάν, υπερισχύει ο φτωχός, τότε ο πλούσιος κρατά μια στάση επίθεσης, πράγμα που σημαίνει ότι ο πλούσιος προσπαθεί να διώξει τον φτωχό όσο πιο μακριά μπορεί αλλα και να τον μειώσει σημαντικά στον περίγυρο του αλλά και να του προκαλέσει μείωση της αυτοεκτίμησης του. Αυτός ο ρατσισμός βέβαια είναι ολίγον δύσκολο να εξαλειφθεί καθώς εάν θελήσουμε να επικρατεί ένα σύστημα, ισότητας και συμπάθειας προς την εκάστοτε τάξη, πρέπει να εφαρμόσουμε ένα διαφορετικό σύστημα διακυβέρνησης της χώρας.

Κοινωνικός ρατσισμός και Α.Μ.Ε.Α.: Το πολιτισμικό επίπεδο μιας κοινωνίας αναδεικνύεται σε σημαντικό βαθμό από τον τρόπο που αντιμετωπίζονται όσα μέλη της διαφέρουν ή μειονεκτούν. Το κρίσιμο ζήτημα είναι εάν επιδιώκεται, πραγματικά και όχι προσχηματικά, να διασφαλιστούν η ένταξη και η συμμετοχή στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή των συμπολιτών μας που μειονεκτούν. Δεν απαιτείται, ωστόσο, ενδελεχής έρευνα για να διαπιστωθεί ότι περίπου το 9% των κατοίκων της επικράτειας, που χαρακτηρίζονται ως άτομα με αναπηρία, παραμένει σε ένα ιδιότυπο καθεστώς κοινωνικού αποκλεισμού, αλλά και –χυδαίου συχνά– κοινωνικού ρατσισμού.

Ποιος μπορεί να ισχυριστεί, για παράδειγμα, ότι ένας τυφλός ή ένας κινητικά ανάπηρος έχει πράγματι τη δυνατότητα να κυκλοφορήσει σήμερα στην Αθήνα χωρίς να αντιμετωπίσει ανυπέρβλητες δυσκολίες, είτε λόγω αρχιτεκτονικών ή κατασκευαστικών ατελειών είτε εξαιτίας της σύρρευσης στα πεζοδρόμια

ποικίλων εμποδίων; Ποια είναι τα αποτελέσματα αυτών των συνθηκών ως προς τη δυνατότητα των ατόμων με αναπηρία να εργαστούν, να εκπαιδευτούν, να αναπτύξουν κοινωνικές σχέσεις ή να ψυχαγωγηθούν; Τι συνεπάγεται για την προσωπικότητα και τη στάση των συγκεκριμένων συμπολιτών μας απέναντι στην αναπηρία τους το γεγονός ότι η πολιτεία και το κοινωνικό περιβάλλον αδιαφορούν για τον σεβασμό στοιχειωδών δικαιωμάτων τους; Είναι προφανές ότι οδηγούνται βαθμιαία προς τη λεγόμενη «μη ενταγμένη στάση», δηλαδή την αίσθηση απόρριψης και μειονεκτικότητας, την περιθωριοποίηση ή την γκετοποίηση, ως αποτέλεσμα ποικίλων προκαταλήψεων.

Οι συμπολίτες μας με αναπηρία δεν παύουν να αποτελούν φορείς προσωπικής ελευθερίας, αξιοπρέπειας και δημιουργικότητας. Το κράτος είναι, κατά το Σύνταγμα, υποχρεωμένο να μεριμνά για την άρση των ανισοτήτων που υφίστανται στην πράξη εις βάρος τους και να λαμβάνει θετικά μέτρα για την προώθηση της πραγματικής ισότητας. Η αποτελεσματικότητα των σχετικών δημόσιων πολιτικών αποτελεί κριτήριο αξιολόγησης της επάρκειας της δημόσιας διοίκησης και της πολιτικής τάξης, που συνήθως θυμάται την αναπηρική κοινότητα είτε «επετειακά», την 3η Δεκεμβρίου, είτε προεκλογικά.

Τα άτομα με αναπηρία έχουν μεν ειδικές ανάγκες, όμως διαθέτουν ασφαλώς και ειδικές ικανότητες, τις οποίες αναπτύσσουν, με αξιοθαύμαστο τρόπο, ως μηχανισμούς αναπλήρωσης έναντι των πεδίων όπου υστερούν. Τα άτομα με αναπηρία δεν είναι ούτε κοινωνικοί παραβάτες, ούτε απόβλητοι, αλλά άνθρωποι που αποκλίνουν από έναν ιδεατό τύπο «μέσου ανθρώπου», ο οποίος στην πραγματικότητα δεν υφίσταται.

Τα άτομα με αναπηρία μάς διδάσκουν τη σημασία και την αξία της διαφορετικότητας σε κάποιες από τις πιο σκληρές εκφάνσεις της. Ο

αποκλεισμός τους από την κοινωνική ζωή είναι ένδειξη πολιτισμικής υπανάπτυξης. Η ελλιπής εφαρμογή των δικαιωμάτων τους στην πράξη αποδεικνύει τα κενά του θεσμικού πλαισίου και του διοικητικού συστήματος, αλλά και τις επικίνδυνες ρωγμές στη λειτουργία της πολιτείας ως κοινωνικού κράτους δικαίου. Σε τελική ανάλυση, τεράστια σημασία για την κοινωνική ενσωμάτωση των ατόμων με αναπηρία έχει η αποκατάσταση του κοινωνικού τους κύρους και η αναγνώριση του ρόλου τους στην οργανωμένη κοινωνική συμβίωση.

Σπησισμός: Ο όρος σπισισμός (ή σπισισισμός) προέρχεται από την αγγλική λέξη speciesism. Η έννοια του σπισισμού δηλώνει τη διάκριση μεταξύ δύο ειδών, η οποία αποφέρει την εκμετάλλευση του ενός είδους από το άλλο. Ουσιαστικά πρόκειται για μία έννοια παρόμοια με αυτές του σεξισμού και του ρατσισμού. Αν και μάλλον ο Κάρολος Δαρβίνος είχε χρησιμοποιήσει πρώτος τη συγκεκριμένη λέξη, ο Ρίτσαρντ Ράιντερ είναι αυτός που τη χρησιμοποίησε πρώτη φορά επίσημα το 1973. Ο όρος του σπισισμού έχει χρησιμοποιηθεί αρκετές φορές σε σενάρια επιστημονικής φαντασίας, κατά βάση όμως χρησιμοποιείται από προασπιστές των δικαιωμάτων των ζώων, οι οποίοι είναι αντίθετοι στην εφαρμογή της έννοιας. Οι αντι-σπισιστικές θεωρίες, συγχέονται άμεσα με τον βίγκαν τρόπο ζωής. (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, Τόμος πεντηκοστός πρώτος, 1992-1996,σελ.301.)

Ο θρησκευτικός εθνικισμός: **Οι σχέσεις χριστιανών και μουσουλμάνων.**

Δεν υπάρχει θέμα πιο σύνθετο από αυτό των σχέσεων χριστιανών και μουσουλμάνων. Ήδη έχουν γίνει αντιληπτές κάποιες δυσκολίες: υπάρχει στενή σχέση μεταξύ θρησκευτικών εντάσεων, οικονομικής κατάστασης, κοινωνικής κατάστασης, ιστορικοί κύκλοι θρησκευτικών βιαιοτήτων, εκκοσμίκευση ο θρησκευτικός εθνικισμός και θρησκευτική υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σε πολλά μέρη οι χριστιανοί, τα σπίτια τους, οι δουλειές τους γίνονται στόχοι επιθέσεων. Συνεπώς πρέπει να αμυνθούν. Τα δικαιώματά τους πρέπει να εξασφαλιστούν και πρέπει να επανορθωθεί η θρησκευτική συμφιλίωση.

Γενικά, η στάση των Καθολικών απέναντι στο Ισλάμ είναι θετική σύμφωνα με το συνοδικό Διάταγμα *Nostra aetate*. Αυτό είναι ιδιαίτερα αληθές στην Μέση Ανατολή όπου οι χριστιανοί είναι μέρος μιας ευρύτερης αραβικής κοινωνίας που έχει σημαδευτεί από το Ισλάμ. Σε όλη την περιοχή, η πολιτική της Αγίας Έδρας ήταν η προαγωγή της θρησκευτικής ελευθερίας για όλους, όπως το δηλώνει η Βασική Συμφωνία με το Ισραήλ (1993), η Συμφωνία με την Ιορδανία (1994) και η Βασική Συμφωνία με τις Παλαιστινιακές αρχές (2000). Παρόλα αυτά υπάρχουν προβλήματα. Οι πιο δραματικές καταστάσεις παρατηρούνται στη Σαουδική Αραβία όπου απαγορεύεται η δημόσια θρησκευτική πρακτική και στο Πακιστάν, μια χώρα ισλαμική όπου οι χριστιανοί μπορούν να θρησκεύουν, αλλά υπόκεινται σε πολλές διακρίσεις και διωγμούς. Στο Ιράκ, παρά τις φρικαλεότητες του καθεστώτος Σαντάμ, πολλοί Καθολικοί είχαν κανονική ζωή. Η αρχαία Εκκλησία της Ανατολής, γνωστοί ως Ασύριοι, διώχθηκαν κυρίως για λόγους εθνικούς και γλωσσικούς και για την πρόθεσή τους να κρατήσουν τις περιοχές τους. Οι Ορθόδοξοι και οι Καθολικοί

και η τοπική Εκκλησία των Χαλδαίων είχαν καλύτερη τύχη γιατί προσπάθησαν να ενταχθούν στην ιρακινή κοινωνία. Μια σημαντική εξαίρεση ήταν η πρόσφατη απόφαση να μεταφερθεί η αρμοδιότητα επί των εκκλησιών και της ιδιοκτησίας των στα ισλαμικά βακούφια.

Ωστόσο, μετά την Αμερικανοβρετανική εισβολή στο Ιράκ οι χριστιανοί βρέθηκαν κάτω από φοβερή πίεση. Σύμφωνα με του υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ, το 80% των μεταναστών από το Ιράκ είναι χριστιανοί. Η εχθρότητα προς αυτούς προέρχεται από το γεγονός ότι, ως χριστιανοί, θεωρούνται σύμβολο της Δύσης και λόγω του ότι ο τρόπος ζωής τους δεν ακολουθεί τα ισλαμικά πρότυπα. Ενώ το μεταβατικό σύνταγμα προβλέπει εγγυήσεις για τη θρησκευτική ελευθερία στους πιστούς κάθε θρησκείας υπάρχει ο φόβος ότι αυτοί οι όροι δεν θα διατηρηθούν στο τελικό σύνταγμα.

Στο Λίβανο, μετά δεκαπέντε χρόνια εμφυλίου πολέμου, οι σχέσεις χριστιανών και μουσουλμάνων αν και δεν είναι ειδυλλιακές έχουν βελτιωθεί, παρά την αραβοϊσραηλινή σύγκρουση και παρά τις οικονομικές δυσκολίες που ενθαρρύνουν την μετανάστευση χριστιανών και μουσουλμάνων. Οι μετριοπαθείς μουσουλμάνοι συνεχίζουν να εκτιμούν την παρουσία των χριστιανών για λόγους πολιτικούς και πολιτιστικούς. Θεωρούν ότι αυτή η παρουσία τους βοηθά να διατηρηθεί η ταυτότητα του Λιβάνου και στηρίζει την ανεξαρτησία της χώρας. Η Ιορδανία είναι μια χώρα όπου οι χριστιανοί αντιμετωπίζονται καλά και ενσωματώνονται στην κοινωνία. Ο βασιλιάς και οι κυβερνώντες υποστηρίζουν τις τοπικές χριστιανικές κοινότητες και ο πρίγκιπας Χασάν ήταν ένας από τους υποστηρικτές του διαθρησκειακού διαλόγου. Τα κράτη του κόλπου είναι μια άλλη νησίδα όπου οι χριστιανοί μπορούν να ζουν ελεύθερα την θρησκεία τους και εκεί οικοδομείται μια νέα

Εκκλησία. Η κατάσταση στην **Αφρική** είναι πιθανώς η πιο πολύπλοκη από όλες. Υπάρχει εύκολη συμβίωση στη Σενεγάλη, αλλά και ένταση στη Λιβερία και πόλεμος στο Σουδάν. Ενώ πολλοί είναι οι λόγοι των συγκρούσεων, όπως η υπανάπτυξη και ο ρατσισμός, οι θρησκευτικές διαφορές είναι αυτές που φαίνονται και προβάλλονται περισσότερο. Για να βρεθούν λύσεις σε αυτές τις συγκυρίες χρειάζονται παρεμβάσεις πολλών μερών και για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Ισραήλ και Παλαιστίνη. Στο Ισραήλ και την Παλαιστίνη η κατάσταση δεν είναι τραγική, αλλά είναι πολύπλοκη και σοβαρή. Οι πιέσεις πάνω στις χριστιανικές οικογένειες και στην Εκκλησία εντείνονται. Μεγάλο μέρος αυτής της πίεσης είναι ενδημική λόγω της γενικότερη αντιπαράθεσης, αλλά ως μειονότητα στη Δυτική Όχθη στη Γάζα και στο Ισραήλ οι χριστιανοί είναι τα πιο εύκολα τα θύματα. Ωστόσο είναι αλήθεια πως και οι μουσουλμάνοι αντιμετωπίζουν αδικίες από άλλους μουσουλμάνους.

Παλαιστίνη. Σε πολλές περιπτώσεις, η ισραηλινή κυβέρνηση κατηγόρησε την παλαιστινιακή αρχή για επιθέσεις εναντίον των χριστιανών. Ωστόσο, η ίδια η ισραηλινή κυβέρνηση δεν κινητοποιήθηκε για να προστατεύσει τους χριστιανούς από τη βία των μουσουλμάνων ή των εβραίων.

Ισραήλ. Στη Ναζαρέτ και την Ιερουσαλήμ οι χριστιανοί δεν είχαν την προστασία της αστυνομίας από επιθέσεις μουσουλμάνων ή εβραίων. Στο πρόβλημα της οικοδόμησης τζαμιού δίπλα στην βασιλική της Ναζαρέτ τρεις ισραηλινές κυβερνήσεις υποδαύλιζαν την αντιπαράθεση χριστιανών και μουσουλμάνων. Οι χριστιανοί αντιμετωπίζουν διακρίσεις στην εργασία και στην παιδεία. Τα χριστιανικά σχολεία έχουν λιγότερους οικονομικούς πόρους

από τα εβραϊκά και οι νέοι δεν υποστηρίζονται στις σπουδές τους όπως οι ισραηλινοί επειδή δεν έχουν στρατιωτική θητεία. Επίσης υπάρχουν προβλήματα με την ισραηλινή κυβέρνηση. Οι άδειες εργασίας και παραμονής για αλλοδαπούς ιερείς μειώθηκαν και η εργασία τους παρεμποδίζεται. Επί πλέον, το Ισραήλ υπήρξε πολύ αργό στην εφαρμογή των υποχρεώσεων που υπέγραψε στη Συμφωνία του 1993 με τη Αγία Έδρα. Υπάρχουν διαπραγματεύσεις για θέματα φορολογίας, αλλά με πολύ λίγα αποτελέσματα. Εν τω μεταξύ η γραφειοκρατία αγνοεί τα μέτρα της Συμφωνίας. Αντίθετα, το υπουργείο οικονομικών φορολογεί διάφορα ιδρύματα και κίνησε διαδικασία κατά του ιδρύματος Saint Louis που περιθάλπει ηλικιωμένους και ανάπηρους. Η κυβέρνηση δεν επιτρέπει στις Εκκλησίες να προσφύγουν σε δικαστήρια για θέματα ιδιοκτησίας, πράγμα που είναι δεδομένο για κάθε κράτος δικαίου. Από τη μεριά της η Καθολική Εκκλησία έχει αναλάβει την υποχρέωση να αγωνίζεται ενάντια στον αντισημιτισμό.

Ρατσισμός απέναντι στους κατάδικους:

«Αποφυλάκιση». Μια λέξη-«κλειδί». Ανοίγει την πόρτα των φυλακών για όσους έχουν εκτίσει τις ποινές. Και διπλοκλειδώνει όποια πόρτα επιχείρησης χτυπήσει την επομένη ο αποφυλακισθείς αναζητώντας δουλειά και ελπίδα. Κάθε χρόνο κατά μέσον όρο αποφυλακίζονται 1.000 άτομα, οι περισσότεροι από τους οποίους επιδιώκουν μια νέα αρχή στη ζωή τους. Ξεκινούν στη συντριπτική τους πλειονότητα σχεδόν από το μηδέν. Κάποιοι δεν έχουν καν σπίτι να επιστρέψουν· το οικογενειακό περιβάλλον τούς έχει «αποβάλει», τιμωρώντας τους κι αυτό με τον τρόπο του για τις πράξεις τους. Η αναζήτηση εργασίας σε αυτές τις συνθήκες είναι όρος επιβίωσης. Αρκεί να νικηθεί η

καχυποψία.

Οι αποφυλακισμένοι ζουν με το «στίγμα» της φυλάκισής τους σε κάθε τους επαφή, προειδοποιούν οι ειδικοί και διαπιστώνουν όλες οι σχετικές έρευνες, αφού διαθέτουν ελάχιστες πιθανότητες να προσληφθούν σε κάποια εργασία. Η επιστροφή στο έγκλημα μοιάζει για πολλούς μονόδρομος, για κάποιους ακόμη και στο οργανωμένο, αφού η εμπειρία της φυλακής έχει... προσφέρει τις «τεχνικές γνώσεις» και τις γνωριμίες με «έμπειρους» κακοποιούς.

Όπως επισημαίνει, μιλώντας στο «Βήμα», ο πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου Συμπαράστασης Κρατουμένων κ. **Ιωάννης Ν. Παπασαραντόπουλος**, «*καθημερινά μας επισκέπτεται ένας αποφυλακισμένος ζητώντας μας βοήθεια, αρχικά οικονομική και στη συνέχεια να του βρούμε στέγη. Έχουμε κάνει συμβάσεις με ορισμένα ξενοδοχεία στα οποία μπορούν οι αποφυλακισμένοι να διαμείνουν ως έναν μήνα, ωστόσο οι περισσότεροι δεν εξαντλούν τον χρόνο αυτόν. Βρίσκουν κάποιο σπίτι και φεύγουν*».

Στην ιστοσελίδα του Συλλόγου Συμπαράστασης Κρατουμένων η έκκληση είναι χαρακτηριστική: «*Το μεγαλύτερο πρόβλημα των αποφυλακισμένων είναι η εύρεση εργασίας. Κάνουμε έκκληση. Πολεμήστε την προκατάληψη. Προσλάβετε αποφυλακισμένους. Θέλουν να δουλέψουν, θέλουν να κάνουν μια καινούργια αρχή*». Μάλιστα, προκειμένου να δώσουν ένα επιπλέον κίνητρο στους ενδιαφερόμενους επιχειρηματίες, υπενθυμίζουν: «*Ο ΟΑΕΔ δίνει τριπλάσια επιδότηση για νέες θέσεις εργασίας αποφυλακισμένων,*

απεξαρτημένων κ.λ.π. ειδικών ομάδων από τις απλές περιπτώσεις ανέργων. Αυτή θα είναι μια γενναία πράξη, μεγαλύτερη από οιοδήποτε άλλο βοήθημα».

Σύμφωνα με στοιχεία της Μη Κυβερνητικής Οργάνωσης «Praksis» από τον Οκτώβριο του 2008 ως και τον Σεπτέμβριο του 2009, το 84% των αποφυλακισμένων που απευθύνθηκαν για βοήθεια στην οργάνωση ήταν άνδρες και η πλειονότητά τους ανήκε στην ηλικιακή ομάδα από 36 ως 45 ετών. Οι περισσότεροι ζητούσαν μια δουλειά. Από το σύνολο των αποφυλακισμένων το 48% ήταν από την Ασία, το 42% από την Ευρώπη και οι υπόλοιποι από την Αφρική.

«Οι αποφυλακισμένοι είναι μια ευπαθής κοινωνικά ομάδα που καλείται να έρθει αντιμέτωπη με μια σειρά προβλήματα: νομικά και εργασιακά είναι κάποια μόνο από αυτά» λέει στο «Βήμα» η δικαστική ψυχολόγος της Μ.Κ.Ο.

«Praksis» κυρία **Μαρία Μουδάτσου** . «Τα αιτήματα που έρχονται είναι πολλά και η διαδικασία για την επίλυσή τους ιδιαίτερα δύσκολη. Τα πιο συνήθη αφορούν: εργασιακά, νομικά, ιατρικά, οικονομική ενίσχυση, στέγαση, ψυχολογική στήριξη, παρέμβαση για την ενημέρωση κάποιας διαδικασίας από τρίτο (όπως για παράδειγμα διαδικασίες εγγραφής σε ΟΑΕΔ, διαδικασία για επίδομα κ.λπ.)». Σύμφωνα με την κυρία Μουδάτσου «η εργασία, η οποία είναι φυσικά άμεσα συνυφασμένη με την οικονομική εξαθλίωση, η ανάγκη για εύρεση στέγης αλλά και νομικές εκκρεμότητες (ειδικά στις περιπτώσεις αλλοδαπών που έχουν εκτίσει την ποινή τους αλλά δεν δύναται να μπουν σε κάποια διαδικασία νομιμοποίησης) αποτελούν και τα πλέον προβληματικά πεδία προς διεκπεραίωση. Και όταν η προετοιμασία δεν ξεκινάει από μέσα, γίνεται ακόμη πιο δύσκολη η παρέμβαση έξω- μετά την αποφυλάκιση. Το

χαρακτηριστικό του πρώην φυλακισμένου αποτελεί από μόνο του πρόβλημα και η άρνηση από τον περίγυρο ακολουθεί».

Αναλφαβητισμός: Αναλφαβητισμός, με την κλασική έννοια του όρου, είναι η άγνοια των στοιχειωδών γραμμάτων, η αδυναμία ανάγνωσης και γραφής.

Σύμφωνα με την Ουνέσκο “αναλφάβητος είναι όποιος δεν έχει αποκτήσει τις αναγκαίες γνώσεις και ικανότητες για την άσκηση όλων των δραστηριοτήτων για τις οποίες η γραφή, η ανάγνωση και η αρίθμηση είναι απαραίτητες”.

Μορφές - είδη

+ Πλήρης / ολικός : πλήρης άγνοια γραφής και ανάγνωσης

+ Μερικός : ικανότητα ανάγνωσης, όχι γραφής

Οι αναλφάβητοι χωρίζονται επίσης σε δύο μεγάλες κατηγορίες :

α. τους οργανικά αναλφάβητους, εκείνους δηλαδή που δε διδάχθηκαν ποτέ γραφή και ανάγνωση, άρα δε φοίτησαν ποτέ στο σχολείο και

β. τους λειτουργικά αναλφάβητους, εκείνους δηλαδή που διδάχθηκαν γραφή και ανάγνωση, αλλά στη συνέχεια δεν καλλιέργησαν αυτές τις γνώσεις, με αποτέλεσμα να ατονήσουν και να ξεχαστούν.

Συνέπειες σε ατομικό επίπεδο

- ο αναλφάβητος εξαρτάται από τους άλλους ανθρώπους - συχνά γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης
- αδυναμία εύρεσης εργασίας - περιορισμένοι οι τομείς απασχόλησης

- υποβάθμιση του βιοτικού επιπέδου - πρωτόγονος ο τρόπος διαβίωσης
- ο αναλφάβητος βυθίζεται σε σκοτάδι αμάθειας, είναι δέσμιος προκαταλήψεων, προλήψεων, δεισιδαιμονιών - χειραγωγείται εύκολα, φανατίζεται, γίνεται άβουλο ενεργούμενο ή είναι πνευματικά ανελεύθερος
- δε γνωρίζει τη χαρά της γνώσης
- διακατέχεται από ανασφάλεια, συμπλέγματα κατωτερότητας, φόβο
- παρεμποδίζεται η συμμετοχή στα κοινωνικά και πολιτικά δρώμενα - ο αναλφαβητισμός λειτουργεί ανασταλτικά για την ανάπτυξη των συμμετοχικών θεσμών (όπως για παράδειγμα των συνεταιρισμών) - ο αναλφάβητος δεν μπορεί να ενημερωθεί, να γνωρίσει τα πολιτικά προγράμματα και άρα να επιλέξει ορθά - δεν έχει σαφή αντίληψη των ατομικών και κοινωνικών πολιτικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων ή δυσχεραίνεται η ομαλή ένταξή του στο κοινωνικό σύνολο
- κωλυσιεργείται η επικοινωνία του με τους άλλους - ο αναλφάβητος αδυνατεί να εξωτερικεύσει τον εσωτερικό του κόσμο ή απομόνωση, εσωστρέφεια
- αδυναμία επαφής με το γλωσσικό κώδικα, άρα και με την πολιτισμική παράδοση και την εθνική ταυτότητα

σε κοινωνικό επίπεδο

- μένει ανεκμετάλλευτο πολύτιμο ανθρώπινο δυναμικό (κλίσεις, δεξιότητες...)
- αναλφαβητισμός αποτελεί τροχοπέδη για την τεχνολογική χειραφέτηση των λαών ή αναστέλλει την οικονομική ανάπτυξη,

ενισχύει την οικονομική εξάρτηση των χωρών και διευρύνει το χάσμα μεταξύ των αναπτυσσόμενων και αναπτυγμένων χωρών.

- ευνοείται η ανάπτυξη φαινομένων κοινωνικής απόκλισης, ο κοινωνικός ρατσισμός - υποθάλπονται οι κοινωνικές ανισότητες
- ο αναλφαβητισμός των γυναικών απαγορεύει την κοινωνική και οικονομική χειραφέτηση της γυναίκας
- δυσχεραίνει τις δημοκρατικές διαδικασίες (οι αναλφάβητοι αδυνατούν να συμμετέχουν σε συλλογικές δραστηριότητες) - ευνοούνται τα ολοκληρωτικά καθεστώτα
- οι χώρες με υψηλό δείκτη αναλφαβητισμού δεν μπορούν να διαφυλάξουν τον πολιτισμό τους και να κατοχυρώσουν τις αξίες τους ή ευκολότερη η πολιτιστική αλλοτρίωση
- οι χώρες αυτές προβάλλουν μία αναξιοπρεπή εικόνα στο διεθνή χώρο
- διαιωνίζεται ο διαχωρισμός των λαών σε υπανάπτυκτους και αναπτυγμένους
- αδυναμία γόνιμης επαφής με άλλους πολιτισμούς (*“ο αναλφαβητισμός είναι εμπόδιο στην αλληλοδιείσδυση των πολιτισμών και στον αμοιβαίο εμπλουτισμό τους”*)

2.3 Καταπολέμηση του φαινομένου

1) κατοχύρωση του δικαιώματος στη μόρφωση για όλους τους ανθρώπους, ανεξάρτητα από φυλή, φύλο, θρήσκευμα, κοινωνική ή οικονομική κατάσταση (να παρέχεται υποχρεωτικά η στοιχειώδης τουλάχιστον μόρφωση)

2) απαγόρευση της παιδικής εργασίας

- 3) να δημιουργηθούν σύγχρονα εκπαιδευτικά κέντρα ιδιαίτερα στις αγροτικές και τις υποβαθμισμένες περιοχές
- 4) ενίσχυση των προγραμμάτων επιμόρφωσης για τους ενήλικες αναλφάβητους - τμήματα υποδοχής για τα παιδιά των παλιννοστούντων
- 5) το κράτος να παρέχει οικονομική υποστήριξη στις οικογένειες των οικονομικά ασθενέστερων μαθητών ώστε να μην αναγκαστούν να εγκαταλείψουν τις σπουδές τους
- 6) ενεργοποίηση των διεθνών οργανισμών (ιδ. UNESCO)
- 7) εκστρατεία ενημέρωσης από τα ΜΜΕ για τα ειδικά προγράμματα επιμόρφωσης των ενηλίκων αναλφάβητων

Βιολογικός ρατσισμός: Στη μακράιωνη ιστορία των φυλετικών διακρίσεων από την εποχή της πολιτιστικής υπεροχής των αρχαίων Ελλήνων ως την οικονομική και πολιτιστική υπεροχή των λευκών του 20ου αιώνα, φιλόσοφοι, βιολόγοι, γενετιστές και φυσικοί ανθρωπολόγοι επιχειρώντας να θεμελιώσουν τις ρατσιστικές τους αντιλήψεις επικαλούνται βιολογικές, γενετικές, κοινωνικές και πολιτιστικές διαφορές.

Όσο αντιφατικό κι αν ακούγεται, οι αρχαίοι Έλληνες, δημιουργοί αυτού του τόσο λαμπρού και μοναδικού πολιτισμού ήταν από τους πρώτους που υιοθέτησαν ρατσιστικές απόψεις. Αρχαίοι φιλόσοφοι όπως ο Ισοκράτης και ο Αριστοτέλης απέδιδαν την ανωτερότητα τους στην παιδεία και την γεωγραφική θέση του κράτους τους, αντίστοιχα. Ένα άλλο κριτήριο διαχωρισμού

αποτελούσε η εμφάνιση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι αυτό των Κινέζων που εκτιμούσαν μόνο όσους είχαν σχιστά μάτια. Λίγους αιώνες αργότερα, οι Εσκιμώοι απορρίπτοντας το λευκό ταραχοποϊό, υψώνουν στη θέση του τον Εσκιμώο ως υπόδειγμα ανθρώπου. Το 15^ο αιώνα αναγεννησιακοί Έλληνολάτρες υποβλέπουν τους ανθρώπους με διαφορετικό χρώμα, ιδιαίτερα τους μελαμψούς ή τους μαύρους.

Εκτός όμως από τη στήριξη του ρατσισμού στις διαφορές που προαναφέραμε, στην Αγγλία του 17ου αιώνα αναπτύσσεται και ο βιολογικός ρατσισμός. Οι νέγροι θεωρούνται ο τελευταίος συνδετικός κρίκος ανάμεσα στον άνθρωπο και τους ανθρωποειδείς πιθήκους. Αυτή η νέα ρατσιστική ιδεολογία φάνηκε ιδιαίτερα χρήσιμη στην προσπάθεια των Βορειοαμερικανών αποίκων αφ' ενός να νομιμοποιήσουν την εξόντωση των Ινδιάνων και αφ' ετέρου στη νομιμοποίηση της δουλείας και της δουλεμπορίας των μαύρων Αφρικανών. Στα πανεπιστήμια που ιδρύονται, όπως αυτό του Γκέτιγκεν, διδάσκουν καθηγητές με ρατσιστικές απόψεις. Οι ρομαντικές ιδέες της εθνότητας και της φυλής απομυθοποιούνται. Στη θέση τους υψώνεται η βαθιά πεποίθηση ότι οι φυλές υπάρχουν παρά τις αλλαγές που συντελούνται με το πέρασμα του χρόνου. Παρ' αυτά διατηρούν την ουσία τους, μια ουσία συνυφασμένη με τη βιολογική συνέχεια, καθώς και με το αίμα. Ρατσιστικές ιδέες έβρισκαν υποστήριξη όχι μόνο από τους αντιεξελικτικούς, αλλά και από ένθερμους οπαδούς της θεωρίας της εξέλιξης, όπως ο Spencer, από τον οποίο αναπτύσσεται η ιδέα του κοινωνικού δαρβινισμού, μια ιδέα που θέλει τους βιολογικά ισχυρότερους να έχουν το δικαίωμα να επικρατούν. Ο κοινωνικός πλέον δαρβινισμός συνδεόμενος με την ευγονική, ένα κίνημα βελτίωσης του ανθρώπινου γένους, εξωθεί τους ρατσιστές σε μεθόδους

ανάλογες εκείνων που χρησιμοποιούνταν για τη βελτίωση φυτών και ζώων. Έτσι βλέπουμε τον Α. Χίτλερ στην έσχατη μορφή ρατσισμού και απανθρωπιάς να οδηγεί 5.000.000 εβραίους, 240.000 τσιγγάνους, καθώς και Πολωνούς και Ρώσους στην εξόντωση. Όμως η λογική της εξόντωσης των “κατωτέρων” δεν περιορίζεται στο επίπεδο των φυλών. Στα πλαίσια του ευγονισμού θανατώθηκαν και υπέστησαν στείρωση άτομα “κοινωνικά απροσάρμοστα” όπως οι ομοφυλόφιλοι, οι σοσιαλιστές, οι αναρχικοί, οι πνευματικοί ασθενείς, οι ολιγοφρενείς. Χάριν του ευγονισμού τις τρεις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα, οι Ηνωμένες Πολιτείες επιτρέπουν τη στείρωση 20.000 διανοητικά καθυστερημένων ατόμων. Μέσα από αυτές τις ενέργειες, στις οποίες προέβησαν οι ρατσιστές, βλέπουμε καθαρά την πεποίθηση τους πως η βιολογία διδάσκει την ύπαρξη ανωτέρων και κατωτέρων φυλών. Έτσι θέλοντας να στηρίξουν τις πράξεις και τις θέσεις τους χρησιμοποιούν ψευτοεπιστημονικά, βιολογικά επιχειρήματα. Επικαλούνται διαφορές είτε εξωτερικές είτε στη συμπεριφορά, φαινόμενα που θεωρούνται κληρονομικά, γιατί είναι γραμμένα σε φαινοτύπους, δηλαδή όχι μόνο δε βελτιώνονται αλλά μάλιστα μεταβιβάζονται από γενιά σε γενιά. Οι διαφορετικοί πληθυσμοί, έθνη, φυλές παρουσιάζουν διαφορές σε ποιοτικά και ποσοτικά χαρακτηριστικά. Εμφανίζουν δηλαδή διαφορετικές μέσες τιμές και κατανομές που συχνά δεν ανταποκρίνονται στα επιθυμητά ή μη χαρακτηριστικά. Το γεγονός αυτό σε συνάρτηση με την άποψη ότι οι πληθυσμοί, τα έθνη και οι φυλές εμφανίζουν διαφορές, πιθανότατα κληρονομικές, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι φυλές έχουν , διαφορετική κληρονομική σύσταση. Θεωρήθηκε σωστό να γίνει αντικειμενική κατάταξη σε μία κλίμακα σύμφωνα πάντα με την κληρονομική σύσταση. Όπως ήταν φυσικό, κάποιοι βρίσκονταν στην κορυφή αυτής της

πυραμίδας ως ανώτεροι και άλλοι κατώτεροι από βιολογική άποψη στο τέλος αυτής.

Πρώτον είναι λανθασμένο το να συνδέουμε το ανίατο με το κληρονομικό, αφού πολλά παθολογικά χαρακτηριστικά που είναι κληρονομικά, με την πρόοδο της επιστήμης αντιμετωπίζονται και θεραπεύονται. Επιπλέον, δεν είναι αποδεδειγμένο ότι ορισμένες φαινοτυπικές διαφορές μεταξύ των ανθρώπων οφείλονται στα γονίδια. Για παράδειγμα, οι γνώμες διχάζονται όταν πρόκειται για τον καθορισμό του δείκτη νοημοσύνης του κάθε ανθρώπου ή της κάθε φυλής, αφού άλλοι υποστηρίζουν πως εξαρτάται από τα γονίδια, ενώ άλλοι καθαρά από το περιβάλλον. Όμως ακόμα και να καθορίζονταν αυτές οι διαφορές από τα γονίδια, δεν είναι εφικτή η σύγκριση ανάμεσα σε διαφορετικούς πληθυσμούς, αφού καθένας έχει τα δικά του κριτήρια καθορισμού του δείκτη νοημοσύνης.

Αλλά έστω ότι υπάρχουν γενετικές διαφορές μεταξύ των πληθυσμού αυτό δεν υποδηλώνει την ανωτερότητα ενός πληθυσμού έναντι κάποιου άλλου, αλλά απλώς είναι φυσική επιλογή. Δηλαδή τα διαφορετικά χαρακτηριστικά επιτρέπουν στους λαούς να προσαρμοστούν σε διαφορετικές φυσικές συνθήκες, όπως συμβαίνει με τους Αφρικανούς που η φύση τους έδωσε το σκούρο χρώμα για να αντέχουν στον καυτό ήλιο.

Καταλήγοντας θα πρέπει να αναφέρουμε ότι οι βιολόγοι είναι κατηγορηματικοί. Εφόσον δύο όντα του ζωικού βασιλείου μπορούν να αναπαραχθούν μαζί χωρίς να έχουν στείρους απόγονους ανήκουν στο ίδιο είδος. Παραδείγματος χάριν ο Εσκιμώος που παντρεύεται μια Ινδή Ταμίλ έχει όλες τις πιθανότητες να γίνει πατέρας και αργότερα παππούς. Ωστόσο, ότι

επιτρέπει η φύση, δεν επιδοκιμάζει το κοινωνικό κατεστημένο κι αυτό γιατί έρχεται σε σύγκρουση με γεωγραφικούς ή και πολιτιστικούς φραγμούς. Εξάλλου οι διαφορές είναι ελάχιστες, πράγμα που δεν επιτρέπει το διαχωρισμό του ανθρώπινου είδους σε φυλές ως βιολογικές οντότητες. Αλλά ούτως ή άλλως οι γενετικές διαφορές δεν είναι συνώνυμες της ανισότητας. Είμαστε όλοι ίσοι παρά τις διαφορές μας ανεχόμενοι και παραδεχόμενοι αυτές, ακόμα και εκτιμώντας αυτές ως πηγή βιολογικού πλούτου.

Ρατσισμός απέναντι στους ψυχικά ασθενείς: Στα ΜΜΕ και στην κοινή γνώμη, το άτομο που χαρακτηρίζεται ως ψυχικά ασθενείς θεωρείται ταυτόχρονα και ικανό να διαπράξει ένα οποιοδήποτε έγκλημα αιφνίδια, χωρίς λόγο, ωθούμενο από τις επιταγές μιας ανεξέλεγκτης μυστηριακής δύναμης, της τρέλας, που το εξουσιάζει ολοκληρωτικά. Το στερεότυπο του επικίνδυνου ψυχασθενή, στέρεα θεμελιωμένο στην κοινή γνώμη, επιβεβαιώνεται συνεχώς μέσα από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τον καθημερινό λόγο. Όταν μάλιστα ένα ψυχικά ασθενές άτομο διαπράξει μια σοβαρή εγκληματική πράξη, η αναστάτωση της κοινής γνώμης αγγίζει τα όρια ενός παροξυσμού, φρίκης και πανικού, υποδαυλισμένη από τα εντυπωσιακά αφιερώματα των ΜΜΕ και τις διογκωμένες, αυθαίρετες περιγραφές που συμβάλλουν στη δημιουργία μιας αλλοιωμένης εικόνας για τον ψυχασθενή, δικαιώνοντας την αρνητική στάση του κοινού απέναντί του.

Ως αποτέλεσμα των παραπάνω, οι ψυχασθενείς που απειλούνται από τον κοινωνικό αποκλεισμό:

- 1) Παρουσιάζουν έλλειψη βασικών επαγγελματικών προσόντων και δεξιοτήτων αναζήτησης εργασίας, και δεν επωφελούνται της βοήθειας

- από τους αρμόδιους φορείς των κοινωνικών υπηρεσιών γεγονός που οφείλεται στην ανεπαρκή τους ένταξη στο εκπαιδευτικό σύστημα.
- 2) Αντιμετωπίζουν την προκατάληψη των εργοδοτών, γεγονός που δυσχεραίνει την ένταξή τους στην αγορά εργασίας.
 - 3) Στερούνται ή έχουν μειωμένα φυσικά προσόντα και άλλες δεξιότητες λόγω κακής ψυχικής υγείας.
 - 4) Αισθάνονται ότι βρίσκονται στο περιθώριο της ζωής ενώ συχνά αγνοούν τις υπηρεσίες παροχής βοήθειας, όταν βέβαια αυτές είναι διαθέσιμες.
 - 5) Δεν είναι ενημερωμένοι γύρω από τα εργασιακά τους δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους. Η απομάκρυνσή τους από την αγορά εργασίας τους στερεί την ικανότητα να τα βγάλουν πέρα με επιτυχία με τις λειτουργίες του κρατικού μηχανισμού.
 - 6) Συχνά δείχνουν μια διάθεση παραίτησης στο να διεκδικούν τα δικαιώματά τους.

Από μια έρευνα που έγινε στο τμήμα Ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου διαταραχή 15-22 ετών, διαπιστώθηκε ότι είναι κοινωνικά απομονωμένα, έχουν ελλιπή επαγγελματικά προσόντα (εκπαίδευση, κατάρτιση, εμπειρία) και οικονομικά εξαρτώνται από τις οικογένειές τους.

Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στην επαγγελματική τους προετοιμασία και ένταξης συνοπτικά είναι οι εξής:

1. Δυσκολίες εξαιτίας της φύσης της ίδιας της ασθένειας (άγχος, μειωμένη αντίληψη και αντανακλαστικά), επιβεβαιώνοντας την υπόθεση ότι στερούνται ή έχουν μειωμένα φυσικά προσόντα λόγω κακής ψυχικής υγείας.

2. Δυσκολίες σε προσωπικό επίπεδο (ελλιπής εκπαίδευση, ανεπαρκής επαγγελματική εμπειρία).
3. Κοινωνικά εμπόδια (ύπαρξη διακρίσεων και κοινωνικών προκαταλήψεων, ανυπαρξία υπηρεσιών εξυπηρέτησης των νέων)
4. Αισθάνονται ότι βρίσκονται στο περιθώριο της ζωής (εμάς θα πάρουνε; εμάς δε μας θέλουν) ενώ συχνά αγνοούν τις υπηρεσίες παροχής βοήθειας, όταν βέβαια αυτές είναι διαθέσιμες.
5. Δεν είναι ενημερωμένοι γύρω από τα εργασιακά τους δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους.

Συχνά δείχνουν μία διάθεση παραίτησης στο να διεκδικούν τα δικαιώματά τους. (Σόλιας ΑΠ. Ανδρέας, Dr Δεγλέρης Νίκος, "Κοινωνική Εργασία", Αθήνα 2002, σελ 145-148.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Μέσα στο 19^ο αιώνα αλλά και για όλα τα προηγούμενα χρόνια που τελούσε υπό τουρκική κατοχή δε σταμάτησε να στέλνει τα πιο ανθηρά της στοιχεία στο εξωτερικό, κυρίως στη γειτονική Ιταλία, στις παραδουνάβιες ηγεμονίες και στη Ρωσία. Πολύ αργότερα μέσα στον 20^ο αιώνα δύο φορές ανακινήθηκε το ελληνικό μεταναστευτικό ρεύμα προς το εξωτερικό. Την πρώτη περίπτωση στα χρόνια του Εμφύλιου και στα πρώτα χρόνια μετά από αυτόν, όταν οι

δυσμενείς πολιτικές συνθήκες και οι εξίσου άθλιες οικονομικές ανάγκασαν ένα μεγάλο ποσοστό του ελληνισμού να φύγει από τον ελλαδικό κορμό και να αναζητήσει μία νέα «γη της Επαγγελίας» στον τόπο προορισμού των υπερπόντιων ταξιδιών του προς την Αμερική και την Αυστραλία.

Στη δεύτερη περίπτωση ανήκουν τα χρόνια της επτάχρονης δικτατορίας. Πριν επομένως η Ελλάδα βρεθεί αντιμέτωπη με τις σημερινές συνθήκες μετανάστευσης το βέβαιο είναι ότι γνώριζε και ψυχολογικά της ήταν οικείο το δράμα του μετανάστη. Η ιστορική αυτή πραγματικότητα προεξοφλούσε ότι μέσω των θεσμών της τυπικών και άτυπων θα αποδεικνυόταν μία κοινωνία ανεκτική, φιλελεύθερη και προοδευτική κατά την αντιστροφή του ρόλου της (Καρύδης, 1996).

Η σημερινή κοινωνική πραγματικότητα φέρει την Ελλάδα κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες έναν από τους πιο δημοφιλείς προορισμούς των μεταναστών για ποικίλους λόγους. Πρωτίστως η συμμετοχή της στην Ε.Ε., αλλά και στον Ο.Η.Ε. και η υπογραφή από μέρους της διεθνών συνθηκών σχετικά με τη διαφύλαξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της προσδίδει το χαρακτηρισμό της φιλελεύθερης χώρας και όλα αυτά συνιστούν εχέγγυα για εξασφάλιση ικανοποιητικής ποιότητας ζωής σε αυτούς που θα την επιλέξουν ως χώρα προορισμού της.

Καθόλου αμελητέος δεν είναι ο παράγων γεωγραφική θέση στη διερεύνηση αυτού του θέματος. Γειτνιάζοντας άμεσα με τις χώρες των οποίων τα πολιτικά συστήματα κατέρρευσαν, όντας στο σταυροδρόμι μεταξύ ανατολής και δύσης,

βορρά και νότου, είναι ο πρώτος ευρωπαϊκός και άρα 'πολιτισμένος' σταθμός που συναντά ο ερχόμενος από το νότο ή από την Άπω Ανατολή μετανάστης. Αυτό εξασφαλίζει στη χώρα μία σύνθεση μεταναστών μοναδική, πολυποίκιλη, πολυεθνική που ως ένα βαθμό μπορεί να εκκινήσει ή να δικαιολογήσει τη δυσανεξία της απέναντι στους μετανάστες.

Παρακάτω καταγράφονται οι χώρες που μέρος του πληθυσμού τους έχει μεταναστεύσει στην Ελλάδα και δίνεται ένας πίνακας σύμφωνα με την απογραφή του 2001.

Σύνολο Ελλάδος και περιφέρειες

Απογραφή πληθυσμού της 18ης Μαρτίου 2001

Υπηκοότητα	Χρόνος παραμονής			
	Αμφοτέρων των φύλων			
	Σύνολο	1 έτος	1 - 5 έτη	5 και άνω έτη
	1	2	3	4
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	413.241	50.595	193.342	169.304
Αίγυπτος	4.958	558	1.913	2.487
Αλβανία	240.671	19.967	105.542	115,162
Βουλγαρία	27.506	4.828	16.247	6.431
Ινδία	6.621	798	3.820	2.003
Ιράκ	3.380	1.430	1.603	347
Ουκρανία	10.123	1.921	7.048	1.154
Ρουμανία	17.337	3.387	11.070	2.880
Ρωσική Ομοσπ.	7.810	1.791	4.232	1.787
Τουρκία	1.520	171	344	1.005

Πηγή: Γενική Γραμματεία Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδος

Με βάση τον παραπάνω πίνακα παρατηρείται ότι χώρες αποστολής μεταναστών για την Ελλάδα συνιστούν οι άμεσα γειτονικές της και από τις τρεις ηπείρους - Ευρώπη, Ασία, Αφρική - οι οποίες είτε τυγχάνουν ενός χαμηλού βιοτικά επιπέδου σε μακροχρόνια βάση (Αίγυπτος, Τουρκία, Ιράκ) είτε οι πρόσφατες κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις σε αυτές δημιούργησαν ένα κύμα προσφύγων (Αλβανία, Βουλγαρία, Ρουμανία, Ρωσ. Ομοσπονδία).

Είναι μάλιστα σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία τέτοια η εισροή των μεταναστών στην Ελλάδα που ενώ επίσημα δεδομένα που να προσεγγίζουν με απόλυτη πιστότητα τις πραγματικές συνθήκες δεν υπάρχουν, ενδεικτικά μόνο αναφέρεται ότι ένας στους δέκα μαθητές στα ελληνικά σχολεία της πρωτεύουσας είναι μετανάστης και βέβαια οφείλει να μην παραγνωριστεί ότι όλοι οι μετανάστες δεν έχουν εγκατασταθεί εδώ με τις οικογένειες τους, ούτε ότι όλα τα παιδιά των μεταναστών δε φοιτούν στα σχολεία (Μπένου Θ. 2003). Εξίσου αποκαλυπτικό και ενδεικτικό είναι ότι το φαινόμενο των μεταναστών στην Ελλάδα απασχολεί όλο και περισσότερο τα τελευταία χρόνια το δημόσιο λόγο των επίσημων φορέων του κράτους όπως επιστημόνων, πολιτικών, Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας επηρεάζοντας με διάφορους τρόπους τις αντιλήψεις και στάσεις των κοινωνικών ομάδων.

3.1. Ανάγκες της οικονομίας που καλύπτουν οι μετανάστες:

Οι ξένοι εργάτες μεταναστεύουν κυρίως για να πουλήσουν την εργατική τους δύναμη. Όποιο και να είναι το μεροκάματο που προσφέρουν οι εργοδότες, αυτοί οι εργάτες φαίνεται ότι είναι υποχρεωμένοι να το δεχθούν. Έτσι, αυτοί οι

εργαζόμενοι, εξαιτίας των συνθηκών που τους επιβάλλονται, είναι υπερεκμεταλλεούμενοι. Η ζήτηση παράνομου εργατικού δυναμικού αποτελεί συνεπώς μια οικονομική πραγματικότητα.

"Η ζήτηση παράνομης εργασίας υφίσταται τόσο σε μικρές και περιθωριακές επιχειρήσεις, που είναι ανοργάνωτες και μπορούν δύσκολα να ελεγχθούν, όσο και σε μεγαλύτερες επιχειρήσεις στους τομείς της υφαντουργίας, των οικοδομών... και σε άλλους τομείς. Οι σχετικοί υπολογισμοί διακυμαίνονται από 1 έως 2 εκατομμύρια παρανόμως εργαζομένων μόνο για τη Νότια Ευρώπη. Η παράνομη μετανάστευση και κυρίως, η παράνομη απασχόληση συνιστούν μακροπροθέσμως κίνδυνο υπονόμησης της αγοράς εργασίας".

Σύμφωνα με μελέτη του Ινστιτούτου Εργασίας της ΓΣΕΕ (ΙΝΕ/ΓΣΕΕ) με θέμα: "Αλλοδαποί εργαζόμενοι και αγορά εργασίας", επισημαίνεται ότι η παράνομη μετανάστευση, παρά τις αυστηρές απαγορεύσεις σχετικά με την παρουσία και την εργασία των μεταναστών, είναι εξαιρετικά δύσκολο να ελεγχθεί, αφού συναρτάται με το άτυπο θεσμικό πλαίσιο της παραοικονομίας και την τάση της αγοράς εργασίας για φθηνό και ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό.

Εκτιμήσεις αναφέρουν ότι οι αλλοδαποί που ζουν και εργάζονται στην Ελλάδα ξεπερνούν τις 350.000. Ο Πρόεδρος της Διεθνούς Αμνηστίας στην Ελλάδα, στο πλαίσιο της συζήτησης για το ρατσισμό και την ξενοφοβία στην Ελλάδα και στην Ευρώπη, που έγινε στη σχολή Μωραΐτη, εκτιμά ότι περισσότεροι από 800.000 είναι οι ξένοι που ζουν και εργάζονται στην Ελλάδα (Καθημερινή, 13-4-93). Αριθμός, μάλλον υπερβολικός. Δείχνει όμως μία τάση.

Σε πολλούς τομείς της οικονομίας οι μετανάστες έρχονται να καλύψουν πραγματικές ανάγκες της παραγωγής. Με στοιχεία, πάλι, από τη μελέτη του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, "η φτηνή εργατική δύναμη που αποτελούν οι παράνομοι αλλοδαποί χρησιμοποιείται σε κλάδους της οικονομίας όπου έχει ήδη εκδηλωθεί μια τάση μερικής ή ολικής καταπάτησης της εργατικής και ασφαλιστικής νομοθεσίας και σε κλάδους όπου η χρησιμοποίηση φτηνής εργασίας προσφέρει νέες δυνατότητες που δεν υπήρχαν προηγουμένως. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν οι οικοδομικές δραστηριότητες, μέρος της βιοτεχνίας και μέρος των υπηρεσιών, ενώ στην δεύτερη κατηγορία ανήκουν οι αγροτικές εργασίες και οι οικιακές υπηρεσίες. Εκτιμάται ότι η εισφοροδιαφυγή που οφείλεται στην παράνομη απασχόληση αλλοδαπών φθάνει περίπου τα 100 δισ. δρχ. το χρόνο".

Συνιστούν, λοιπόν οι μετανάστες ένα πειθήνιο εργατικό δυναμικό που, λόγω της φθηνής μαύρης αγοράς εργασίας και της αυξανόμενης ανεργίας, έχουν περιορισμένες δυνατότητες να αμυνθούν, εξαιτίας και της χαμηλής έως ανύπαρκτης συνδικαλιστικής τους οργάνωσης και ασταθούς θέσης.

3.2. Μεταναστευτική πολιτική - Νομοθεσία στην Ελλάδα

Τα θέματα μετανάστευσης παραμονής και εργασίας των μεταναστών στην Ελλάδα ρυθμίζει ο νόμος 2910, του 2001. Ο στόχος του νομοθέτη ήταν να θέσει τέρμα στο καθεστώς γενικευμένης παρανομίας των μεταναστών. Απ' αυτήν την άποψη έχει συντελεστεί μια πρόοδος. Με τον νόμο ρυθμίζονται οι προϋποθέσεις νομιμοποίησης για τους ανεπίσημους μετανάστες που βρίσκονταν ήδη στην Ελλάδα πριν τον Ιούνιο του 2001, όπως και για την

είσοδο και την παραμονή αλλοδαπών για την παροχή εξαρτημένης εργασίας στη χώρα μας.

Επιτρέπεται, καταρχήν, η είσοδος μεταναστών στην Ελλάδα, αλλά μόνον εάν πρόκειται για συγκεκριμένη απασχόληση, σε συγκεκριμένο εργοδότη και μόνον εφόσον τους χορηγηθεί άδεια εργασίας. Δεν επιτρέπεται, δηλαδή, η είσοδος προς αναζήτηση εργασίας, αλλά αποκλειστικά για την εκπλήρωση των όρων μιας ήδη συναφθείσης σύμβασης με κάποιον εργοδότη.

Το βασικό κριτήριο για τη νομιμοποίηση ενός αλλοδαπού έχει γίνει η απόδειξη από μέρους του της απασχόλησής του και η ένταξής του στο κοινωνικο-ασφαλιστικό και το φορολογικό σύστημα της χώρας. Τα έγγραφα που κάθε φορά απαιτούνται είναι πολλά, η διαδικασία βαριά και το κόστος της νομιμοποίησης υψηλό.

Με την νομοθεσία γίνεται προσπάθεια να ρυθμιστούν κατά κύριο λόγο τα θέματα απασχόλησης των μεταναστών. Το γεγονός αυτό δεν σημαίνει ότι υπάρχει μεταναστευτική πολιτική και ότι ρυθμίζονται όλα τα θέματα που προκύπτουν από την παρουσία και ζωή των μεταναστών εδώ. Η θεώρηση της μετανάστευσης από τον νομοθέτη, ως προβλήματος και ως απειλής, οδηγεί σε μια προσπάθεια να περιοριστούν στο ελάχιστο οι μελλοντικοί μετανάστες, αλλά δε συνιστά με κανένα τρόπο υιοθέτηση μιας μεταναστευτικής πολιτικής και δεν αντιμετωπίζονται όλα εκείνα τα προβλήματα των ξένων στον τόπο μας.

Κατανομή του πληθυσμού των μεταναστών

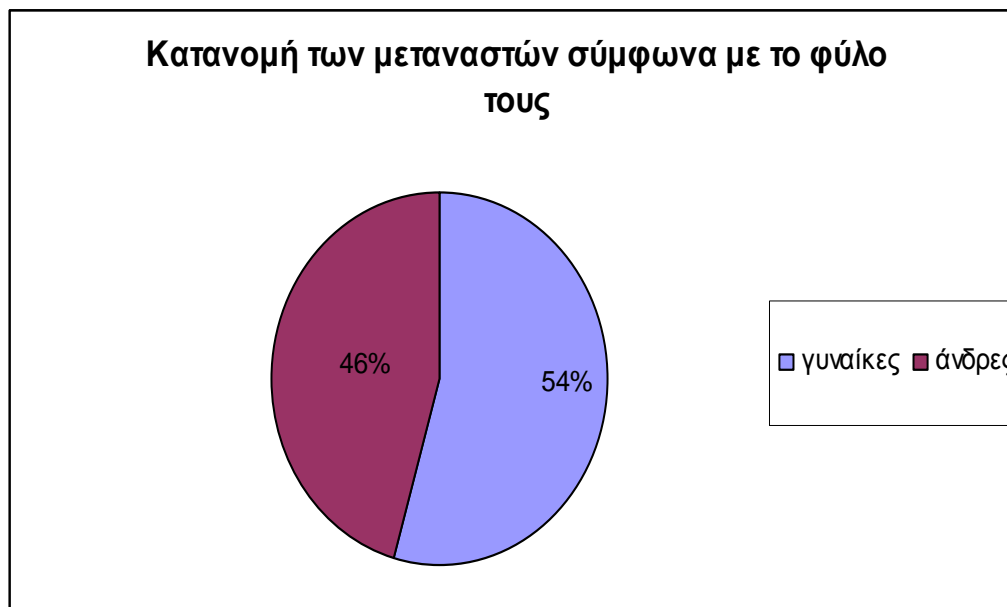
Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 2001, στην χώρα μας βρίσκονται 762.191 μετανάστες, 415.552 άνδρες και 346.639 γυναίκες, (54,5% άνδρες και 45,5% γυναίκες). Ο αριθμός των μεταναστών αντιστοιχεί στο 7,0% του πληθυσμού της χώρας, ενώ η αναλογία στην κατά φύλο εξέταση είναι μεγαλύτερη στους άνδρες έναντι των γυναικών (7,7% έναντι 6,3%).

Περί το ήμισυ αυτών βρίσκεται στην Αττική ενώ ένα σημαντικό ακόμη μέρος στην Κεντρική Μακεδονία (48,6% και 13,1% αντίστοιχα), με αποτέλεσμα οι υπόλοιπες περιφέρειες να συμμετέχουν με πολύ μικρότερες αναλογίες.

Ειδικότερα, το 1/4 αυτών κατανέμεται σε πέντε περιφέρειες, (Πελοπόννησος, Κρήτη, Στερεά Ελλάδα, Δυτική Ελλάδα και Θεσσαλία των οποίων η συμμετοχή κυμαίνεται από 4,0% μέχρι 6,3%), το 3,7% στο Ν. Αιγαίο, από 2,0% μέχρι 2,6% κυμαίνεται η συμμετοχή σε Ανατολική Μακεδονία & Θράκη, Ήπειρο και Ιόνια Νησιά, ενώ στο Β. Αιγαίο και την Δυτική Μακεδονία βρίσκεται αντίστοιχα το 1,3% και το 1,2% αυτών.

Η κατά φύλο κατανομή των μεταναστών στις περιφέρειες δεν διαφοροποιείται σε τέσσερις περιφέρειες (Κρήτη, Β. Αιγαίο, Ήπειρο και Δυτική Μακεδονία) σε αντίθεση με τις υπόλοιπες εννέα. Όσον αφορά τους άνδρες η κατανομή είναι μεγαλύτερη στις περιφέρειες Πελοποννήσου, Στερεά Ελλάδα, Δυτική Ελλάδα και Θεσσαλία, ενώ στις γυναίκες μεγαλύτερη είναι η κατανομή σε Ανατολική Μακεδονία & Θράκη, Κεντρική Μακεδονία, Ιόνια Νησιά, Αττική και Ν. Αιγαίο. Πολύ μεγαλύτερη από την μέση συμμετοχή των μεταναστών στον πληθυσμό έχουν οι περιφέρειες των Ιονίων Νήσων, του Ν. Αιγαίου και της Αττικής, (9,1%, 9,3% και 9,8% αντίστοιχα), ενώ λίγο μεγαλύτερη από την μέση έχει και η περιφέρεια Πελοποννήσου (7,5%). Στις γυναίκες οι ίδιες περιφέρειες έχουν

μεγαλύτερη συμμετοχή έναντι της μέσης των γυναικών, ενώ στους άνδρες προστίθεται και η περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας.

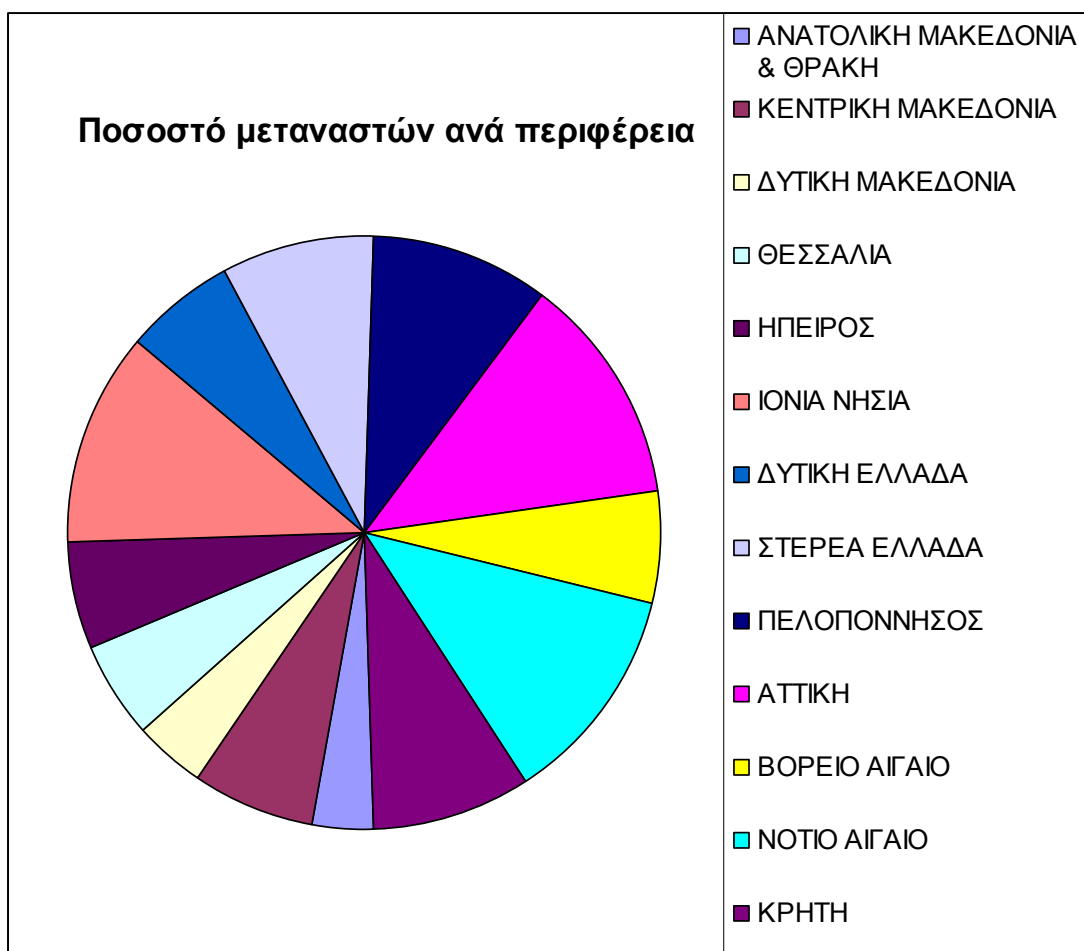
Πίνακας 1. Αναλογία των μεταναστών στον πληθυσμό της χώρας & των περιφερειών

Σύνολο Χώρας και Περιφέρειες	και τα δύο φύλα	Άνδρες	Γυναίκες
------------------------------	-----------------	--------	----------

ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	7,0%	7,7%	6,3%
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ & ΘΡΑΚΗ	2,5%	2,5%	2,4%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	5,3%	5,8%	4,9%
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	2,9%	3,4%	2,5%
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	4,2%	5,1%	3,4%
ΗΠΕΙΡΟΣ	4,4%	4,9%	4,0%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	9,1%	9,5%	8,8%
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	4,7%	5,6%	3,9%
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	6,5%	8,3%	4,6%
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	7,5%	8,4%	6,5%
ΑΤΤΙΚΗ	9,8%	10,8%	9,0%
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	4,7%	5,1%	4,3%
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	9,3%	9,1%	9,5%
ΚΡΗΤΗ	6,7%	7,3%	6,2%

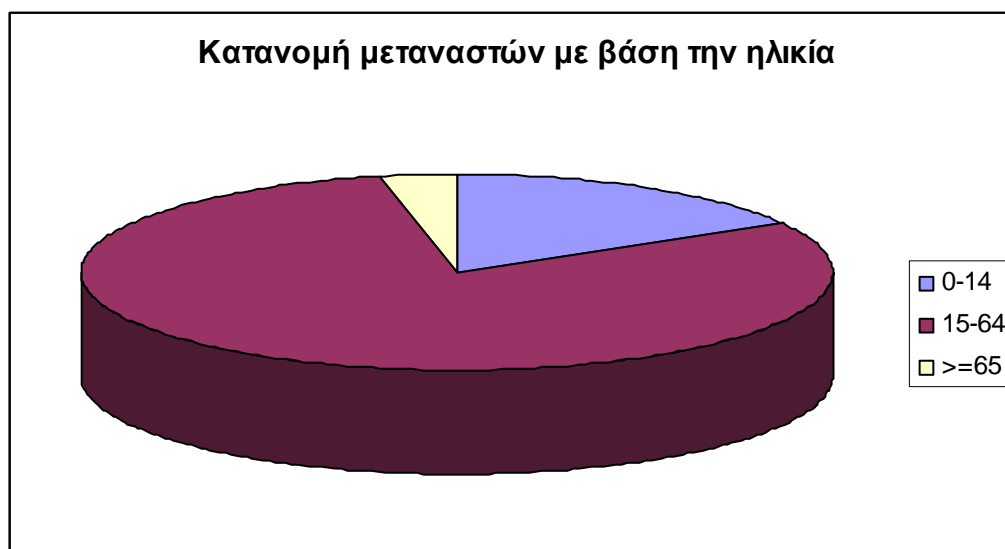
Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή Πληθυσμού 2001, πίνακες: 3 Αλλοδαπών και dk_smy5_p Πραγματικός Πληθυσμός.
 Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (Γ. Κρητικίδης)

Για να γίνει ευκολότερα αντιληπτό καλύτερα να το απεικονίσουμε και διαγραμματικά.

Η δομή του πληθυσμού ανά περιφέρεια

Ο κύριος όγκος των μεταναστών, περίπου 80%, βρίσκεται στις παραγωγικές ηλικίες 15-64 ετών, το 16,7% αυτών είναι ηλικίας 0-14 ετών και το 3,3% είναι γεροντικός πληθυσμός (≥ 65 ετών).

Οι μετανάστες δε οι οποίοι ανήκουν στον παραγωγικό πληθυσμό, ηλικίας από 20 μέχρι 44 ετών, αποτελούν πάνω από το ήμισυ του συνολικού πληθυσμού αυτών σε άνδρες και γυναίκες. Στους άνδρες ο πληθυσμός που ανήκει στις παραγωγικές ηλικίες είναι μεγαλύτερος από τον μέσο ενώ οι γυναίκες έχουν μεγαλύτερη αναλογία στους νέους και στον γεροντικό πληθυσμό.

Ο νεανικός πληθυσμός των μεταναστών συμμετέχει σε μεγαλύτερη από την μέση αναλογία αυτών σε πέντε περιφέρειες (Δυτική Μακεδονία, Θεσσαλία, Ήπειρο, Ιόνια Νησιά και Ν. Αιγαίο), είναι παραπλήσιος σε τρεις (Κεντρική Μακεδονία, Β. Αιγαίο και Δυτική Ελλάδα) ενώ είναι μικρότερος στις υπόλοιπες πέντε περιφέρειες.

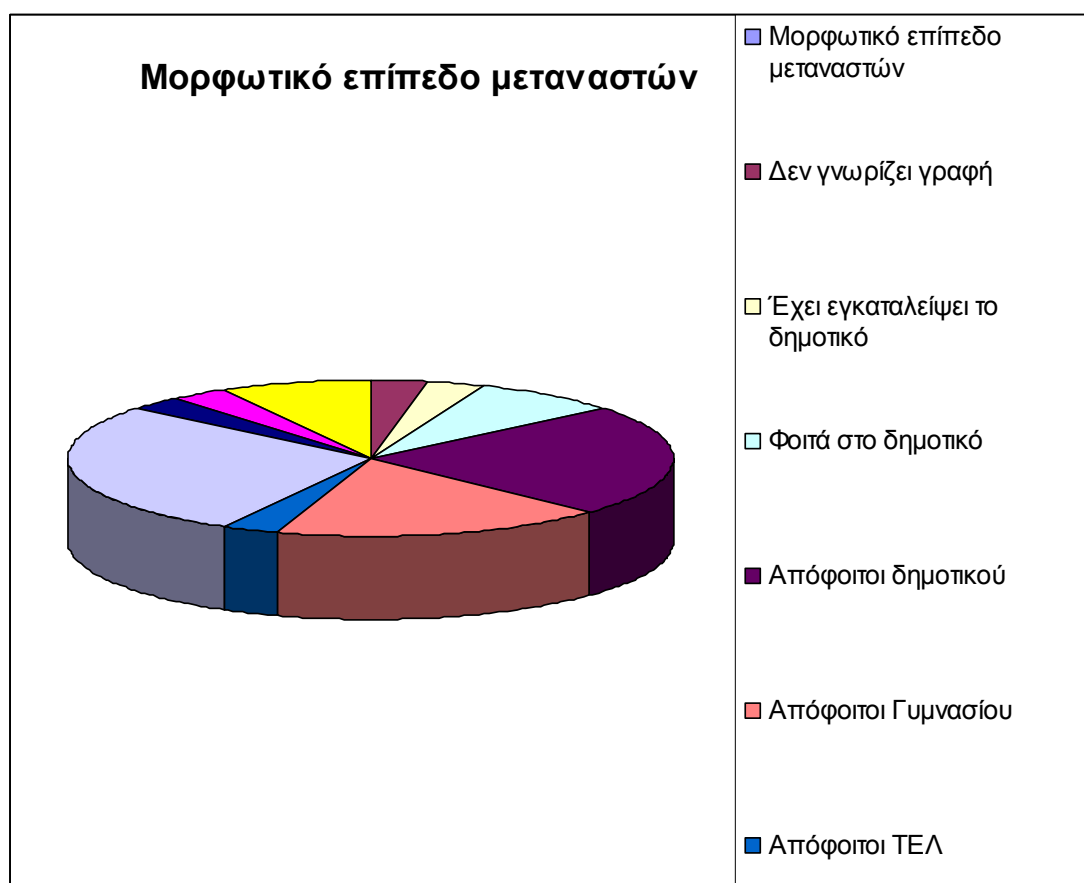
Παραπλήσιο με την μέση αναλογία του παραγωγικού πληθυσμού της χώρας έχουν οι περιφέρειες Ανατολική Μακεδονία & Θράκη, Κεντρική Μακεδονία και Αττική, μεγαλύτερη οι περιφέρειες Δυτικής Ελλάδας, Στερεάς Ελλάδας, Πελοποννήσου και Κρήτης ενώ μικρότερη οι υπόλοιπες έξι περιφέρειες. Όσον αφορά δε τον γεροντικό πληθυσμό μόνο δύο περιφέρειες πλησιάζουν την μέση αναλογία της χώρας (Κεντρική Μακεδονία και Κρήτη), μεγαλύτερη είναι η αναλογία σε πέντε περιφέρειες (Ανατολική Μακεδονία & Θράκη, Ήπειρο, Ιόνια Νησιά, Αττική και Β. Αιγαίο) και μικρότερη οι υπόλοιπες έξι περιφέρειες.

Μορφωτικό Επίπεδο

Το μορφωτικό επίπεδο των μεταναστών είναι κυρίως απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης 28,0%, ενώ μαζί με τους αποφοίτους του δημοτικού (23,3%) υπερβαίνουν το ήμισυ αυτών. Σημαντικό μέρος αυτών είναι απόφοιτοι γυμνασίου (17,9%) ενώ ένα 8,3% έχει πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είτε είναι κάτοχος διδακτορικού ή Μάστερ. Οι πτυχιούχοι ΤΕΛ και ΤΕΣ αναλογούν στο 3,1% αυτών, παραπλήσιο είναι το ποσοστό των πτυχιούχων μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (2,9%), οι πτυχιούχοι ΤΕΙ ή άλλης ανώτερης εκπαίδευσης αποτελούν το 2,2%, ένα 7,9% φοιτά στο Δημοτικό, 2,9% έχει εγκαταλείψει το δημοτικό και τέλος το 3,2% δεν γνωρίζει γραφή και ανάγνωση.

Στους αποφοίτους μέσης εκπαίδευσης μόνο οι περιφέρειες Αττικής και Κρήτης έχουν μεγαλύτερη αναλογία από την μέση ενώ παραπλήσια με αυτήν έχει και το Ν. Αιγαίο. Στους αποφοίτους δημοτικού μικρότερη από την μέση αναλογία

έχουν οι περιφέρειες Αττικής και Ν. Αιγαίου ενώ παραπλήσια με αυτήν έχουν η Ανατολική Μακεδονία & Θράκη και η Κεντρική Μακεδονία. Στους αποφοίτους δημοτικού μικρότερη από την μέση αναλογία έχει μόνο η Αττική, μεγαλύτερη τα Ιόνια Νησιά και το Νότιο Αιγαίο, ενώ οι υπόλοιπες περιφέρειες έχουν παραπλήσια αναλογία. Τέλος όσον αφορά τους μετανάστες με τριτοβάθμια εκπαίδευση μόνο στην Αττική και την Κ. Μακεδονία η αναλογία τους είναι μεγαλύτερη της μέσης, στην Ανατολική Μακεδονία & Θράκη η αναλογία είναι παραπλήσια ενώ στις υπόλοιπες περιφέρειες είναι πολύ μικρότερη.

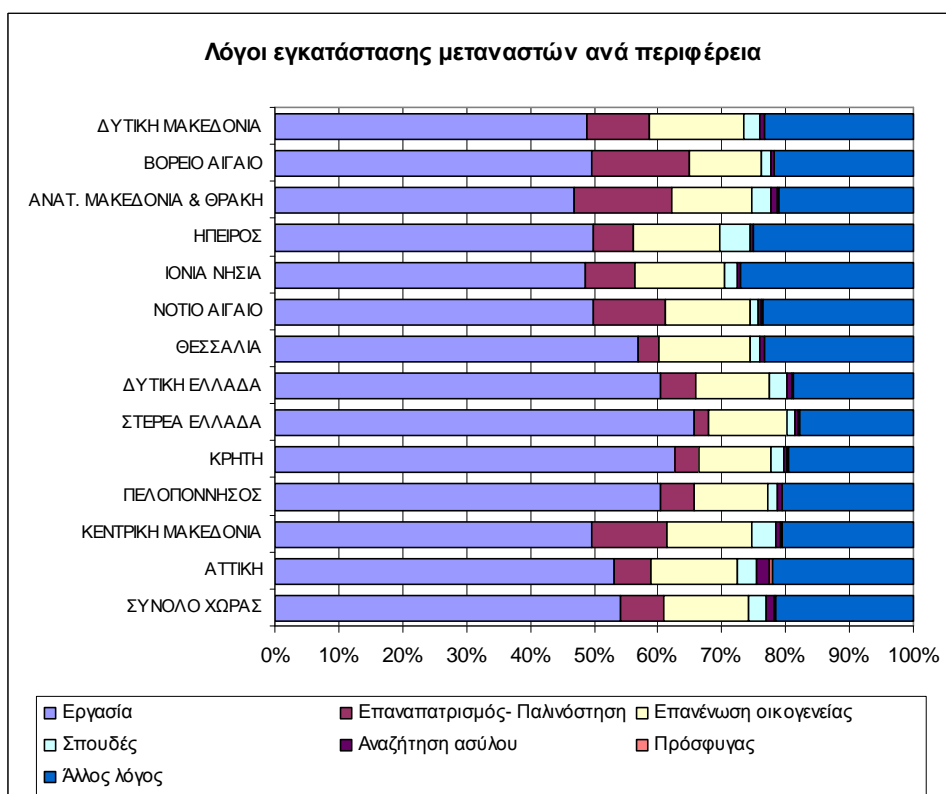
Οι άνδρες τόσο στο σύνολο των μεταναστών όσο και στις περιφέρειες έχουν μεγαλύτερα ποσοστά στις εκπαιδευτικές βαθμίδες των πτυχιούχων ΤΕΛ και ΤΕΣ, των αποφοίτων γυμνασίου, στους αποφοίτους δημοτικού καθώς και όσων έχουν εγκαταλείψει το σχολείο είτε δεν γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση. Κατά συνέπεια αντίστοιχα και οι μετανάστριες γυναίκες έχουν υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο, καθώς διαθέτουν μεγαλύτερα ποσοστά στις υπόλοιπες εκπαιδευτικές βαθμίδες, δηλαδή μεταξύ των κατηγοριών μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έως των πτυχιούχων ανωτάτων σχολών, ενώ στην κατηγορία των αποφοίτων μέσης εκπαίδευσης η αναλογία ανδρών/γυναικών είναι 50/50. Εξαίρεση αποτελούν στους άνδρες η κατηγορία των αναλφάβητων στα Ιόνια Νησιά, ενώ στις γυναίκες η κατηγορία της μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Θεσσαλία, και στους αποφοίτους μέσης εκπαίδευσης στις περιφέρειες Θεσσαλίας, Δ. Ελλάδας, Στερεάς Ελλάδας και Πελοποννήσου.

Η συμμετοχή των μεταναστών έναντι του συνολικού πληθυσμού τόσο στο σύνολο των μεταναστών όσο και στις περιφέρειες, είναι μεγαλύτερη στις εκπαιδευτικές βαθμίδες των αποφοίτων μέσης εκπαίδευσης, του γυμνασίου, όσων φοιτούν στο δημοτικό καθώς και όσων δεν γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση, (κυρίως στους άνδρες). Στις γυναίκες μετανάστριες, με εξαίρεση όσων δεν γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση, εκτός από τις παραπάνω βαθμίδες αναλογούν σε μεγαλύτερη από τη μέση αναλογία έναντι του συνολικού πληθυσμού στο σύνολο των μεταναστών και στις περιφέρειες, στους πτυχιούχους ΤΕΛ και ΤΕΣ καθώς και στην Ανώτατη εκπαίδευση.

Λόγοι Εγκατάστασης

Από τους λόγους εγκατάστασης, όπως αυτοί δηλώθηκαν από τους μετανάστες, πάνω από το ήμισυ δήλωσε ότι ήρθε για εργασία (54,2%), ενώ ένα σημαντικό μέρος το οποίο ξεπερνά το 1/5 αυτών δήλωσε άλλο λόγο (εκτός των κυρίων κατηγοριών της απογραφής 21,5%). Την επανένωση οικογένειας ως λόγο εγκατάστασης, δήλωσε το 13%, για επαναπατρισμό ή παλιννόστηση περίπου το 7%, την αναζήτηση ασύλου ή ως πρόσφυγες 1,3% και 0,3% αντίστοιχα, ενώ για σπουδές έχει εισέλθει το 2,7% των μεταναστών.

Διάγραμμα 1: Λόγοι εγκατάστασης ανά περιφέρεια.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή Πληθυσμού 2001, πίνακας 3

Επεξεργασία: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ

Πολύ μεγαλύτερη από την μέση αναλογία της χώρας ως προς τον λόγο εγκατάστασης στην αναζήτηση εργασίας έχουν τέσσερις περιφέρειες των οποίων η αναλογία κυμαίνεται από 60,0% μέχρι 66,0% (Δυτική Ελλάδα, Πελοπόννησος, Κρήτη και Στερεά Ελλάδα), λίγο μεγαλύτερη έχει η Θεσσαλία (57,0%), στο 53,0% είναι για την Αττική ενώ στις υπόλοιπες περιφέρειες είναι μικρότερη από τη μέση, όπου με εξαίρεση την Ανατολική Μακεδονία & Θράκη (46,8%) πλησιάζει το ήμισυ αυτών.

Στον λόγο εγκατάστασης "Επαναπατρισμό-Παλιννόστηση" οι περιφέρειες Ανατολική Μακεδονία & Θράκη και Βόρειο Αιγαίο, έχουν υπερδιπλάσια αναλογία (15,0%), ενώ στην Κεντρική Μακεδονία και το Νότιο Αιγαίο πλησιάζει το 12,0% των μεταναστών. Μεγαλύτερη από την μέση αναλογία έχουν δύο ακόμη περιφέρειες (Δ. Μακεδονία και Ιόνια Νησιά) και χαμηλότερη οι υπόλοιπες περιφέρειες.

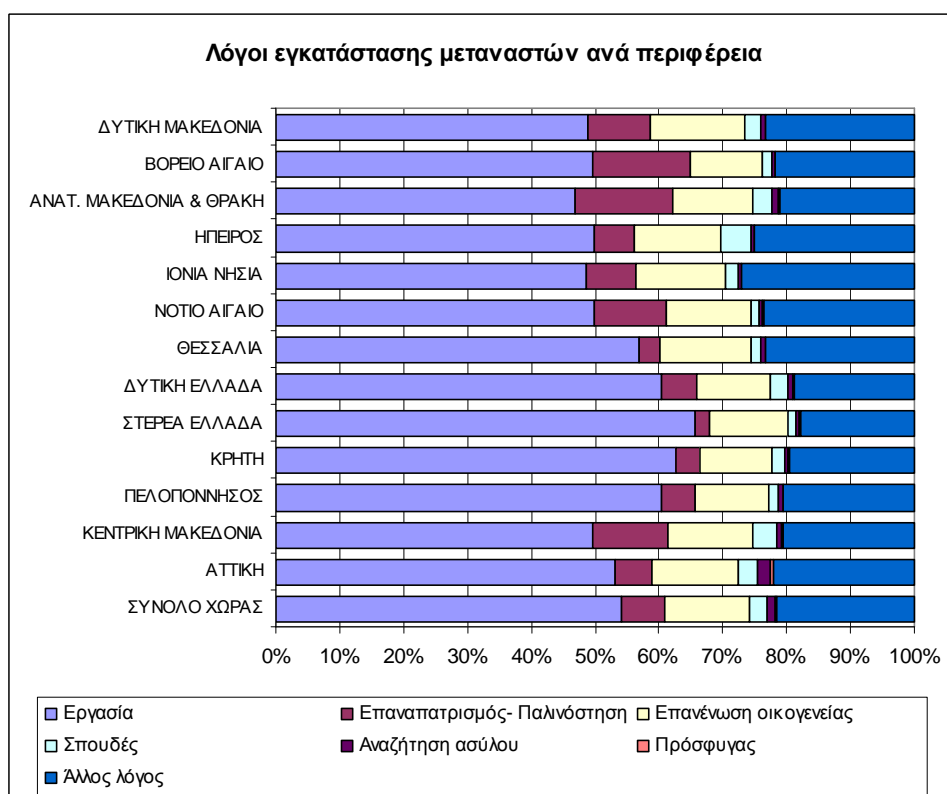
Οι αναλογίες στον λόγο εγκατάστασης "Επανένωση οικογένειας" είναι παραπλήσιες του μέσου σε όλες τις περιφέρειες, στον λόγο "Σπουδές" σε τέσσερις περιφέρειες έχουν μεγαλύτερη από την μέση (Ηπειρος, Ανατολική Μακεδονία & Θράκη, Αττική και Κεντρική Μακεδονία).

Τέλος μεγαλύτερη από την μέση αναλογία έχουν πέντε περιφέρειες στον λόγο εγκατάστασης "Άλλοι λόγοι", των οποίων η αναλογία κυμαίνεται από 23,0% μέχρι 27,0% (Δυτική Μακεδονία, Θεσσαλία, Νότιο Αιγαίο, Ήπειρος και Ιόνια Νησιά).

Στους άνδρες μετανάστες, μεγαλύτερο είναι το ποσοστό που δήλωσε ως λόγο εγκατάστασης την εργασία 58,9%, ίσο όσων εγκαταστάθηκαν ως πρόσφυγες ενώ μικρότερα είναι τα ποσοστά στους υπόλοιπους λόγους εγκατάστασης.

Αντίστοιχα οι γυναίκες έχουν μικρότερο ποσοστό που δήλωσε ως λόγο εγκατάστασης την εργασία 48,6%, ίσο όσων εγκαταστάθηκαν ως πρόσφυγες ενώ μεγαλύτερα είναι τα ποσοστά στους υπόλοιπους λόγους εγκατάστασης. Επιπρόσθετα δεν παρατηρείται διαφοροποίηση των περιφερειών στην κατά φύλο κατανομή των μεταναστών και του λόγου εγκατάστασης.

Περί το ήμισυ των μεταναστών που δήλωσαν ως λόγους εγκατάστασης την αναζήτηση εργασίας, την επανένωση οικογένειας, τις σπουδές και άλλους λόγους, περί το 40,0% των Παλινοστούντων και πάνω από το 75,0% την αναζήτηση ασύλου και των προσφύγων είναι εγκαταστημένοι στην Αττική, ενώ σημαντικό μερίδιο έχει και η περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ

ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ

- Συνειδητοποίηση του προβλήματος και των αιτιών που προκαλούν το ρατσισμό
- Ανθρωπιστική καλλιέργεια/ μόρφωση/ παιδεία
- Αγωγή από την οικογένεια
- Απόκτηση κοινωνικής συνείδησης
- Αλλαγή νοοτροπίας: τοποθέτηση του συλλογικού συμφέροντος πάνω από το ατομικό
- Κοινωνική δικαιοσύνη/ ισότητα
- Κοινωνική πολιτική και κρατική μέριμνα για τα άτομα και τις ομάδες που υφίστανται ρατσιστικές διακρίσεις
- Σωστή αντιμετώπιση του θέματος από τα Μ.Μ.Ε.
- Ενημέρωση επί του θέματος
- Εγρήγορση πνευματικών ανθρώπων

- Συνεργασία και ενεργοποίηση φορέων συλλόγων, εκκλησίας
- Κινητοποίηση επιστημόνων: επιστημονική απόδειξη ισότητας
- Διάλογος
- Επικράτηση διεθνιστικών τάσεων και πρακτικών
- Δράση/ πρωτοβουλίες διεθνών οργανισμών: Ο.Η.Ε.
- Διακρατικές, πολιτιστικές, οικονομικές, επιστημονικές ανταλλαγές
- Δημοκρατία: δημοκρατικοί θεσμοί, σωστή – ανεξάρτητη λειτουργία της δικαιοσύνης
- Νόμοι σχετικά με την υπεράσπιση των θυμάτων του ρατσισμού
- Στιγματισμός ανάλογων φαινομένων
- Αντιρατσιστικά φεστιβάλ
- Αποδοχή της διαφορετικότητας
- Πρόσβαση στη γνώση και στην πληροφορία, κριτική σκέψη και όχι άκριτη αποδοχή των όσων ακούμε και διαβάζουμε(ουσιαστική απόρριψη ρατσιστικών αντιλήψεων)
- Επαναφορά στις ρίζες και επιστροφή στις ηθικές αξίες
- Αντιμετώπιση της ανεργίας
- Θεσμική κατοχύρωση και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων
- Σεβασμός στις ιδιαιτερότητες του Άλλου
- Ενεργοποίηση σωματείων εναντίον της προκατάληψης (π.χ. “Η Αναγέννηση”).

4.1 Ανάλυση των τρόπων αντιμετώπισης

Σύμφωνα με τους φιλοσόφους μας μόνο η **παιδεία** μπορεί να πάει τον άνθρωπο μπροστά, μόνο με την παιδεία μαθαίνει ο άνθρωπος να σέβεται την διαφορά, και ο σεβασμός στην διαφορά είναι αυτός που προωθεί την ισότητα. Ωστόσο πολλά παιδιά υποφέρουν εξαιτίας της διαφοράς τους, όπως είναι τα παιδιά στο Αφγανιστάν, στο Πακιστάν, στην Αλβανία ακόμα και τα παιδιά τα πλαίσια των συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τα Συντάγματα των περισσότερων χωρών, καθώς και οι καταστατικοί χάρτες και οι διακηρύξεις όλων των Διεθνών Οργανισμών προστατεύουν, μέσα από τα άρθρα τους, την ισότητα στην παιδεία και την εκπαίδευση.

Επομένως πρέπει να γίνει κατανοητό ότι ο καθένας έχει το δικαίωμα στην εκπαίδευση. Η **Εκπαίδευση** πρέπει να παρέχεται δωρεάν, τουλάχιστον στη στοιχειώδη και βασική βαθμίδα. Η πρόσβαση στην ανώτατη εκπαίδευση πρέπει να είναι ανοιχτή σε όλους, υπό ίσους όρους, ανάλογα με την ικανότητα τους. Η εκπαίδευση πρέπει να αποβλέπει στην πλήρη ανάπτυξη της ανθρωπίνης προσωπικότητας και στην ενίσχυση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Πρέπει να προάγει την κατανόηση, την ανεκτικότητα και την φιλία, ανάμεσα σε όλα τα έθνη και σε όλες τις

θρησκευτικές ομάδες και να ευνοεί την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων του ΟΗΕ για τη διατήρηση της ειρήνης. Η Παιδεία θα πρέπει να αποτελεί βασική αποστολή του κράτους και έχει σκοπό την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική διαγωγή των ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και την διάπλαση τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες. Και όμως εκείνο που πρώτα από όλα πρέπει να διδάσκουν είναι ο σεβασμός στην ελευθερία, στην ισότητα, στην διαφορά και το σεβασμό στον άνθρωπο ανεξάρτητα από το πού κατάγεται, ποια είναι η οικονομική του κατάσταση και του μορφωτικού του επιπέδου. Κάθε σχολείο θα πρέπει να δίνει έμφαση στην αντιρατσιστική εκπαίδευση.

Οι παρακάτω ιδέες προτείνονται για την πρόληψη και καταπολέμηση του ρατσισμού μέσω της διδασκαλίας στα σχολεία:

- Έλεγχος κάποιων νοητικών διεργασιών, οι οποίες λαμβάνουν χώρα υπό την επίδραση θεσμών ιδεολογικού χαρακτήρα και είναι δυνατόν να οδηγούν στον υπερτονισμό ορισμένων κοινωνικών κατηγοριών και σε λανθασμένες ομαδοποιήσεις ανθρώπων.
- Γνώση στοιχείων κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ζωής, τη γνώση των οποίων οι άνθρωποι είναι δυνατόν να καταλήγουν σε λανθασμένα συμπεράσματα.

Το ENAR και η εθνική επιτροπή του

Το ENAR προωθεί τον αντιρατσισμό και την ίση μεταχείριση για τις εθνικές μειονότητες και τους εκτός ΕΕ πολίτες που κατοικούν σ'αυτήν.

Είναι Δίκτυο Ευρωπαϊκών Μ.Κ.Ο. που εργάζονται για την καταπολέμηση του ρατσισμού σε όλα τα κράτη-μέλη της. Έχουν δημιουργηθεί Εθνικές Επιτροπές, που αποτελούν τα μέλη του και περιλαμβάνουν εθνικές μειονότητες, μεταναστευτικές οργανώσεις, κέντρα ενημέρωσης, ομάδες υπεράσπισης, συνδικάτα, θρησκευτικές οργανώσεις κ.α. Οι δημοκρατικά εκλεγμένοι αντιπρόσωποι καθεμιάς συμμετέχουν στις συναντήσεις του δικτύου και ενημερώνονται για πολιτικά και νομικά θέματα. Σε κάθε επιτροπή ένας εκπρόσωπος πρέπει να ανήκει σε εθνική μειονότητα.

Στόχος του ENAR είναι να καταπολεμήσει το ρατσισμό, την ξеноφοβία, τον αντισιμιτισμό και την ισλαμοφοβία, να προωθήσει την ίση μεταχείριση μεταξύ Ευρωπαίων και πολιτών τρίτων χωρών και να συνδέσει τις τοπικές /περιφερειακές /εθνικές πρωτοβουλίες με τις ευρωπαϊκές.

Η εθνική επιτροπή του ENAR αποτελείτε από τις παρακάτω οργανώσεις :

Αντιγόνη, Καθολική Νεολαία Ελλάδος, Κοινότητα Γκάνας, «Κόσμο-Πολιτισμός» Πολιτιστικός οργανισμός, Σύνδεσμος Αιγυπτίων Εργαζομένων, Ευρωπαϊκό Δίκτυο Γυναικών , Δίκτυο για την Υποστήριξη Μεταναστών και προσφύγων, Πακιστανική κοινότητα, ΠΟΝΤΟΣ, Σ.Ο.Σ. Ρατσισμός Ελλάδας, Ελληνοσουδανικός σύνδεσμος φιλίας, «ΥΡΕ» Νεολαία κατά του ρατσισμού στην Ευρώπη. Στόχος και σκοπός της επιτροπής είναι να ενεργήσει εναντίον του ρατσισμού και του αποκλεισμού μέσα από ένα ευρωπαϊκό δίκτυο που χρησιμεύει ως φόρουμ ανταλλαγής απόψεων και επηρεασμού, μέσω εκστρατειών και πολιτικών σε ευρωπαϊκή κλίμακα. Οι δραστηριότητες της εθνικής επιτροπής αφορούν εκδηλώσεις, συνέδρια, ημερίδες κ.α που αποσκοπούν στην ευαισθητοποίηση και ενημέρωση της κοινής γνώμης αλλά

και στην δικτύωση των Μ.Κ.Ο. που ασχολούνται με την καταπολέμηση των διακρίσεων με άλλες Μ.Κ.Ο σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Μ.Κ.Ο. ΚΑΙ ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ:

Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις, τα συνδικάτα, τα ινστιτούτα, ο Συνήγορος του Πολίτη και άλλοι οργανισμοί στην Ελλάδα, παίζουν ένα πολύ σημαντικό ρόλο σε ότι αφορά την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και των διακρίσεων.

Είναι αλήθεια ότι οι πρώτοι που αισθάνθηκαν την δύσκολη θέση των μεταναστών ήταν και εξακολουθούν να είναι οι Μ.Κ.Ο . Η προσπάθεια τους εδώ και πολλά χρόνια έδειξε εκπληκτικά αποτελέσματα, δεδομένου ότι τα πάντα ξεκίνησαν χωρίς καμία απολύτως γνώση στο αντικείμενο αυτό. Μέσω αυτής της συνεργασίας οι μετανάστες βρήκαν τρόπο να ενημερώνονται για διάφορα θέματα της ελληνικής πραγματικότητας, να μάθουν την ελληνική γλώσσα, να γνωρίσουν το νομικό πλαίσιο, να οργανώνονται και να λειτουργούν συλλογικά, να έχουν ιατρική περίθαλψη, να συνομιλούν με τους εκπροσώπους της ελληνικής κοινωνίας και τα Μ.Μ.Ε, να συζητούν για τα εργασιακά, ασφαλιστικά ακόμα και τα προσωπικά τους προβλήματα και να επικοινωνούν με τον απλό Έλληνα πολίτη μέσω φεστιβάλ, κάμπινγκ, εκδηλώσεων κτλ Δηλαδή μέσα από τις δομές τους και τις υπηρεσίες τους κατάφεραν ότι δεν είχε καταφέρει το κράτος.

Μπορεί οι οργανώσεις αυτές να έχουν πολύ δρόμο ακόμη αλλά η βοήθεια τους σε ότι αφορά την αυτό-οργάνωση των μεταναστευτικών κοινοτήτων και παρόμοιων ομάδων, που υφίστανται διακρίσεις, ώστε να διεκδικούν τα δικαιώματά τους είναι γενικώς αναγνωρισμένη. Παρόλα αυτά οι

αντιρατσιστικές οργανώσεις δεν χρηματοδοτούνται και δεν είναι αποδεκτές από το ευρύ κοινό λόγω της φύσης των δράσεων τους που είναι να βοηθούν και να υποστηρίζουν θύματα ρατσισμού αλλά και να λειτουργούν με την βοήθεια εθελοντών. Το μόνο σίγουρο είναι ότι, στον τομέα της συλλογικής δουλειάς μεταξύ των ελληνικών Μ.Κ.Ο. και των ομάδων που υφίστανται διακρίσεις, έχουμε ένα θετικό αποτέλεσμα που αποτελεί ουσιαστική εμπειρία και πρέπει να εξεταστεί και να υποστηριχτεί από το κράτος.

Δικαστική Προσφυγή

Πολλές αντιρατσιστικές Μ.Κ.Ο. παραδοσιακά δεν έχουν εμπειρία σχετική με νομικές διαδικασίες, συχνά γιατί δεν υπήρχε το νομικό πλαίσιο να αναφερθούν. Ωστόσο η υιοθέτηση της σχετικής οδηγίας της ΕΕ και η ανάπτυξη εθνικής νομοθεσίας, σημαίνει ότι τώρα περισσότερο από ποτέ η δικαστική προσφυγή μπορεί να φέρει πραγματικές αλλαγές για όσους είναι τρωτοί στο ρατσισμό και τις διακρίσεις.

Καθώς οι μη διακρίσεις είναι ένα σχετικά νέο πεδίο δικαίου, οι Μ.Κ.Ο. παίζουν σημαντικό ρόλο στην πληροφόρηση σχετικά με τις δυνατότητές του. Συνεπώς η δικαστική προσφυγή ως στρατηγική έχει έρθει στο προσκήνιο αφού είναι μια χρήσιμη τεχνική για τις Μ.Κ.Ο. να τη χρησιμοποιούν ως μέσο υπεράσπισης στο δικαστήριο και να στηρίζουν κι άλλους να κάνουν το ίδιο συγκεντρώνοντας στοιχεία, αξιολογώντας περιπτώσεις και παρέχοντας υπεράσπιση.

«Η προσφυγή στο δικαστήριο ως στρατηγική χρησιμοποιεί το νομικό σύστημα με σκοπό να δημιουργήσει μια ευρεία κοινωνική αλλαγή».

Η αρχική εστίαση της δικαστικής προσφυγής είναι η νομική ή πολιτική αλλαγή μάλλον παρά η επανόρθωση της κατάστασης για το θύμα, αν κι αυτοί οι δύο στόχοι δεν αλληλοαναιρούνται. Η στρατηγική αυτή σκοπεύει να πάει πέρα από μια ατομική περίπτωση και να δημιουργήσει ένα πλαίσιο ενισχυμένης προστασίας για όποιον είναι ευάλωτος στη διάκριση. Αλλάζοντας το νόμο ή δημιουργώντας νομολογία, μια ατομική περίπτωση μπορεί να έχει μεγάλη επίδραση που οδηγεί στην κοινωνική αλλαγή.

Η στρατηγική αυτή καλύπτει την επιλογή των περιπτώσεων, τον προγραμματισμό και διαχείριση κάθε μιας όπως και την εξασφάλιση ευνοϊκής έκβασης .

Κάθε Μ.Κ.Ο. δεν έχει την εξουσία ή την ικανότητα να προσφεύγει δικαστικά ούτε αυτή είναι απαραίτητα η σωστή στρατηγική πάντα. Ωστόσο είναι ουσιαστικό για όσους ασχολούνται με τον αντιρατσισμό να αναγνωρίσουν τη σημασία της ως εργαλείο που θα φέρει την αλλαγή.

ΕΕ και αντιρατσισμός

Αντιρατσιστικές Μ.Κ.Ο. σε εθνικό επίπεδο είναι ήδη σοβαρά επιβαρημένες με την αντιμετώπιση του ρατσισμού και των διακρίσεων. Γιατί λοιπόν να ενδιαφέρονται και για ότι γίνεται σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες ή σε κοινοτικά όργανα;

Η κατανόηση του ρατσισμού στην Ευρώπη είναι ουσιαστική για δύο βασικούς λόγους. Αφενός για να προωθηθεί η εκμάθηση και η γνώση για το τι είναι

ρατσισμός και πώς εξαλείφεται κι αφετέρου για να παραχθούν κοινά εργαλεία με την ΕΕ για την καταπολέμησή του. Η εμπειρία των τελευταίων δέκα ετών δείχνει ότι οι εθνικές κυβερνήσεις μπορούν να πειστούν να λάβουν μέτρα σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ενώ δεν θα τα προωθούσαν μόνες τους σε εθνικό.

Ο ρατσισμός έχει μια ξεκάθαρα ευρωπαϊκή δυναμική. Η αποικιακή ιστορία της Ευρώπης υπογραμμίζει το ρόλο της στην ενθάρρυνση των ιστορικών και σύγχρονων μορφών ρατσισμού κι ο 20ός αιώνας δεν ρίχνει θετικό φως στην ευρωπαϊκή κληρονομιά. Παρά την μακροχρόνια ιστορία της, η Ευρώπη άρχισε να παίρνει σοβαρά το ρατσισμό σχετικά πρόσφατα. Επίσης έχει την ευθύνη και απέναντι στους ανθρώπους που ζουν στο έδαφός της και διεθνώς, για έναν κύριο ρόλο στην προώθηση του οράματος ενός κόσμου απαλλαγμένου από αυτόν.

Το 1997, το άρθρο 13 της Συνθήκης του Άμστερνταμ έδωσε στην ΕΕ μια νομική βάση για να πάρει τα κατάλληλα μέτρα «να καταπολεμηθούν οι διακρίσεις που βασίζονται στο φύλο, τη φυλετική ή εθνική προέλευση, τη θρησκεία ή τα πιστεύω, την ανικανότητα, την ηλικία, τον σεξουαλικό προσανατολισμό». Χρησιμοποιώντας την η Ε.Ε. τον Ιούνιο του 2000 εξέδωσε Οδηγία για την ίση μεταχείριση των ατόμων ανεξάρτητα από την φυλετική ή την εθνοτική καταγωγή τους (και πρόσφατα τον ίδιο χρόνο την Οδηγία για την ισότητα στην απασχόληση).

Ενώ η Οδηγία για την ίση μεταχείριση έπρεπε να εφαρμοστεί πλήρως μέχρι τον Ιούλιο του 2003, αρχές του 2006 μερικά κράτη μέλη έχουν αποτύχει να την εφαρμόσουν. Αυτό δημιουργεί ερωτήματα για την διαρκή υποχρέωση των κρατών μελών της να καταπολεμήσουν το ρατσισμό και τις διακρίσεις. Όμως η

Οδηγία έχει άμεση ισχύ, που σημαίνει ότι καθένας μπορεί να τη χρησιμοποιήσει στα εθνικά δικαστήρια, ακόμη και όπου δεν έχει εφαρμοστεί. Η Οδηγία για την ίση μεταχείριση παρέχει προστασία κατά της διάκρισης στην απασχόληση και την πρόσβαση σε μια σειρά αγαθών και υπηρεσιών. Εισάγει διάφορους σημαντικούς ορισμούς όπως: άμεση και έμμεση διάκριση, παρενόχληση, δίωξη. Σημαντικό επίσης είναι ότι επιτρέπει θετικά μέτρα δράσης, διανέμει ισότιμα την ευθύνη απόδειξης, και καθιερώνει επιτροπές ισότητας.

Οι αρχές που διαφυλάσσονται στην οδηγία πρέπει να γίνουν βασικά στοιχεία του

νόμου και της πρακτικής κατά των διακρίσεων σε ολόκληρη την Ε.Ε. Η δικαστική προσφυγή είναι ένα εργαλείο γι' αυτό: Επιτρέπει ρητά στις Μ.Κ.Ο. να μετέχουν στην διαδικασία υπέρ ή εξ ονόματος των θυμάτων.

Ενώ το άρθρο 13 της Συνθήκης του Άμστερνταμ παρείχε το πλαίσιο κατά των διακρίσεων, το άρθρο 29 αφορά την παρεμπόδιση και την καταπολέμηση του ρατσισμού. Αν και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε ένα σχέδιο απόφασης για τον ρατσισμό ως έγκλημα το 2001, οι εξελίξεις είναι απογοητευτικές, το Συμβούλιο έχει αποτύχει να το υιοθετήσει. Επιπλέον η ΕΕ δρα και σε άλλους τομείς που έχουν είτε άμεσα είτε έμμεσα αντίκτυπο στην πάλη κατά του ρατσισμού, όπως: μετανάστευση και άσυλο, ποινικό δίκαιο, και εκπαίδευση.

Η ΕΕ έχει επίσης ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων όπως την αύξηση της συνειδητοποίησης (μέσω του προγράμματος «Για την ποικιλομορφία.

Εκστρατεία κατά των διακρίσεων») και την χρηματοδότηση προγραμμάτων αντιρατσισμού. Το 1997 ιδρύθηκε το Παρατηρητήριο της ΕΕ για το ρατσισμό και την ξενοφοβία.

Ο στόχος της **κοινωνικής δικαιοσύνης** για όλους, βρίσκεται στον πυρήνα της παγκόσμιας αποστολής των Ηνωμένων Εθνών για την προώθηση της ανάπτυξης και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, τονίζει ο γενικός γραμματέας του ΟΗΕ Μπαν Γκι-Μουν, σε μήνυμά του για τη Παγκόσμια Ημέρα Κοινωνικής Δικαιοσύνης, επισημαίνοντας ωστόσο ότι "δυστυχώς, η κοινωνική δικαιοσύνη παραμένει ένα άπιαστο όνειρο για ένα μεγάλο μέρος της ανθρωπότητας". Όπως σημειώνει ο γενικός γραμματέας του ΟΗΕ, "η ακραία φτώχεια, η πείνα, οι διακρίσεις και η καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εξακολουθούν να τραυματίζουν την ηθική μας", ενώ "η παγκόσμια οικονομική κρίση απειλεί να επιδεινώσει ακόμη περισσότερο την κατάσταση".

Η κοινωνική δικαιοσύνη αποτελεί μια από τις βασικές προϋποθέσεις για την επίτευξη της ειρηνικής και ευημερούσας συνύπαρξης, τόσο εντός όσο και μεταξύ των εθνών, αναφέρει ο γενικός γραμματέας του ΟΗΕ και προσθέτει.

Ότι πρέπει να ενισχύσουμε την κοινωνική δικαιοσύνη προωθώντας την ισότητα των φύλων, τα δικαιώματα των αυτοχθόνων λαών και των μεταναστών. Προάγουμε την κοινωνική δικαιοσύνη όταν απομακρύνουμε τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι συνάνθρωποί μας εξαιτίας φύλου, ηλικίας, φυλής, εθνικότητας, θρησκείας, πολιτισμού ή αναπηρίας".

"Η υιοθέτηση από τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας της Διακήρυξης για την Κοινωνική Δικαιοσύνη με στόχο τη Δίκαιη Παγκοσμιοποίηση, αποτελεί το πιο πρόσφατο παράδειγμα της δέσμευσης των Ηνωμένων Εθνών για την κοινωνική δικαιοσύνη. Η Διακήρυξη εστιάζει στη διασφάλιση των δίκαιων συνεπειών της παγκοσμιοποίησης, μέσω της απασχόλησης, της κοινωνικής

προστασίας, του κοινωνικού διάλογου, και των θεμελιωδών εργασιακών αρχών και δικαιωμάτων", σημειώνει ο Μπαν Γκι-Μουν, στο μήνυμά του.

Πνευματικός άνθρωπος ή διανοούμενος: είναι αυτός που ασχολείται με τα κοινωνικά, πολιτιστικά και ηθικά προβλήματα, με την έρευνα της αλήθειας, τη γνώση και το πνεύμα του ανθρώπου (οι φιλόσοφοι, οι ποιητές, οι διακεκριμένοι συγγραφείς, οι καλλιτέχνες, οι επιστήμονες ή καθηγητές Πανεπιστημίων, οι θρησκευόμενοι που προβληματίζονται με κριτικό πνεύμα πάνω στα προβλήματα της ζωής, αυτοί που ενδιαφέρονται, πέρα από τα ατομικά τους, για τα γενικότερα προβλήματα του ανθρώπου).

Η αποστολή των πνευματικών ανθρώπων στο σύγχρονο διεθνιστικό πλαίσιο

Στην εποχή της έντονης αλληλεπίδρασης των λαών ο πνευματικός άνθρωπος υπερασπίζεται από τη θέση του τη συναδέλφωση των λαών για την επικράτηση της παγκόσμιας ειρήνης. Για να καταστεί αυτό πιο σαφές αναφέρουμε ότι ο ίδιος καταδικάζει φαινόμενα πάταξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τους «ισχυρούς» προς τους «αδύνατους». Επίσης, δε μένει αμέτοχος στην έξαρση και άλλων προβλημάτων παγκόσμιας εμβέλειας, όπως το οικολογικό, το ενεργειακό, η πείνα των τριτοκοσμικών χωρών αλλά επισημαίνει τη σοβαρότητά τους από τη θέση του ποιητή, του ιστορικού, του φιλοσόφου, του δημοσιογράφου, του μουσικού προτείνοντας παράλληλα κάποιες λύσεις. Επομένως, αποτελεί το θεματοφύλακα του διεθνούς δικαίου.

Ο βαθιά σκεπτόμενος άνθρωπος κρίνει αναγκαία τη διαφύλαξη της πολιτισμικής φυσιογνωμίας της κάθε χώρας χωριστά στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης. Ο ίδιος ως άριστος γνώστης της γλώσσας του, της

ιστορίας του, των ηθών του τόπου του δε θεωρεί γόνιμη την αφομοίωση των λαών από τους πανίσχυρους. Αντί αυτού, άποψή του είναι η διατήρηση της εθνικής φυσιογνωμίας/ εθνικής ταυτότητας/ της ευρείας παράδοσης μιας χώρας για την αποφυγή κάθε είδους εκμετάλλευσης των ανεπτυγμένων λαών προς τους αναπτυσσόμενους. Καταδικάζει, λοιπόν, την ξενομανία/ τον άγονο μιμητισμό του τρόπου ζωής, του τρόπου διασκέδασης, του τρόπου σκέψης ως βασική στάση των νέων που άκριτα υιοθετούν κάθε τι ξενικό για μία αρμονική συνύπαρξη μεταναστών, μειονοτήτων και κράτους.

Περαιτέρω τρόποι αντιμετώπισης:

- Δημιουργία δομών υποδοχής στα βασικά σημεία εισόδου της Ελληνικής επικράτειας, για αντιμετώπιση των νεο-αφιχθέντων (προσφύγων και μεταναστών) στη βάση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, διάγνωση του «προφίλ» τους, διαπίστωση των αναγκών τους, και εντοπισμό των ατόμων που χρήζουν διεθνούς προστασίας ή ιδιαίτερης φροντίδας ως ευπαθείς ομάδες. Ολιγοήμερη παραμονή των νεοαφιχθέντων σε αυτές τις δομές και μεταφορά τους σε άλλες, στο εσωτερικό της χώρας, για περαιτέρω μεταχείριση ανάλογα με την κάθε ομάδα (κέντρα φιλοξενίας για αιτούντες άσυλο, ειδικά κέντρα για ασυνόδευτα παιδιά, δομές στήριξης για θύματα βασανιστηρίων και εμπορίας ανθρώπων, ή κέντρα κράτησης, ως έσχατο μέτρο, για όσους αλλοδαπούς είναι επιτρεπτή και εφικτή η απέλασή τους). Σημειωτέον ότι οι παραπάνω προτάσεις εμπεριέχονται

στο πόρισμα της Επιτροπής Εμπειρογνομόνων που συστάθηκε με απόφαση του Υφυπουργού Προστασίας του Πολίτη.

- Ως προϋπόθεση για τα παραπάνω, εξασφάλιση διερμηνείας στις βασικές γλώσσες των αλλοδαπών, πλήρους ενημέρωσης για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους και δωρεάν νομικής συνδρομής. Στελέχωση των δομών υποδοχής με εξειδικευμένο προσωπικό για την παροχή υπηρεσιών ιατρικής, κοινωνικής, ψυχολογικής στήριξης και φροντίδας, ιδιαίτερα για τα ασυνόδευτα παιδιά και άλλες ευπαθείς ομάδες. Πρόσβαση στις δομές υποδοχής των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Μ.Κ.Ο.) και τοπικών οργανώσεων πολιτών που δραστηριοποιούνται για τα δικαιώματα προσφύγων και μεταναστών, και αξιοποίηση της προσφοράς τους με σχετικά προγράμματα συμπληρωματικής αρωγής.
- Ειδικότερα για τους ασυνόδευτους ανήλικους, ουσιαστική ενεργοποίηση και ενίσχυση του θεσμού της επιτροπείας και άμεση προώθησή τους στα ειδικά κέντρα φιλοξενίας ανηλίκων με ενίσχυσή τους σε εξειδικευμένο προσωπικό και παρεχόμενες υπηρεσίες. Πρωταρχικής σημασίας: η ενίσχυση του κέντρου που λειτουργεί στην Αγιάσο της Λέσβου για φιλοξενία νεοαφιχθέντων ασυνόδευτων ανηλίκων, καθώς και η δημιουργία και άλλων αντίστοιχων στα σημεία εισόδου και στην ενδοχώρα.
- Εξασφάλιση όλων εκείνων των προϋποθέσεων στα σημεία εισόδου που να διευκολύνουν την απρόσκοπτη πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου, με όλες τις εγγυήσεις (ενημέρωση, διερμηνεία και νομική συνδρομή), άμεση παραλαβή και προώθηση των αιτημάτων, και

κατάργηση όλων των μέτρων και πρακτικών που δυσκολεύουν ή αποθαρρύνουν τα αιτήματα ασύλου στα σύνορα.

- Γενικότερα, αποφυγή επιβολής του μέτρου της διοικητικής κράτησης ως τυποποιημένης πρακτικής και αδιακρίτως για τους εισερχόμενους χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις, παρά μόνο ως έσχατου μέτρου ενόψει απέλασης που είναι εφικτή και δεν αντίκειται στους διεθνείς κανόνες. Απαγόρευση κράτησης των αιτούντων άσυλο, εκτός από εξαιρετικές περιπτώσεις, στη βάση επαρκούς και εξατομικευμένης αιτιολογίας σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες Οδηγίες της Υ.Α. Γενικά, συνθήκες κράτησης που να ανταποκρίνονται στα πρότυπα σεβασμού των δικαιωμάτων του Ανθρώπου.
- Πλήρης σεβασμός της αρχής μη επαναπροώθησης-απέλασης των αλλοδαπών που δικαιούνται διεθνούς προστασίας. Αποφυγή κάθε μέτρου προς αυτή την κατεύθυνση, πριν εξαντληθούν όλα τα περιθώρια διαπίστωσης των πραγματικών αναγκών και χειρισμού των αιτημάτων τους. Αυτό ισχύει τόσο για τις «άτυπες επαναπροωθήσεις - συνοπτικές επιστροφές» που έχουν καταγγελθεί στο παρελθόν (και που, επιπλέον, στερούνται νομιμότητας), όσο και για το Πρωτόκολλο Επανεισδοχής με την Τουρκία, το οποίο θα πρέπει να τίθεται σε εφαρμογή μόνο εάν έχει προηγηθεί πλήρης ενημέρωση, διερμηνεία, νομική συνδρομή και εξακρίβωση των αναγκών των προωθούμενων για επιστροφή αλλοδαπών.
- Διευκρίνιση και θεσμοθέτηση των αρμοδιοτήτων και του νομικού πλαισίου συνεργασίας των Ελληνικών Αρχών με τη FRONTEX, με τρόπο ώστε να καθίστανται ελέγξιμες οι διοικητικές αποφάσεις που

λαμβάνονται στο εν λόγω πλαίσιο και καθορίζουν την περαιτέρω μεταχείριση των αλλοδαπών.

- Ως προϋπόθεση για την καλλιέργεια κλίματος ομαλής κοινωνικής συμβίωσης και διευκόλυνσης ένταξης στην Ελληνική κοινωνία, αποτελεσματική αντιμετώπιση των φαινομένων ρατσιστικής βίας με παραδειγματική τιμωρία των ενόχων. Παράλληλα και ιδιαίτερα ενόψει των πρόσθετων δυσκολιών που προκύπτουν από την οικονομική κρίση και συγκυρία, εκπόνηση ολοκληρωμένου σχεδίου κοινωνικής πολιτικής, σε συνεργασία και με τις οργανώσεις/κοινότητες μεταναστών και προσφύγων, που θα λαμβάνει υπόψη όλες τις παραμέτρους ασφάλειας, δημόσιας υγείας, ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αξιοπρεπούς διαβίωσης κα., και δεν θα εξαντλείται στη λήψη αστυνομικών μέτρων - τα οποία θα πρέπει πρωτίστως να στραφούν κατά των κυκλωμάτων διακίνησης και οργανωμένου εγκλήματος. Στο πλαίσιο αυτό, το γενικότερο ζήτημα της στέγης στα αστικά κέντρα θα πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα των τοπικών αρχών και της Πολιτείας.
- Προετοιμασία της πορείας ένταξης από το στάδιο της παραμονής σε κέντρα φιλοξενίας για αιτούντες άσυλο και ασυνόδευτα παιδιά: ενίσχυση των κέντρων με εξειδικευμένο προσωπικό και υποστηρικτικές υπηρεσίες που θα προετοιμάζουν τους φιλοξενούμενους για την μετέπειτα ενδεχόμενη ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία.
Παράλληλα, διευκόλυνση της πρόσβασης των αιτούντων άσυλο στην αγορά εργασίας και λήψη σχετικών νομοθετικών μέτρων, ιδίως στην περίπτωση της παντελούς έλλειψης προνοιακών παροχών ως αντιστάθμισμα.

- Ιδιαίτερη προσοχή στην περίπτωση των ασυνόδευτων ανηλίκων, με ενίσχυση και βελτίωση των υποστηρικτικών δομών στα ειδικά κέντρα που λειτουργούν σε διάφορα σημεία της χώρας με την ευθύνη του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και τη διαχείριση Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Ενεργοποίηση του θεσμού της επιτροπείας, έτσι ώστε τα ασυνόδευτα παιδιά να υποστηρίζονται ουσιαστικά και να εκπροσωπούνται νόμιμα σε όλους τους τομείς, όπως της εκπαίδευσης (εγγραφή τους στα σχολεία, συνεργασία με τους διδάσκοντες) ή της απασχόλησης (για την εξασφάλιση των εργασιακών τους δικαιωμάτων). Δημιουργία δημόσιου φορέα που θα έχει τη συνολική ευθύνη για την πρόνοια των ασυνόδευτων ανηλίκων.
- Δημιουργία ειδικών στοχευμένων προγραμμάτων προώθησης στην απασχόληση για αναγνωρισμένους πρόσφυγες (ενδεχομένως με επιχορήγηση των ασφαλιστικών τους ταμείων ή κίνητρα στις επιχειρήσεις για να τους απασχολούν), επαγγελματικής κατάρτισης (αύξηση σεμιναρίων εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας, αναβάθμιση προγραμμάτων κατάρτισης, έμφαση στις ευάλωτες ομάδες ασυνόδευτων παιδιών και γυναικών), κοινωνικής και στεγαστικής πολιτικής (μέσω ΟΕΚ και ΟΑΕΔ), επιχορήγησης νέων επιστημόνων κα.
- Λήψη άμεσων, ειδικών μέτρων για τη στήριξη των οικονομικά ασθενέστερων προσφύγων, προσφύγων προχωρημένης ηλικίας, αναπήρων, πολυμελών οικογενειών κλπ. Καταγραφή των ανασφάλιστων και άπορων προσφύγων και χορήγηση βιβλιάρου ανασφάλιστου με την αντίστοιχη διαδικασία που προβλέπεται για τους

Έλληνες πολίτες, τους υπηκόους κρατών μελών της Ε.Ε. και τους ομογενείς.

- Τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, όπου αυτή προβλέπεται από την ευρωπαϊκή και εθνική νομοθεσία, μεταξύ ημεδαπών, αναγνωρισμένων προσφύγων ή δικαιούχων καθεστώτος επικουρικής προστασίας, για την απόλαυση αστικών, κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων και για την αποφυγή κάθε μορφής διακρίσεων.

Εν γένει, μέτρα στήριξης της κοινωνικής ένταξης των αναγνωρισμένων προσφύγων και των δικαιούχων επικουρικής προστασίας, ώστε να περιορισθούν τα φαινόμενα περιθωριοποίησής τους και να εξασφαλιστεί η βελτίωση της ποιότητας ζωής τους και η ομαλή και πλήρης ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία. Σημαντική είναι η ουσιαστική τους συμμετοχή στο σχεδιασμό, εφαρμογή και αξιολόγηση των πολιτικών κοινωνικής ένταξης, καθώς και η ενεργή συμμετοχή τους στην πολιτική ζωή του τόπου, στη βάση των διατάξεων και του ν. 3838/2010 για την ελληνική ιθαγένεια και την πολιτική συμμετοχή νομίμων μεταναστών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 – ΛΕΚΤΙΚΗ ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΗ ΒΙΑ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ

ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

5.1 Γενική θεωρητική προσέγγιση

Στην εποχή μας παρατηρείται η ανάπτυξη ενός κοινωνικού φαινομένου που λέγεται *κοινωνικός αποκλεισμός*. Ο όρος αυτός αναφέρθηκε για πρώτη φορά

σε κείμενο της Ε.Ο.Κ. το 1989 και σημαίνει την κοινωνική αποστέρηση που βιώνουν διάφορες κοινωνικές ομάδες σε έναν ή πολλούς τομείς της κοινωνικής ζωής, όπως απασχόληση, στέγαση, εκπαίδευση (Καβουνίδη, 1996, 49). Με αυτό τον τρόπο εμποδίζεται η δημιουργία κοινωνικής ταυτότητας του ατόμου ή της ομάδας που θα διευκολύνει το ισχύον κοινωνικό σύστημα. Στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, λόγω της μαζικής εισροής μεταναστών από τις βαλκανικές χώρες και την Αφρική, το φαινόμενο αυτό έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις και βέβαια ο κοινωνικός αποκλεισμός εκτείνεται και στο σχολικό περιβάλλον. Από τους πιο σημαντικούς παράγοντες προσδιορισμού της κοινωνικής συμπεριφοράς είναι τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις των μαθητών. Ο όρος στερεότυπο προέρχεται από τη λέξη στερεοτυπία, που χρησιμοποιείται στην τυπογραφία και είναι μέθοδος εκτύπωσης όμοιων σελίδων με μεταλλικές πλάκες που αποκαλούνται στην ορολογία της τυπογραφίας κλισέ (Guinon, 2002,95). Ο όρος στερεότυπο χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τον Αμερικανό κοινωνιολόγο Λίπμαν στο έργο του Κοινή Γνώμη. Το στερεότυπο είναι μια συναισθηματικά φορτισμένη, θετική ή αρνητική αντίληψη σχετικά με πρόσωπα ή ομάδες. Δίνεται σημασία μόνο σε λίγα και επιφανειακά χαρακτηριστικά, σε προκατασκευασμένες ιδέες-εικόνες που είναι απλοποιημένες και γενικευμένες και διαστρεβλώνουν την πραγματικότητα. Όλα τα στερεότυπα μεταβιβάζονται και καθορίζουν τον τρόπο ερμηνείας των πραγμάτων πριν ο μαθητής αποκτήσει τη δυνατότητα σύγκρισης με προσωπικές του εμπειρίες. Έτσι, καλλιεργούνται στερεότυπα για ολόκληρες κοινωνικές ομάδες προσδίδοντας στοιχεία υπεροχής ή κατωτερότητας. Το άτομο τοποθετείται αρνητικά και διαμορφώνει μια αντίθετη στάση, που ονομάζεται προκατάληψη. Απόρροια όλων αυτών των

φαινομένων είναι η ξενοφοβία, ο φόβος για το διαφορετικό, που συχνά παίρνει τη μορφή ρατσισμού.

5.2 Ανάλυση της έννοιας ρατσισμός

Ο ρατσισμός είναι ένα κοινωνικό και πολιτικό φαινόμενο που υποστηρίζει τη θεωρία περί κατώτερων και ανώτερων φυλών, και προσπαθεί να διατηρήσει την καθαρότητα μιας φυλής έναντι των άλλων. Είναι ένα πλέγμα αντιλήψεων, στάσεων, συμπεριφορών και θεσμοθετημένων μέτρων που εξαναγκάζει ορισμένους ανθρώπους σε υποτελή διαβίωση, επειδή ανήκουν σε μια διακριτή κατηγορία ανθρώπων (Τσιάκαλος, 2000, 77). Οι μαθητές αποδίδουν χαρακτηριστικά, διακριτικά σημεία που κάθε άλλο παρά απεικονίζουν την προσωπικότητα του κάθε ανθρώπου αλλά που, παρ' όλα αυτά, υποτίθεται ότι προσδιορίζουν το σύνολό τους: οι φτωχοί, οι πλούσιοι (Ντένους, 1997, 15). Ο Τσιάκαλος (2000, 82) κάνει την εξής κατηγοριοποίηση τέτοιων συμπεριφορών:

- Αρνητικές αντιλήψεις + αρνητικές στάσεις + αρνητική συμπεριφορά + δύναμη (εξουσία) = υποτελής διαβίωση της ομάδας που υφίσταται αρνητική συμπεριφορά.
- Προσωπικό συμφέρον (ιδιοτέλεια) + αρνητική συμπεριφορά + δύναμη(εξουσία) = υποτελής διαβίωση της ομάδας που υφίσταται αρνητική συμπεριφορά.

- Θεσμοθετημένα μέτρα διακρίσεων + άσκηση εξουσίας εκ μέρους υπηρεσιών=υποτελής διαβίωση της ομάδας σε βάρος της οποίας έχουν θεσπιστεί αρνητικά μέτρα.

Η αντίληψη αυτή μεταδίδεται από το γονιό στο παιδί, πολλές φορές ασυνείδητα, και έτσι αναπαράγεται και διευρύνεται στο χώρο του σχολείου. Ο Byram (1992, 76) στο βιβλίο του *Culture et education en langue etrangere* αναφέρει ότι σύμφωνα με τους Midgley και Benedict τα παιδιά αναπτύσσουν έναν πολιτισμικό εγωκεντρισμό (*egocentrisme culturel*) και δεν αποδέχονται τους αλλοδαπούς μαθητές, με την απλή έννοια, τους ανθρώπους που έχουν γεννηθεί σε άλλη χώρα, στο πλαίσιο μιας κοινωνίας που θεωρούν δική τους (Byram, 1992, 45). Γιατί όμως ο ρατσισμός ενεργοποιεί αρνητικά συναισθήματα και οδηγεί συχνά σε αρνητική συμπεριφορά; Θα απαντήσουμε στο ερώτημα αναλύοντας την έννοια ρατσιστική βία. Στην περίπτωση ρατσιστικής βίας μιλάμε για εχθρική βία ή προσωπική κατευθυνόμενη βία, όταν πληγώνουμε ένα πρόσωπο για εκδίκηση ή για εδραίωση κυριαρχίας. Επίσης, η βιβλιογραφία αναφέρει και την τρομοκρατική βία ως μια απρόκλητη επίθεση σε άλλο παιδί (Cole & Cole, 2002, 240) που δεν έχει σκοπό να το τραυματίσει σωματικά, αλλά να το προσβάλει και να το τραυματίσει ψυχικά. Στην ελληνική σχολική πραγματικότητα γίνεται συχνά η χρήση του όρου λεκτική βία ή λεκτικός εκφοβισμός (*bullying*) ή λεκτική ψυχολογική βία, που είναι η συστηματική χρήση βίας με σκοπό την προσβολή και τον αποκλεισμό του θύματος από την ομάδα. Η άσκηση τέτοιας μορφής βίας παρατηρείται κυρίως εναντίον των αλλοδαπών συμμαθητών. Ονομάζεται λεκτική ρατσιστική βία και έχει ως αποτέλεσμα το στιγματισμό και την περιθωριοποίησή τους.

5.3 Λεκτική ρατσιστική βία και παιδική ηλικία

Φαίνεται ότι είναι ενεργό ακόμα και στην τρυφερή παιδική ηλικία το αίσθημα της αρνητικής συμπεριφοράς απέναντι σε αλλοδαπούς συνομηλίκους. Τα πρώτα ευρήματα έρευνας του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ)¹, που έγινε υπό την εποπτεία της εγκληματολόγου Ιωάννας Τσίγκανου ανάμεσα σε 5.000 παιδιά και στοιχεία της δημοσιεύθηκαν στην Ελευθεροτυπία στις 6/6/2006, αναφέρουν ότι η λεκτική βία μεταξύ μαθητών και οι καβγάδες κυριαρχούν με ποσοστό 60% και ακολουθούν συμπλοκές (34%), κλοπές αντικειμένων μαθητών (30%), κλοπές αντικειμένων σχολείου (18%), βανδαλισμοί (16%), κλοπές αντικειμένων εκπαιδευτικών (11%), διαρρήξεις (8%), καταστροφές αντικειμένων εκπαιδευτικών (8%), εμπρησμοί (5%), καταστροφή σχολικού αρχείου (5%) και επίθεση κατά εκπαιδευτικών (5%). Επίσης, 12% των μαθητών δήλωσαν ότι αναγκάστηκαν να απουσιάσουν από το σχολείο για μέρες μετά από ένα περιστατικό βίας στο οποίο είχαν εμπλακεί οι φοβούμενοι εκδίκηση.

Η αρνητική συμπεριφορά εκφράζεται συχνά με λεκτική βία, δηλαδή κοροϊδία, υποτίμηση, προσβολή του ίδιου του παιδιού και της οικογένειάς του. Οι κατηγορίες σχολικής βίας μεταξύ παιδιών σχολικής ηλικίας (σύμφωνα με την εκστρατεία «No Secret» της Ελληνικής Εταιρείας Μελέτης και Πρόληψης της Σεξουαλικής Κακοποίησης)² είναι: *σωματική επίθεση* (σπρωξίματα, κλοτσιές, μπουιές, χαστούκια), *συναισθηματική επίθεση* (σκόπιμη απομόνωση του παιδιού-θύματος, το να κρύβουν τα βιβλία του, να λερώνουν και να

¹ http://archive.enet.gr/online/online_hprint?q=%C9%F9%DC%ED%ED%E1+%D4%F3%DF%E3%EA%E1%ED%EF%F5&a=&id=19371444

² Πηγή: http://archive.enet.gr/online/online_text/c=112,dt=21.03.2009,id=28425412

καταστρέφουν τα πράγματά του, να εκβιάζουν για χρήματα), *λεκτική επίθεση* (κοροϊδία, βρίσιμο,σαρκασμός, ειρωνεία, διάδοση ψευδούς φήμης, ρατσιστικά ή ομοφοβικά σχόλια,χειρονομίες, συκοφαντικά γκράφιτι, απειλές), *σεξουαλικός εκφοβισμός* (ανεπιθύμητο άγγιγμα, απειλές, προσβλητικά μηνύματα, γράμματα και εικόνες, λεκτική παρενόχληση), *ηλεκτρονικός εκφοβισμός* (χρήση Ιντερνετ, e-mail, chat room,κλήσεις κινητών και sms με κακοποιητικό και απειλητικό περιεχόμενο, χρήση κάμερας με σκοπό την απειλή και την ταπείνωση του παιδιού).Τις περισσότερες φορές η συμπεριφορά αυτή χαρακτηρίζεται από μια διαφορά δύναμης ανάμεσα στον θύτη και το θύμα του. Ο θύτης είναι πιο μεγαλόσωμος, πιο βίαιος, με περισσότερη φυσική δύναμη και με την εξουσία να πετάει έξω από την ομάδα αυτούς που δεν του αρέσουν. Οι πράξεις του είναι σύντομες, διαρκούν κατά μέσον όρο 37 δευτερόλεπτα και συμβαίνουν συνήθως στο χώρο του σχολείου. Οι μαθητές θύτες θέλουν να φαίνονται δυνατοί. Δημιουργούν περιστατικά άσκησης ψυχολογικής βίας για να εξαθλιώσουν το θύμα τους και να ικανοποιήσουν την ανάγκη τους να κυριαρχήσουν. Η λεκτική ρατσιστική βία χρησιμοποιεί πολλούς δρόμους. Αρχίζει πρώτα με απλές λέξεις που λέγονται κάθε μέρα και συνεχίζει με παρατηρήσεις, ύβρεις, ατομικές προσβολές, αυθόρμητες φράσεις που επαναλαμβάνονται, που γλιστρούν στα αυτιά και γεννούν τη φήμη (Ντένους, 1997, 52) ή με νόμους που καταγράφονται. Στην εκπομπή *Μητρόπολη του Κόσμου*, που προβλήθηκε στην ΕΤ3, ο Άλεξ από το Πλαγιάρι, Αμερικανός μετανάστης, διηγείται ότι την πρώτη εβδομάδα που πήγε στο σχολείο αποκαλούνταν από τους συμμαθητές του «ο Αμερικανός». Στη συνέχεια όλο το σχολείο τον αποκαλούσε *Μπους* και όταν άλλαξε ο Πρόεδρος των ΗΠΑ αποκαλούνταν *Ομπάμα*. Η λεκτική ρατσιστική βία επιβεβαιώνει την

ύπαρξή της με σύμβολα στους τοίχους, στα ρούχα, στο δέρμα. Ας θυμηθούμε συνθήματα γραμμένα σε σχολικούς τοίχους που διώχνουν τους Αλβανούς, τους Πακιστανούς και γενικά τους ξένους έξω από τα σύνορα της Ελλάδας «*Έξω σιχαμεροί ξένοι, γυρίστε στα σπίτια σας και πάψτε να παίρνετε τις δουλειές μας*». Ας θυμηθούμε, επίσης, το «Μόνο για λευκούς» (White only) στην Αμερική της δεκαετίας του '50. Στη Γαλλία, οι Αλγερινοί μαθητές και γενικά το Μαγκρέμπ, τα βόρεια παράλια της Αφρικής, υποβιβάζονται, αποκαλούνται «αρουραίοι» για να ξεχωρίζουν και ένα σωρό άλλα υποτιμητικά παρατσούκλια, που τα φτιάχνουν με παραφθορά της λέξης *Άραβας*. Η εκμάθηση τέτοιων στάσεων και συμπεριφορών απέναντι σε ορισμένες κατηγορίες ανθρώπων προηγείται όχι μόνο της συνάντησης με άτομα αυτών των κατηγοριών αλλά ακόμη και της ικανότητας για αναγνώριση ατόμων από αυτές τις κοινωνικές κατηγορίες. Εξάλλου, τα παιδιά δεν έχουν σταθερές στάσεις και συμπεριφορές πριν αναπτύξουν την εθνική τους ταυτότητα. Τα πολύ μικρά παιδιά θεωρούν ότι το διαφορετικό χρώμα του δέρματος είναι αποτέλεσμα κάποιας δραστηριότητας και, συνεπώς, με μια άλλη δραστηριότητα μπορεί να αλλάξει (Τσιάκαλος, 2000, 150).

Συνεπώς προκύπτει το συμπέρασμα ότι τα παιδιά για τις κοινωνικές τους κατηγοριοποιήσεις και την αξιολόγηση των κοινωνικών κατηγοριών επηρεάζονται από άλλους παράγοντες, από το περιβάλλον στο οποίο μεγαλώνουν.

5.3.1 Παράγοντες που επηρεάζουν την αρνητική συμπεριφορά του παιδιού

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, πέρα από τους κληρονομικούς παράγοντες ,που επηρεάζουν κατά πολύ τη βιολογική και πνευματική ωριμότητα του παιδιού (Ηλιόπουλος, 1998, 131), τα ερεθίσματα του περιβάλλοντος επηρεάζουν την κοινωνική και συναισθηματική ωριμότητά του και, συνεπώς, τη συμπεριφορά του. Οι κυριότεροι παράγοντες είναι η οικογένεια (πρωτογενής κοινωνικοποίηση), οι κοινωνικές ομάδες, τα ΜΜΕ και το Διαδίκτυο. Ας αναλύσουμε στη συνέχεια έναν έναν αυτούς τους παράγοντες.

Οικογένεια

Συνήθως οι αντιλήψεις, οι στάσεις και οι συμπεριφορές που υιοθετούν τα παιδιά στηρίζονται σε ένα πλέγμα ρατσιστικών αντιλήψεων, οι οποίες συχνά τροφοδοτούνται από μια ολοκληρωμένη ρατσιστική εικόνα των γονιών τους. Οι γονείς έχουν γενικευμένες απόψεις για όλα τα άτομα που ανήκουν σε ένα λαό ή έχουν διαφορετικό χρώμα δέρματος. Οι απόψεις αυτές πολλές φορές δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, αλλά αποτελούν κληρονομημένες κοινωνικές προκαταλήψεις (Τσιάκαλος, 2000, 79), που έχουν αρνητικές επιπτώσεις στη σχολική και μετέπειτα ζωή του παιδιού. Η ρατσιστική συμπεριφορά υπαγορεύεται καθαρά από προσωπικά συμφέροντα της οικογένειας κυρίως των μεσοαστικών και ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων. Η λεκτική βία χρησιμοποιείται εκ των υστέρων για να δικαιολογήσει τη συγκεκριμένη στάση, ιδιαίτερα όταν εξυπηρετούνται σημαντικά οικονομικά

συμφέροντα. Αξίζει να θυμίσουμε τι δουλειές κάνουν οι μετανάστες (θεωρούνται άξιοι μόνο για αγγαρείες, στις οικοδομές, ως οικιακές βοηθοί) και ποια είναι η αμοιβή τους. Τέλος, θα μπορούσαμε να προσθέσουμε ότι η ύπαρξη σχετικών ισχυρών θεσμών, όπως στην εποχή του λεγόμενου “υπαρκτού σοσιαλισμού”, παρεμποδίζει την εμφάνιση ρατσιστικής συμπεριφοράς ακόμη και όταν υπάρχουν αρνητικές στάσεις και αντιλήψεις. Αντίθετα, η αποδυνάμωση των σχετικών θεσμών και η λεκτική ρατσιστική βία σε παιδιά μεταναστών και η ανοχή της κρατικής εξουσίας επιτρέπουν την εμφάνιση του ρατσισμού (Τσιάκαλος, 2000, 81).

Κοινωνικές ομάδες

Είναι γεγονός ότι οι αλλαγές που συμβαίνουν στο χαρακτήρα του παιδιού καθώς μεγαλώνει οφείλονται στις επιδράσεις που ασκούν οι συνομηλικοί του. Το παιδί παύει να έχει στο επίκεντρο τον εαυτό του και τους γονείς του, και στρέφεται στα νέα πρόσωπα που μπαίνουν στη ζωή του (Ηλιόπουλος, 1998, 161). Επιδιώκει να ενταχθεί στην ομάδα των συνομηλίκων του και να γίνει αποδεκτό υιοθετώντας τις ίδιες απόψεις και αντιλήψεις. Οι ομάδες των συνομηλίκων εξασφαλίζουν την ανεξαρτησία του παιδιού από τους γονείς, ένα φαινόμενο που συχνά οδηγεί σε πλήρη υποταγή, σε «υποδούλωση» στην ομάδα (Γκόρος, 2003, 79). Δύο είναι κατά τον T. Parsons (Καψάλης, 1984, 377) τα κύρια χαρακτηριστικά της ομάδας των συνομηλίκων:

- α) η ευκινησία και η δυνατότητα μεταπήδησης από τη μια ομάδα στην άλλη,
- β) ο αυστηρός διαχωρισμός των δύο φύλων • μόνο μετά τα 14 χρόνια αρχίζει να διαλύεται η ομάδα των συνομηλίκων.

Οι ομάδες αυτές χαρακτηρίζονται από ομοιογένεια. Οι σημαντικότερες αξίες των μελών τους είναι, σύμφωνα με τους Labov και Robbins (στο: Cole & Cole, 2002, 465): «Η σωματική διάπλαση, η σκληρότητα, το θάρρος, η δεξιότητα στους καβγάδες, τα λεκτικά πειράγματα σε αλλοδαπούς και αδύναμους μαθητές... Η επιτυχία στο σχολείο δεν έχει καμιά σχέση με το γόητρο στην ομάδα και το διάβασμα χρησιμοποιείται σπάνια ή ποτέ εκτός σχολείου». Αξίζει να σημειωθεί, επίσης, ότι σε ένα σχολείο με παιδιά «άλλου χρώματος» εύπορων οικογενειών δεν υπήρχε πρόβλημα στη συνύπαρξή τους με τα άλλα παιδιά και κυρίως τις ομάδες. Δε συνέβη το ίδιο όμως στην περίπτωση συμμαθητών από οικογένειες χαμηλού εισοδήματος, παιδιών Ποντίων από την πρώην Σοβιετική Ένωση.

MME

Η παρουσία των MME στην ελληνική πραγματικότητα μπορεί να δώσει απάντηση στην εξής ερώτηση: Από πού ορισμένοι άνθρωποι, και στη συνέχεια τα παιδιά τους, αντλούν πληροφορίες για να διαμορφώσουν μια συγκεκριμένη άποψη για το “διαφορετικό” άτομο ή τη “διαφορετική” ομάδα; Κάτω από τέτοιες συνθήκες το παιδί δημιουργεί στρεβλά πρότυπα για τους ρόλους, τις εθνικότητες κ.ά., αντλώντας μοντέλα από τον πολιτισμό που καταναλώνει (τηλεοπτικά σίριαλ, ειδήσεις κ.ά.) και έτσι ενισχύονται οι αρνητικές στάσεις και τα στερεότυπα εναντίον συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων.

Επιπλέον, οι λαοί παρουσιάζονται με τέτοιο τρόπο, επειδή εμείς οι άνθρωποι ενδιαφερόμαστε να ακούσουμε και να δούμε νέα πράγματα πέρα από την καθημερινή ζωή μας. Όταν όμως το φυσικό ενδιαφέρον για το διαφορετικό δε συνοδεύεται από μια παράλληλη δραστηριότητα αναγωγής των διαφορών σε

διαφορές που υπάρχουν στο πλαίσιο μιας ομοιότητας υψηλού επιπέδου, τότε τα παιδιά παραμένουν στο χαμηλό επίπεδο των απλοϊκών κατηγοριοποιήσεων, με ανάλογες φυσικά επιπτώσεις στον τρόπο με τον οποίο καταγράφουν τον κόσμο (Τσιάκαλος, 2000, 148).

Η αρνητική συμπεριφορά μπορεί να ενισχυθεί όχι μόνο από πρόσωπα πραγματικών καταστάσεων αλλά και εικονικών, όπως είναι τα πρόσωπα του DVD και οι ήρωες των εικονογραφημένων περιοδικών και των βιντεοπαιχνιδιών.

Διαδίκτυο

Ένας μεγάλος αριθμός μελετών που έχουν γίνει μέχρι σήμερα δείχνουν τα ακόλουθα ανησυχητικά αποτελέσματα: Τα περισσότερα παιδιά προτιμούν να παίζουν παιχνίδια πολλές ώρες στο Διαδίκτυο. Μιμούνται λεκτικές συμπεριφορές, συνηθίζουν τον τρόπο της βίας, δε συγκινούνται από αυτή και γίνονται απαθείς μπροστά στη βία που παρακολουθούν.

Αποδέχονται σταδιακά τη βία ως μέσο επίλυσης προβλημάτων και ταυτίζονται με ορισμένους χαρακτήρες που βλέπουν, είτε αυτοί είναι θύτες είτε θύματα. Η υπηρεσία SafeWeb θεωρεί «ιδιαίτερα επιβλαβείς ιστοσελίδες με βία, ρατσιστική και τρομοκρατική θεματολογία και προτρέπει τους γονείς να καθοδηγούν σωστά το παιδί τους για την ασφαλή πλοήγησή του στον θαυμαστό κόσμο του Ίντερνετ»³.

Παιδιά τα οποία έχουν διάφορα προβλήματα, όπως διαταραχές της συμπεριφοράς, μαθησιακές δυσκολίες, συναισθηματικές αστάθειες και παρορμητικότητα, έχουν περισσότερο κίνδυνο για να επηρεαστούν ή και να

³ Πηγή: <http://www.safeweb.org.cy/tips.php?lang=el>

μιμηθούν αυτά που βλέπουν. Τα παιδιά και οι έφηβοι μπορούν να επηρεαστούν αρνητικά ακόμα και όταν στο οικογενειακό περιβάλλον δεν υπάρχει τάση για ρατσιστική συμπεριφορά.

Τα παιδιά είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι θεατές και πρέπει να προστατεύονται από τη βία, την προκατάληψη, τα σεξουαλικά θέματα, τα στερεότυπα, την εκμετάλλευση των κατασκευαστών βιντεοπαιχνιδιών (videogames), μουσικών κασετών και παιχνιδιών με ρατσιστικό περιεχόμενο.

Εκείνο που είναι ιδιαίτερα ανησυχητικό είναι η εμφάνιση μιας νέας μορφής ψυχολογικής βίας που ονομάζεται *cyberbullying*, με πιθανή απόδοση του όρου στα ελληνικά *Κυβερνοτρομοκρατία*. Ως *cyberbullying* χαρακτηρίζεται οποιαδήποτε πράξη εκφοβισμού, παρενόχλησης, τρομοκρατικής ή αυταρχικής συμπεριφοράς που θεσπίζεται και πραγματοποιείται μέσω της χρήσης των ψηφιακών συσκευών επικοινωνίας, συγκεκριμένα του Διαδικτύου και των κινητών τηλεφώνων, και η οποία επαναλαμβάνεται ανά τακτά ή άτακτα χρονικά διαστήματα.⁴

Ο όρος πλάστηκε από τον Καναδό Bill Belsey⁵ και έχει τις ρίζες του στην παραδοσιακή φυσική ή ψυχολογική φοβέρα, όπου ο στόχος του επιτιθεμένου είναι να βλάψει το θύμα του. Ενδεικτικά παραδείγματα του *cyberbullying* είναι: πειράγματα με στόχο τη διασκέδαση, η διάδοση άσχημων-προσβλητικών φημών on-line, η αποστολή ανεπιθύμητων μηνυμάτων (υβριστικών-προσβλητικών), η δυσφήμιση σε τρίτους (άλλους πλέον του θύματος). Το *cyberbullying* τώρα μόλις αρχίζει να αναγνωρίζεται ως ένα σημαντικό ζήτημα για τη νεολαία υπό αυτή τη μορφή. Το μεγαλύτερο μέρος των διαθέσιμων πληροφοριών και της επιστημονικής έρευνας δεν έχει ακόμη

⁴Πηγή: <http://www.cyberbullying.org/>

⁵ Πηγή: http://www.education.com/reference/article/Ref_What_Forms/

γνωστοποιηθεί. Οι κυβερνήσεις και οι οργανισμοί σε Αμερική και Αυστραλία αγωνίζονται για να εντοπίσουν και να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα.⁶

Προκειμένου να μελετήσουμε σε βάθος τη λεκτική ρατσιστική βία και να μην αρκεστούμε σε θεωρητικές προσεγγίσεις, διεξαγάγαμε μια έρευνα για μια πιο ποιοτική ανάλυση του φαινομένου.

5.4 Μεθοδολογία της έρευνας

Ο κύριος στόχος της έρευνας ήταν η σε βάθος διερεύνηση των στάσεων και απόψεων των μαθητών του δημοτικού σχετικά με την αντιμετώπιση των αλλοδαπών συμμαθητών τους στο σχολικό χώρο. Στην έρευνα συμμετείχε αντιπροσωπευτικό δείγμα από τους μαθητές των δημοτικών σχολείων του νομού Εύβοιας από την Χαλκίδα και από την Καρύστου.

Επιλέξαμε ένα δείγμα από το σύνολο ενός πληθυσμού. Πληθυσμό ονομάζουμε κάθε είδους ομοειδείς οντότητες, ανάλογα με τους στόχους της έρευνας. Κάθε στοιχείο του πληθυσμού έχει μια γνωστή, μη μηδενική πιθανότητα να κληρωθεί ως δείγμα. Αν όλες οι μονάδες έχουν ίσες πιθανότητες να επιλεγούν ως δείγμα, τότε έχουμε την *απλή τυχαία δειγματοληψία* (Φίλιας, 2004, 369).

Εφαρμόσαμε *απλή τυχαία δειγματοληψία*, επιλέγοντας τυχαία από τον ενιαίο κατάλογο τον προκαθορισμένο αριθμό περιπτώσεων που θα αποτελούσαν το δείγμα. Συνήθως το 10% αρκεί, διότι, όσο και αν αυξήσουμε

⁶ Πηγή: <http://www.bullyingawarenessweek.org/>.

το δείγμα, η εγκυρότητά του δε βελτιώνεται. Στην έρευνα συμμετείχαν συνολικά 16 αγόρια και 34 κορίτσια, από 8 έως 12 ετών.

Η μέθοδος που επιλέχθηκε για τη συλλογή πληροφοριών ήταν η συνέντευξη, που «παραμένει μια από τις πιο πολύτιμες μεθόδους των κοινωνικών επιστημών, επειδή αξιοποιεί μια βασική ανάγκη του ανθρώπου: την επικοινωνία» (Φίλιας, 2004, 162).

Η συνέντευξη περιλαμβάνει τη συλλογή πληροφοριών μέσα από την άμεση λεκτική αλληλεπίδραση ανάμεσα στον/στους συνεντευκτή/-ές και τον/τους συνεντευξιαζόμενο/-ους, και έχει αποδειχτεί αποτελεσματικό εργαλείο για την αξιολόγηση γνώσεων, την ανίχνευση ενδιαφερόντων και την αποκάλυψη στάσεων (Cohen & Manion, 1997, 374). Οι συνεντεύξεις προσφέρουν πληροφορίες υψηλότερης ποιότητας και με μικρότερο βαθμό στατιστικής μεροληψίας σε σχέση με άλλες μεθόδους (Howard και Sharp, 2001, 216).

Αρχικά επιλέξαμε την *ομαδική συνέντευξη (grouped interview)*, για να υπάρξει ετερογένεια (ηλικία, σχολείο, εμπειρίες από διαφορετικές σχολικές πραγματικότητες), γιατί μια ομοιογένεια δε θα οδηγούσε στις διαφοροποιημένες πραγματικότητες που θα θέλαμε να μας δώσει η συνέντευξη. Βέβαια, στην *ομαδική* συνέντευξη μπορεί να αποθαρρύνουμε κάποιον ντροπαλό συνομιλητή και παράλληλα είμαστε υπεύθυνοι για τη διατήρηση της ισορροπίας της συνέντευξης και την ίση, κατά το δυνατό, κατανομή του χρόνου. Ένας δεύτερος κίνδυνος έχει σχέση με την κατανόηση και την εξαγωγή σαφών σχολίων κατά τη διάρκεια της συνέντευξης.

Λαμβάνοντας υπόψη αυτούς τους περιορισμούς, διεξαγάγαμε τελικώς την *εστιασμένη* συνέντευξη (*focused interview*) με ένα συνεντευκτή και δύο συνεντευξιαζόμενους. Σε αυτή την περίπτωση δόθηκε ένας βαθμός

ελευθερίας από τον συνεντευκτή, που είναι ο «διευκολυντής – οργανωτής» (moderator), για την έκφραση των απόψεων και των συναισθημάτων των συνεντευξιζομένων, που πιθανώς δεν ανταποκρίνονται στην ερώτηση, αλλά εμπíπτουν στα ενδιαφέροντα και εξυπηρετούν τους στόχους της έρευνας. Οι συνεντεύξεις έγιναν στον προαύλιο χώρο του σχολείου, γιατί εκεί τα παιδιά νιώθουν άνετα. Η διάρκεια των συνεντεύξεων ήταν περίπου 10'-15'. Στην αρχή κάθε συνέντευξης γινόταν μια μικρή αναφορά στο ερευνητικό πρόγραμμα και τους στόχους του, και γίνονταν διάφορες διασαφηνίσεις σχετικά με τη μη αποκάλυψη της ταυτότητας των συνεντευξιζόμενων μέσα από την παρουσίαση, την ανάλυση και την ερμηνεία των ευρημάτων. Με βάση τους στόχους της έρευνας και τα ερευνητικά ερωτήματα σχεδιάστηκε ο ακόλουθος οδηγός συνέντευξης:

- Υπάρχουν αλλοδαποί μαθητές στο σχολείο σου; Στην τάξη σου;
- Ποια είναι η στάση σου απέναντί τους;
- Έχεις φίλους αλλοδαπούς;
- Πώς τους συμπεριφέρονται τα άλλα παιδιά; Σε ενοχλεί;
- Τι λέξεις χρησιμοποιούν όταν τους κοροϊδεύουν;
- Πώς νιώθουν άραγε αυτά τα παιδιά;
- Τι πιστεύεις ότι πρέπει να γίνει για να μη συμβαίνει αυτό;

Οι ανοιχτές ερωτήσεις θεωρούνται ως ο πιο κατάλληλος τύπος ερωτήσεων, γιατί:

- δίνουν την ευκαιρία στον συνεντευξιαζόμενο να εκφραστεί με το δικό του τρόπο •
- επιτρέπουν στον συνεντευκτή να παρεμβαίνει (probe) και να ζητά επιπρόσθετα σχόλια και συμπληρωματικές εξηγήσεις •
- ενθαρρύνουν τη συνεργασία και την καλλιέργεια εμπιστοσύνης •
- βοηθούν στην καλύτερη αξιολόγηση των αληθινών πεποιθήσεων του συνεντευξιαζομένου.

Αν και οι ανοιχτές ερωτήσεις μπορούν να αποτελέσουν παράγοντα που υποσκάπτει την αξιοπιστία των αποτελεσμάτων μας, η προσεκτική γλωσσική επεξεργασία των ερωτήσεων (σαφές νόημα, οικείες λέξεις, αποφυγή καθοδηγητικών ερωτήσεων) αποτελεί σημαντικό στοιχείο, που κρίνεται απαραίτητο για την έρευνα μας (Cohen & Manion, 1997, 395-396).

Στην ποιοτική ανάλυση χρειάζεται να είμαστε ιδιαίτερα προσεκτικοί, ώστε τα ευρήματά μας να χαρακτηρίζονται από αξιοπιστία, δηλαδή να υπάρχει συνέπεια και τήρηση των κανόνων στη διαδικασία συλλογής πληροφοριών με όλους τους συμμετέχοντες, και εγκυρότητα, δηλαδή τα ευρήματα να είναι αληθινά και αντιπροσωπευτικά.

5.4.1. Αποτελέσματα

Σύμφωνα με τα αρχικά ερωτήματα της έρευνας και τις πληροφορίες που συλλέχθηκαν από τα σχόλια των συνεντευξιαζομένων δημιουργήσαμε διάφορες θεματικές κατηγορίες, που περιλαμβάνουν τα εξής στοιχεία:

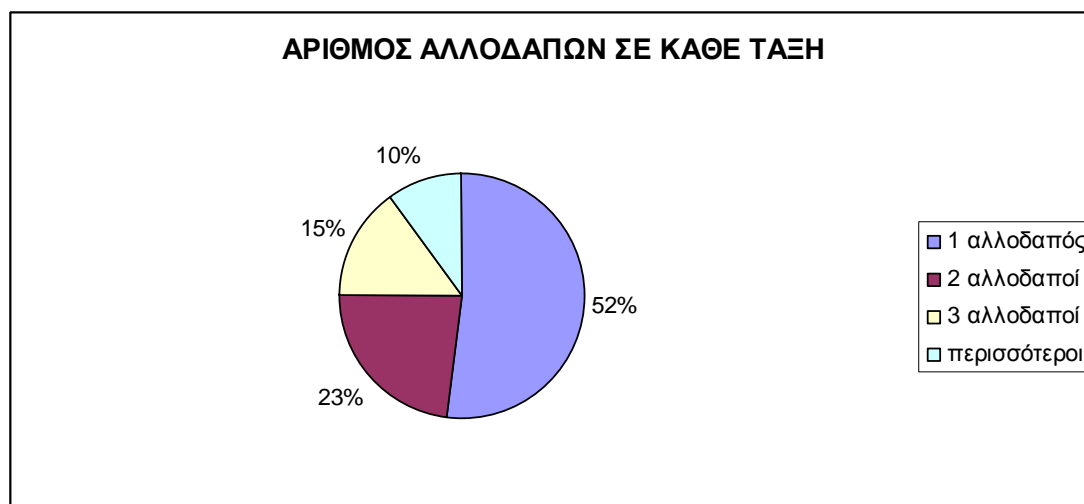
α) ποσοστό αλλοδαπών στο σχολείο, β) στάση των συνεντευξιαζομένων απέναντι στους αλλοδαπούς μαθητές, γ) στάση των συμμαθητών τους απέναντι στους αλλοδαπούς μαθητές και δ) προτάσεις-θέσεις για επίλυση του ζητήματος.

Συνολικά ρωτήθηκαν 50 μαθητές, 16 αγόρια και 34 κορίτσια.

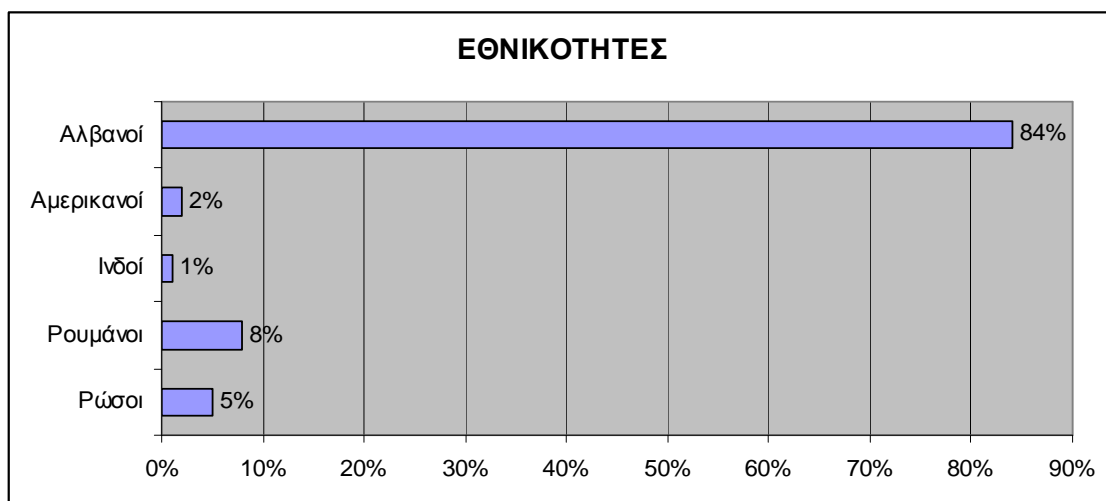
Παρουσία αλλοδαπών στο σχολείο

Όλοι οι μαθητές που ρωτήθηκαν έχουν συμμαθητές αλλοδαπούς στο σχολείο τους. Από αυτούς το 96% έχει αλλοδαπούς μαθητές στην ίδια τάξη, ενώ το 4% παρουσιάζει ομοιογένεια. Προέκυψε, επίσης, ότι σε κάθε τάξη αντιστοιχεί τουλάχιστον ένας αλλοδαπός μαθητής (Γράφημα 1).

Σχετικά με την εθνικότητα προέκυψαν τα εξής στοιχεία (Γράφημα 2). Αξίζει να σημειωθεί η σύγχυση μιας μειοψηφίας μαθητών που θεωρεί τους τσιγγάνους, αλλοδαπούς: «Ναι, έχω αλλοδαπούς μαθητές στην τάξη, μία αλβανίδα και ένα γύφτο» (μαθήτρια 10 ετών).

Γράφημα 1. Παρουσία αλλοδαπών στο σχολείο

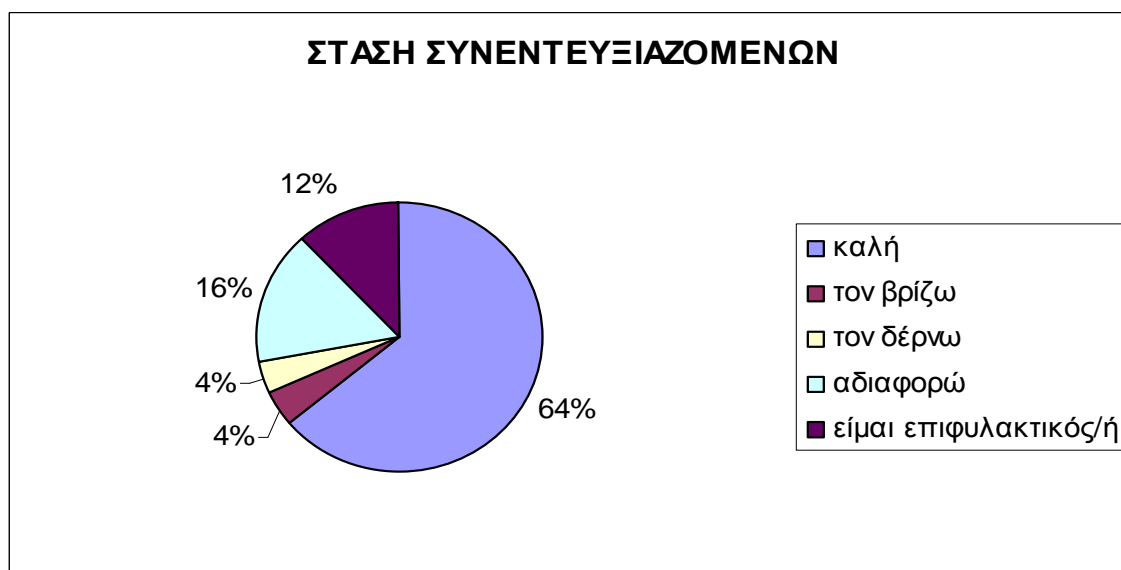
Γράφημα 2. Εθνικότητα αλλοδαπών μαθητών

Στάση των συνεντευξιαζομένων απέναντι στους αλλοδαπούς μαθητές.

Στο Γράφημα 3 παρατίθενται τα αποτελέσματα ως προς τη στάση των συνεντευξιαζομένων (αγοριών και κοριτσιών) απέναντι στους αλλοδαπούς μαθητές.

Το 64% διατηρούν πολύ καλές σχέσεις με τους μη ελληνόφωνους συμμαθητές. Τα άτομα που προβαίνουν σε λεκτικό εκφοβισμό ή και επιθετικότητα είναι κυρίως αγόρια.

Ένα άλλο σημαντικό γεγονός που παρατηρήσαμε ήταν ότι οι συνεντευξιαζόμενοι σπάνια ομολογούν ότι συμμετέχουν ή χρησιμοποιούν οι ίδιοι προσβλητικές εκφράσεις. Συνήθως είναι οι συμμαθητές που τα προκαλούν ή οι ίδιοι οι αλλοδαποί.

Γράφημα 3. Στάση των συνεντευξιαζομένων απέναντι στους αλλοδαπούς μαθητές

Μαθητές του Δημοτικού αναφέρουν:

«Τσακωνόμαστε συνέχεια με τον Αλβανό συμμαθητή μου, γιατί μου σπάει τα νεύρα, προχωρά συνέχεια φοβισμένος και μαζεμένος. Οι άλλοι τον κοροϊδεύουν, εμένα με πονά η γλώσσα να τον βρίζω και γι' αυτό τον δέρνω. Του έσπασα ένα δόντι, ήρθε κι ο πατέρας του σχολείο... αλλά πάλι τον δέρνω...» (μαθητής 11 ετών).

«Εγώ είμαι επιφυλακτική, γιατί ένα παλιός Αλβανός συμμαθητής μου μας έκλεβε τα πράγματα και δεν τα επέστρεφε ποτέ πίσω, δεν υπολόγιζε κανένα, τσακωνόταν και έβριζε τους γονείς... έχω την καλή διάθεση να μην είμαι ρατσίστρια, αλλά με όλα αυτά δεν μπορώ να τον κάνω φίλο μου.» (μαθήτρια 10 ετών).

«Οι ξένοι έχουν δικά τους συμφέροντα γι' αυτό έρχονται στην Ελλάδα. Θέλουν να κάνουν τις εκκλησίες μας τζαμιά, παίρνουν τα σπίτια που δικαιούνται Έλληνες (Εργατικής Εστίας) και μας κλέβουν, προτιμώ να με κλέβει Έλληνας.

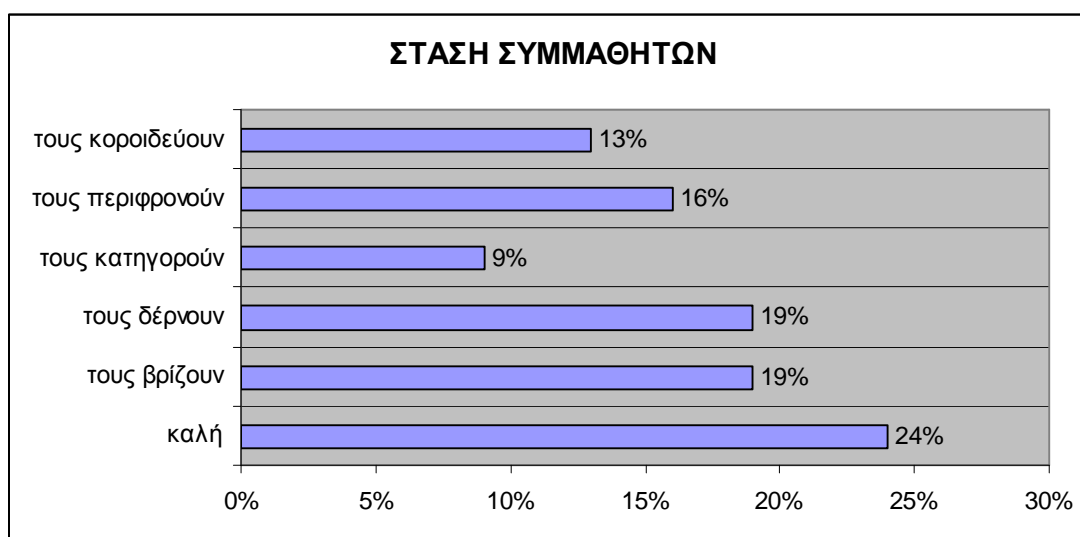
Αδιαφορώ γι' αυτούς, δεν τους θέλω για φίλους μου, έχουν δικά τους συμφέροντα» (μαθήτρια 11 ετών).

«Δεν πρέπει να έχουμε μίσος, πρέπει να αγαπάμε όλα τα παιδιά. Ας πιστεύει αυτός αλλού κι εμείς στο Χριστό» (μαθήτρια 9 ετών).

«Και τα Αλβανάκια είναι παιδιά σαν κι εμάς, όλοι πρέπει να είμαστε φίλοι. Εξ' άλλου, στο εξωτερικό υπάρχουν πολλοί Έλληνες που πήγαν για δουλειά και τα παιδιά τους πάνε εκεί σχολείο. Εγώ έχω ξαδέρφια που πάνε και σε ελληνικό και σε γερμανικό σχολείο και έχουν ξένους φίλους.» (μαθητής 12 ετών).

Στάση των συμμαθητών απέναντι στους αλλοδαπούς μαθητές

Από τα συμπεράσματα που προκύπτουν, τα αγόρια παρουσιάζονται πιο εχθρικά και επιθετικά, ενώ μόλις το 2% των κοριτσιών προβαίνουν σε λεκτικό εκφοβισμό .

Γράφημα 4. Η στάση των συμμαθητών απέναντι στους αλλοδαπούς μαθητές

Λαμβάνοντας υπόψη μας τα δεδομένα της έρευνας, κατατάξαμε τις βασικότερες αιτίες στις εξής κατηγορίες:

- A) προσωπικές : *μου σπάει τα νεύρα, τον σιχαίνομαι, είναι ξένος.*
- B) θρησκευτικές-φυλετικές: *δεν είναι χριστιανός, είναι μαύρος.*
- Γ) στάση του αλλοδαπού: *είναι επιθετικός, κλέβει, δε μιλά ελληνικά, δεν είναι καλός μαθητής.*

Οι λέξεις που χρησιμοποιούν για να προσβάλλουν τους αλλοδαπούς συμμαθητές ποικίλλουν. Παραλείποντας τις συνηθισμένες φράσεις του ελληνικού υβρεολόγιου, που οι μαθητές δεν ήθελαν καν να αναφέρουν, προέκυψαν τα εξής στοιχεία.

- Συνήθως παραφράζουν τα γράμματα των ξένων ονομάτων (η Βασιλίκα αποκαλούνταν περιπαιχτικά *Μπατσίλικα*).
- Επίσης, στον κόσμο των παιδιών το να χαρακτηρίσεις κάποιον *Αλβανό ή τσιγγάνο-γύφτο ή μουσουλμάνο* είναι πολύ προσβλητικό.
- Χρησιμοποιούν λέξεις που έχουν να κάνουν με έλλειψη καθαριότητας και ασθένειες (*χολεριασμένα, βρόμικα*).
- Ψάχνουν να βρουν ελαττώματα και τα χρησιμοποιούν ως παρατσούκλια.

Μια μαθήτρια 12 ετών διηγείται:

«Για όλους ήταν ο αγράμματος της τάξης, τα παιδιά έλεγαν ότι όποιος κάνει παρέα μαζί του θα καταντούσε αγράμματος» (μαθήτρια 12 ετών).

- Σημειώνουμε, τέλος, ότι στα αγόρια αλλοδαπούς χρησιμοποιούν προσφωνήσεις θηλυκού γένους.

«Του λένε ότι είναι χοντρή, κουτσομπόλα, όλα στο θηλυκό γένος, και του αλλάζουν το όνομα» (μαθήτρια 9 ετών).

Προτάσεις-θέσεις για επίλυση του ζητήματος

Όταν ζητήθηκε από τα παιδιά να προτείνουν λύσεις για την αρμονική συνύπαρξη των μαθητών ανεξαρτήτως εθνικότητας (Γράφημα 5), το 49% μετατόπισε την ευθύνη στους ίδιους τους αλλοδαπούς

Γράφημα 5. Προτάσεις – θέσεις για την επίλυση ζητήματος

Μαθητές του δημοτικού αναφέρουν ότι:

«Πρέπει ν' αλλάξει αυτός, αυτός ήρθε στη χώρα μας, εμείς τι ν' αλλάξουμε;» (μαθήτρια 11 ετών).

«Πρέπει να γίνει ξεχωριστό σχολείο για τους ξένους ή να χωριστούμε σε τμήματα, οι Έλληνες με τους Έλληνες και οι ξένοι με τους ξένους» (μαθήτρια 12 ετών).

«Πρέπει να μιλούν τη γλώσσα μας και να πιστεύουν στο Χριστό, να γίνουν δηλαδή χριστιανοί, και να μιλούν καλά τα ελληνικά· μόνο έτσι θα μπορούμε να μοιάζουμε και να συνεννοούμαστε» (μαθητής 10 ετών).

«Πρέπει να γίνει καλός μαθητής, να διαβάζει κάθε μέρα τα μαθήματά του για να τον αγαπάει κι η δασκάλα» (μαθήτρια 9 ετών).

Το 24% των μαθητών αποδίδουν ευθύνες στους γονείς για την ανατροφή των παιδιών τους.

«Οι γονείς στους σχολικούς αγώνες έβαζαν διαιτητή ή κριτή τον συμμαθητή μου, για να μη νιώθει άβολα που δε μιλούσε ελληνικά, για να νιώθει ωραία!» (μαθήτρια 10 ετών).

«Τη συμπεριφορά μας στο σχολείο μάς τη μαθαίνουν οι γονείς. Αν αυτοί βρίζουν στο σπίτι τους Αλβανούς, τους βρίζουμε κι εμείς, αν τους συμπαθούν, τους συμπαθούμε κι εμείς» (μαθητής 12 ετών).

Ορισμένοι μαθητές (25%) έκριναν ότι το σχολείο και ιδιαίτερα οι εκπαιδευτικοί παίζουν σημαντικό ρόλο στην αρμονική συνύπαρξη ημεδαπών και αλλοδαπών.

«Εμάς ο δάσκαλός μας, μας λέει να είμαστε αγαπημένοι με όλους τους συμμαθητές μας, γιατί στη γεωγραφία μάθαμε ότι όλοι έχουμε τις ίδιες ανάγκες και τα ίδια δικαιώματα στη ζωή. Κάνουμε εργασίες σε ομάδες και εγώ κάθομαι στο θρανίο με μια Αλβανίδα που είναι καλή μαθήτρια. Κανένας δε μαλώνει με κανένα» (μαθήτρια 11 ετών).

«Εντάξει, υπάρχουν καβγάδες μεταξύ μας (αγόρια), αλλά δεν είναι λόγω εθνικότητας. Για πλάκα παλεύουμε, δε λέμε ποτέ τίποτα για την εθνικότητα των άλλων. Κάνουμε όλοι μαζί παρέα στα διαλείμματα και στο ποδόσφαιρο» (μαθητής 10 ετών).

«Επειδή όλοι τον κοροϊδεύουν, ο δάσκαλος τον έβαλε μόνο του στο τελευταίο θρανίο και δεν τον βγάζει ποτέ για μάθημα, επειδή δεν ξέρει καλά ελληνικά» (μαθητής 11 ετών).

Τέλος, το 2% απάντησαν ότι δε γνώριζαν ή δεν ήθελαν να δώσουν κάποια λύση στο ζήτημα των αλλοδαπών στα σχολεία.

5.5 Εναλλακτικοί τρόποι δράσης

Λαμβάνοντας υπόψη τις προτάσεις των παιδιών και γενικότερα τα συμπεράσματα που προέκυψαν από τα αποτελέσματα της έρευνας, μπορούμε να προτείνουμε εναλλακτικούς τρόπους δράσης που μπορούν να εφαρμοστούν στην εκπαίδευση, στο πλαίσιο της «*Παιδαγωγικής της συνάντησης*», όπως τονίζει ο Holemann (Βακαλόπουλος κ.ά., 1998, 156), που προάγει τη διαδικασία της διαπολιτισμικής ανταλλαγής και του διαπολιτισμικού εμπλουτισμού ανάμεσα στις ποικίλες εθνότητες μιας πλουραλιστικής κοινωνίας.

Σε τοπικό επίπεδο, για την καταπολέμηση των φυλετικών διακρίσεων και της ρατσιστικής βίας στον τομέα της εκπαίδευσης κρίνεται αναγκαία η ανάληψη πρωτοβουλιών και η εφαρμογή μέτρων που θα διασφαλίζουν ότι η πρόσβαση στην εκπαίδευση είναι ίση για όλους. Η διαδικασία αυτή είναι δύσκολη και επίπονη (Abdallah-Pretceille, 1999, 5).

Η Haller υποστηρίζει ότι «το σχολείο δε χρειάζεται κανένα ξεχωριστό μοντέλο για τους αλλοδαπούς, αλλά έναν προσανατολισμό σε ολόκληρη την ομάδα των μη προνομιούχων, καθότι το σημερινό σχολείο είναι προσανατολισμένο στη μεσαία τάξη» (Ζωγράφου, 2003, 31). Στη διαπολιτισμική εκπαίδευση είναι ο Άλλος (ο πλησίον) που έχει σημασία και τον αντιλαμβανόμαστε ως έναν άνθρωπο, ως μια οντότητα ένα από τα χαρακτηριστικά της οποίας είναι η ξένη εθνικότητα (Abdallah-Pretceille, 1999, 58).

Σεβόμαστε και αναγνωρίζουμε την εθνική και πολιτισμική διαφορετικότητα, προάγουμε τη συμμετοχή όλων στην εκπαιδευτική διαδικασία ανεξαρτήτως φύλου, στο πλαίσιο του ιδεώδους της δημοκρατίας. ΟΡαγκh υποστηρίζει ότι «η εκπαίδευση πρέπει να είναι πολιτισμικά ουδέτερη, να μην υπάρχει δηλαδή μονοπολιτισμικός προσανατολισμός στην ύλη και στον τρόπο διδασκαλίας στα σχολεία» (Ζωγράφου, 2003, 75).

Η μονοπολιτισμική εκπαίδευση προάγει το ρατσισμό, διότι ο μαθητής γνωρίζει πολύ λίγα για τους άλλους λαούς και πολιτισμούς, γεγονός που οδηγεί σε γενικεύσεις και στερεότυπα. Συνεπώς, κρίνεται αναγκαία η διαπολιτισμική εκπαίδευση, που δεν υπονομεύει τον πατριωτισμό ούτε απομονώνει τα ελληνόπουλα από τον πολιτισμό τους.

Κάθε μάθηση απαιτεί ένα ταξίδι προς τον άλλο, προς τη διαφορετικότητα.

Μολονότι κάποιοι μιλούν με ειρωνεία και την ονομάζουν «παιδαγωγική κους κους» (Pedagogie couscous), μια παιδαγωγική ανακατεμένη, μπερδεμένη, όπως το φαγητό κους κους, η διαπολιτισμική παιδαγωγική αποτελεί «παράγοντα κοινωνικής ενότητας και ειρήνης» (J. Delors, στο Abdallah-Pretceille, 1999, 78).

Τα ταξίδια, οι επαφές, οι συναντήσεις με άλλες εθνικότητες, η συνεργασία θεωρούνται σημαντικά μέσα για την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και των προκαταλήψεων. Αναπτύσσεται η έννοια του συνυπάρχειν (*vivre ensemble*) και ο μαθητής εντάσσεται σε έναν πολυεθνικό περίγυρο (*contexte multi-ethnique*), που είναι, δηλαδή, γλωσσικά και πολιτισμικά διαφορετικός (Abdallah-Pretceille, 1999, 117). Όταν αυτό όμως δεν είναι εφικτό, τότε ο εκπαιδευτικός αναλαμβάνει την ευθύνη της αποδοχής του Άλλου.

Το μόνο που χρειάζεται από την πλευρά του εκπαιδευτικού είναι να κατανοήσουν οι μαθητές τη διαφορετικότητα: σε ποιο βαθμό μοιάζουμε και σε ποιο βαθμό διαφέρουμε από τους άλλους; Δηλαδή αυτό που ο Leach ονομάζει «*le casse-tete eternel de toute enquete anthropologique*» («σπαζοκεφαλιά που απασχολεί αιώνια την παγκόσμια ανθρωπολογική έρευνα») (Byram, 1992, 84).

Ο εκπαιδευτικός έχει, λοιπόν, πολυδιάστατο ρόλο. Πέρα από τις βασικές του αρμοδιότητες επιφορτίζεται, όπως αναφέρει η Guinou (2002, 90), με το ρόλο του *διπλωμάτη (diplomate)*, καθώς στην τάξη εκπροσωπεί τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες και την πολιτισμική ταυτότητα κάθε μαθητή. Είναι, επίσης, *διαμεσολαβητής (mediateur)* μεταξύ της δικής του κουλτούρας και της κουλτούρας των μαθητών που η μητρική τους γλώσσα δεν είναι η ελληνική. Είναι, τέλος, *εκπολιτιστής (acculturateur)* με την έννοια ότι παρεμβαίνει στην κατασκευή της πολιτισμικής ταυτότητας αλλά και στην προβολή της ετερότητας χωρίς να την επιβάλλει στους μαθητές, αντλώντας στοιχεία από την ψυχολογία και την κοινωνιολογία. Ο *εκπολιτιστής* εκπαιδευτικός μετατρέπει την «κλειστή» τάξη σε «ανοιχτή» (Guinou, 2002, 91). Στόχος του

εκπαιδευτικού είναι να αντιληφθούν οι μαθητές την κοινωνία ως ένα μωσαϊκό λαών (*conception mosaïque de la société*) (Abdallah-Preteille, 1999, 26). Μέσα από δραστηριότητες ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας οι μαθητές αναπτύσσουν αλτρουϊστική και κοινωνική συμπεριφορά απέναντι στους αλλοδαπούς συμμαθητές τους και οι δεύτεροι συμμετέχουν ευχάριστα στην ομάδα, με αυτοπεποίθηση και συναισθηματική ασφάλεια (Νικολάου, 2005, 322).

Επίσης, μέσα από τη λογοτεχνία ευνοείται η απόκτηση διαπολιτισμικής συνείδησης. Η λογοτεχνία είναι ένας χώρος πλούσιος σε στοιχεία διαφορετικότητας για τον εμπλουτισμό των γνώσεων και την αποδοχή του άλλου (Guinou, 2002,85). Επιπλέον, η γραφή ευνοεί την ευαισθητοποίηση στην ανακάλυψη και εξερεύνηση του Άλλου. Αυτή η ευαισθητοποίηση μπορεί να αποτυπωθεί σε διάφορα μυθιστορήματα (Abdallah-Preteille, 1996, 155), όπως *Ο γύρος της μέρας σε 80 κόσμους* του J. Cortajar, το *Marelle* του J.L. Borges και *Τα παιδιά του Sanchez* του O. Lewis.

Κάποια παιδικά παραμύθια, που αναφέρονται στην αναγκαιότητα συνύπαρξης διαφορετικών ανθρώπων και διαφορετικών πολιτισμών, μπορούν να χρησιμεύσουν στις πρώτες τάξεις του δημοτικού, όπως τα *Διάφοροι διαφορετικοί φίλοι* (Libertini), *Ο ακανθούλης* (Παπαγιάννη), *Καλημέρα φίλε* (Νικολούδη) κ.ά. (Ευαγγέλου και Κάντζου, 2005, 90).

Αναφέρουμε ενδεικτικά δραστηριότητες με παιγνιώδη χαρακτήρα που διδάσκουν και καλλιεργούν διαπολιτισμική συνείδηση: *Η απλώστρα της διαφορετικότητας* - *Το πανό της αλληλεγγύης* - *Καλημέρα φίλε*, το παραμύθι της συνύπαρξης - *Διαφορετικές χώρες, διαφορετικές γλώσσες*, που στοχεύουν στην ανάπτυξη συναισθημάτων αγάπης και αδελφοσύνης για όλα τα

πλάσματα της γης, και στην αποδοχή της διαφορετικότητας και την ευαισθητοποίηση σε διάφορες μορφές διακρίσεων και ρατσισμού (Ευαγγέλου και Κάντζου, 2005, 85).

Μετά το τέλος της δραστηριότητας γίνεται μεθοδική αποτίμηση του έργου που έχει παραχθεί. Σε καμιά περίπτωση δε στοχεύουμε στην αξιολογική κατάταξη των μαθητών ανάλογα με την επίδοση, αλλά επαναδιατυπώνουμε τους στόχους μας (ανατροφοδότηση) (Νικολάου, 2000, 251).

Όπως αναφέρει ο Vygotsky, «μόνο με συνεργασία και υπό την εποπτεία και τη βοήθεια κάποιου, το παιδί μπορεί να επιλύσει τα προβλήματα που προκύπτουν» (Garabedian, 1991, 84). Η λέξη κλειδί είναι η διάδραση, η ανταλλαγή απόψεων που ρυθμίζει τις διαπροσωπικές σχέσεις, που φανερώνει τις προθέσεις του ομιλητή, ο τρόπος αντίδρασης στο περιβάλλον (Garabedian, 1991, 92).

Παίζοντας γνωρίζει το παιδί τους συνομηλίκους του, δοκιμάζει τις δυνάμεις του, αναπτύσσει πρωτοβουλία, μαθαίνει να πειθαρχεί στους κανόνες και τους νόμους της κοινής ζωής (Ηλιόπουλος, 1998, 132).

Οι ανάγκες των παιδιών συνοψίζονται σε τρεις άξονες:

- α) ανάγκη για ψυχαγωγία,
- β) ανάγκη έκφρασης (σωματική, λεκτική, μουσική, γραπτή, κ.λπ.) και
- γ) ανάγκη ανακάλυψης του κόσμου, η απόκτηση-κατασκευή γνώσεων.

Οι ανάγκες αυτές εξακολουθούν να υπάρχουν και πέρα από την παιδική ηλικία αλλάζοντας μορφή (Garabedian, 1991, 94).

Οι σχέσεις μεταξύ γλώσσας και πολιτισμικής ταυτότητας δεν είναι διακριτές όταν θεωρούμε τον αλλοδαπό μαθητή ως μια μονάδα ξεχωριστή. Μόνο όταν θεωρήσουμε, λοιπόν, τον μαθητή ως μια οντότητα, εξαρτώμενη όχι από την

προέλευσή της αλλά από τις επικοινωνιακές σχέσεις, τις ανταλλαγές απόψεων, θα γίνει ενεργό μέλος της κοινωνίας, θα διαμορφώσει την προσωπικότητά του και θα αναπτύξει διαπροσωπικές σχέσεις. Αυτό που έχει σημασία είναι η επικοινωνία: ΜΙΛΩ, ΜΙΛΩ ΣΕ ΚΑΠΟΙΟΝ, ΣΥΝΟΜΙΛΩ μέσα στα πλαίσια της πολυπολιτισμικότητας και της ετερότητας (Garabedian, 1991, 98).

Επιπλέον, κάθε σχολείο, στο όνομα της διαφορετικότητας, πρέπει να διασφαλίζει ότι οι πρακτικές του δεν επιφέρουν, έστω και ακούσια, το διαχωρισμό ή την υπερεκπροσώπηση των εθνικών μειονοτήτων σε εκπαιδευτικά ιδρύματα με χαμηλότερες ακαδημαϊκές απαιτήσεις ή με ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα.

Πρέπει να εξετάζει τις διαδικασίες που έχουν ως αποτέλεσμα την τοποθέτηση ενός δυσανάλογου ποσοστού μαθητών μειονοτικής εθνοτικής προέλευσης, όπως οι Ρομά, σε ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα ή σε ειδικά σχολεία.

Πρέπει, ακόμη, να μεριμνά για τον τακτικό έλεγχο και την παρακολούθηση της κατάστασης των μαθητών μειονοτικής εθνοτικής προέλευσης, συλλέγοντας στατιστικά στοιχεία σχετικά με τις μαθησιακές επιδόσεις και τον αριθμό των μαθητών που προχωρούν στις επόμενες εκπαιδευτικές βαθμίδες.

Η εφαρμογή νομοθετικών μέτρων, σε συνδυασμό με τη βελτίωση της συλλογής δεδομένων, μπορεί να συνεισφέρει στην παρακολούθηση, την αξιολόγηση και την παροχή προστασίας στα θύματα ρατσιστικής βίας.

Ως εκ τούτου, τα σχολεία πρέπει:

- να υιοθετήσουν ένα λειτουργικό και επαρκώς ευρύ νομικό ορισμό των κρουσμάτων που χαρακτηρίζονται ως «ρατσιστικά», και να

αναγνωρίσουν τα «κίνητρα» που ώθησαν το παιδί σε τέτοια συμπεριφορά ·

- να συλλέγουν και να δημοσιοποιούν αναλυτικά στατιστικά στοιχεία σχετικά με ρατσιστικές συμπεριφορές, οι οποίες θα αναλύονται μη ονομαστικά, ούτως ώστε να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με την «εθνοτική καταγωγή», «τη φυλή» και τη θρησκεία των θυμάτων και να μπορούν να χρησιμοποιούνται εναλλακτικά ως προς τα επίσημα στοιχεία (στοιχεία από την ετήσια έκθεση 2005- Περίληψη – Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο των Φαινομένων Ρατσισμού και Ξενοφοβίας).⁷

⁷ Πηγή: http://fra.europa.eu/fraWebsite/material/pub/ar06/AR06-sum_EL.pdf

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το φαινόμενο του ρατσισμού είναι ένα αρκετά παλιό φαινόμενο του οποίου οι απαρχές βρίσκονται στο 16^ο αιώνα. Αφού έχουμε κατανοήσει τον ορισμό του ρατσισμού μπορούμε να αντιληφθούμε ότι ο ρατσισμός ως συμπεριφορά αλλά και ως τρόπος σκέψης είναι αρκετά επικίνδυνο φαινόμενο για τη σύμπνοια μέσα στην κοινωνία.

Ο ρατσισμός μπορεί να λειτουργήσει σε ατομικό, συλλογικό κα πολιτιστικό επίπεδο. Επίσης είναι ορατή η διασύνδεση της προκατάληψης και του ρατσισμού που βιώνουν συγκεκριμένες ομάδες- μειονότητες σε μια δημοκρατική κοινωνία. Είναι γεγονός πώς και οι υπάρχοντες θεσμοί συμβάλλουν στην παγίωση της προκατάληψης.

Πολλοί λόγοι συντρέχουν στην ενίσχυση της επικράτησης του φαινομένου του ρατσισμού όπως, το έλλειμμα της κοινής λογικής και η κρίσης αξιών, η επιθυμία των λαών για απόκτηση δύναμης και εξουσίας και ο εθνικισμός. Ένα από τα σημαντικότερα αίτια του ρατσισμού είναι η αύξηση της ανεργίας, η έλλειψη ιστορικής γνώσης της νεολαίας και η έλλειψη παιδείας. Επίσης η θρησκεία σε όσους την ενστερνίζονται άκριτα προκαλεί ρατσιστικές αντιδράσεις απέναντι στο διαφορετικό. Η επίδραση του ρατσισμού έχει πολλαπλές συνέπειες στο άτομο και στην κοινωνία όπως την οικονομική εκμετάλλευση ατόμων και λαών, υιοθέτηση σκοταδικών αντιλήψεων, την υπονόμευση της δημοκρατίας, την περιθωριοποίηση ατόμων κα ομάδων, την αύξηση του εθνικισμού και την επικρότηση του φόβου ανάμεσα στους ανθρώπους που στόχο έχει την κοινωνική δυσλειτουργία.

Τα είδη του ρατσισμού είναι ποικίλα όπως φυλετικός, κοινωνικός, θρησκευτικός και εθνικός. Χαρακτηριστικό δείγμα θυμάτων του ρατσισμού είναι η φυλή των Ρομά, οι οποίοι δε λαμβάνονται κοινωνικής αποδοχής και αποκλείονται από τα κοινά λόγω έλλειψης παιδείας, υγιούς τρόπου ζωής, κατάλληλων εγκαταστάσεων στέγασης και σίτισης.

Τελικά, φαίνεται ότι υπάρχουν πολλοί τρόποι καταπολέμησης του φαινομένου. Κυρίαρχο ρόλο στην αντιμετώπιση του φαινομένου του ρατσισμού οφείλει να διαδραματίσει το κράτος , η Μ.Κ.Ο. και οι διάφοροι θεσμοί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Βακαλόπουλος, Θ. κ.α. (1998). Τα πρόβλημα της Διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στη Θράκη. Αθήνα: Gutenberg

Βέργου, Ν.-Αντωνιάδη Κ. (2009, Μάρτιος). Σωματική βία για το 37% των μαθημάτων του Δημοτικού, εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*, Ανακτήθηκε: Ιούνιος του 2009 από http://archive.enet.gr/online/pnline_text/c=112,dt=21.03..2009,id=28425412

Γκόρος, Λ. (2003). Η Παιδική Επιθετικότητα: Αίτια και αντιμετώπιση. Αρτα: Εντύπωση

Cohen, L. - Manion, L. (1997). Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας (μτφρ. Μητσοπούλου . & Φιλοπούλου Μ.). Αθήνα: Μεταίχμιο

Cole, M. – Cole, S. (2002). Η ανάπτυξη των παιδιών, Β΄ τόμος (μτφρ. Σόλμαν Μ.). Αθήνα: Τυπωθήτω

Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα ,51 τόμος 1992-1996 (σελ. 301)

Ευαγγέλου, Ο. – Κάντζου Ν. (2005). Πολιτισμικότητα και εκπαιδευτικός ρατσισμός. Σχέδια εργασίας για το Νηπιαγωγείο και το Δημοτικό Σχολείο. Ιωάννινα: Δίπτυχο

Howard, K. – Sharp, J. (2001). Η επιστημονική μελέτη (μτφρ. Νταλάκου Β.). Αθήνα: Gutenberg.

Ζωγράφου, Α. (2003). Διαπολιτισμική Αγωγή στην Ευρώπη και στην Ελλάδα. Αθήνα: Τυπωθήτω

Ηλιόπουλος, Ι. (1998). Οικογενειακή και Σχολική Αγωγή, Παιδαγωγικές ομιλίες προς τους γονείς για τη σωστή αντροφή και μόρφωση του παιδιού από τη γέννηση έως την ενηλικίωσή του. Πάτρα: Πετράκης

Καψάλης, Α. (1984). Παιδαγωγική Ψυχολογία. Θεσσαλονίκη: Αδελφοί Κυριακίδη

Καβουνίδη, Τζ. (1996). «Κοινωνικός αποκλεισμός: Έννοια, κοινοτικές πρωτοβουλίες, ελληνική εμπειρία και διλήμματα πολιτικής», στο : ΕΚΚΕ, Διαστάσεις κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα. Έκθεση για το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, τόμος Α΄, Αθήνα, (σελ. 47-49)

Λαγωνικά – Δημοπούλου Μαρία (2002). Κοινωνική Εργασία Σ.Κ.Λ.Ε. τεύχος 67, Τριμηνιαία Έκδοση, Αθήνα

Mondadori – Φυτράκης (1973) . Τα φοβερά ντοκουμέντα, η Κου Κλουξ Κλαν , Εκδόσεις : Mondadori, Αθήνα

Νικολάου, Γ. (2000) . Ένταξη και εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών στο Δημοτικό Σχολείο. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Νικολάου, Γ. (2005) . Διαπολιτισμική Διδακτική: Το νέο περιβάλλον. Βασικές αρχές. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Ντένους, Π. (1997) . Γεννηθήκαμε ρατσιστές; Αθήνα: Πατάκη

Παπακωνσταντίνου Καλλιόπη (2008), Πολιτική και Δίκαιο, Αθήνα

Σόλιας, ΑΠ. Ανδρέας, Dr. Δεγλέρης Νίκος, (2002). Κοινωνική εργασία, Αθήνα

Τσιάκαλος, Γ. (2000). Οδηγός Αντιρατσιστικής Εκπαίδευσης. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Φιλίας, Β. (2004) . Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών. Αθήνα: Gutenberg

Χατζηγεωργίου, Α. (2006, Ιούνιος). Τι γεννά το βίαιο παιδί, εφημερίδα *Ελευθεροτυπία* .Ανακτήθηκε Ιούνιος 10, 2009 από http://archive.enet.gr/online/online_hprint?=%C9%F9%DC%ED%ED%E1+%D4%F3%DF%E3%EA%E1%ED%EF%F5&a=&id=19371444

Ξενόγλωσση

Abdallah-Preteille, M. (1996). *Vers une pedagogie interculturelle*. Paris: Anthropos.

Abdallah-Preteille, M. (1999). *L'education interculturelle, Que sais-je?* Paris: ed. PUF.

Belsey, B. (2010, Ιανουάριος). What are the forms that cyberbullying might take. Ανακτήθηκε: Φεβρουάριος 10, 2010, από : http://www.education.com/reference/article/Ref_What_Forms/.

Byram, M. (1992). *Culture et education en langue etrangere*. Paris: Hatier/Didier.

Garabedian, M. (1991). *Enseignements / Apprentissages precoces des langues*. Paris: Hachette.

Guinou, E. (2002). *La communication interculturelle*.Module ΓΑΛ61, Unite 2, Patras:Universite Hellenique.

Δικτυακοί τόποι

<http://www.safeweb.org.cy/tips.php?lang=el>

(Υπηρεσία Safeweb)

<http://www.cyberbullying.org/>

(Οργανισμός Cyberbullying)

<http://www.bullyingawarenessweek.org/>.

(Prevention through education and awareness)

http://fra.europa.eu/fraWebsite/material/pub/ar06/AR06-sum_EL.pdf.

www.dhmokritos.gr

www.racism.gr

www.diversity.commedia.net.gr

www.savalas.gr

www.antistasi.org

www.e-phychology.gr

www.pyrofoi8m.com

www.sv.cen.gr

www.tripod.com

www.extras.ha.utu.gr

www.vlioras.gr

www.enar-eu.org

www.sygxrono-karditsa.blogspot.com

